

ÄRENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET
BE

KOPIA TILL:
UTR MIN
KABS
POLCH
POL I

ÅTGÄRD:

INK UTRIKESDEF		
Dnr...../.....		
1986-03-17/11		
Ans	Gv	Mst
P	2	Eu

INKOM UD 1986-03-11

AMBASSADEN MOSKVA 1986-03-11

UD STOCKHOLM

FOER JULIN, POL 1

RE RAOUL WALLENBERG.

FORTS

UTRIKESDEPARTEMENTET

1

RE RAOUL WALLENBERG.

MITT SVAR INSAENDES MED HBR TILL DIG 86-03-08 OCH LAEGENHET SOM GICK
HAERIFRAAN SAMMA DAG. DET BORDE SAALUNDA FINNAS PAA DITT BORD NU.

DROEJSMAALET FRAAN MIN SIDA HAR BEROTT PAA TIO DAGARS SEMESTER.
HAELSNINGAR.

NILSSON

AMBASSADEN MOSKVA
+++++

Seite 615

PC

FEDORCHUK, THE KGB, AND THE SOVIET SUCCESSION*

by Peter Deriabin with T. H. Bagley

Yuri Andropov's first public statement as general secretary of the Central Committee of the Soviet Communist party echoed Leonid Brezhnev's last one. Citing "the invincible might of the Soviet armed forces," he gave further evidence of the rise of military influence, which Brezhnev had exposed to the world two weeks earlier by dramatically assembling military leaders in Moscow. But—although it was not noted at the time—this development had already been prefigured by events that took place in and around the KGB six months earlier.

When it was announced in May 1982 that my former colleague Vitaly Fedorchuk had replaced Yuri Andropov as chairman of the KGB, I was struck not only by the news (I remembered a precedent) but also by the Western commentary.

Brezhnev was not the first Soviet leader to move a Politburo member out of the leadership of the security services into other functions while putting atop the KGB a tough military-security professional who was not even a member of the Central Committee. In early 1946 Stalin moved Lavrenty Beria to other Politburo functions and put at the head of the KGB (then MGB) Viktor Abakumov, the wartime head of the dreaded military-security organization SMERSH.

In that earlier time, Stalin felt his power endangered. War had practically destroyed the economy; the people were hungry. To motivate them to fight, Stalin had for years been forced to substitute Russian patriotism for communist dogma. Dangerous hopes for

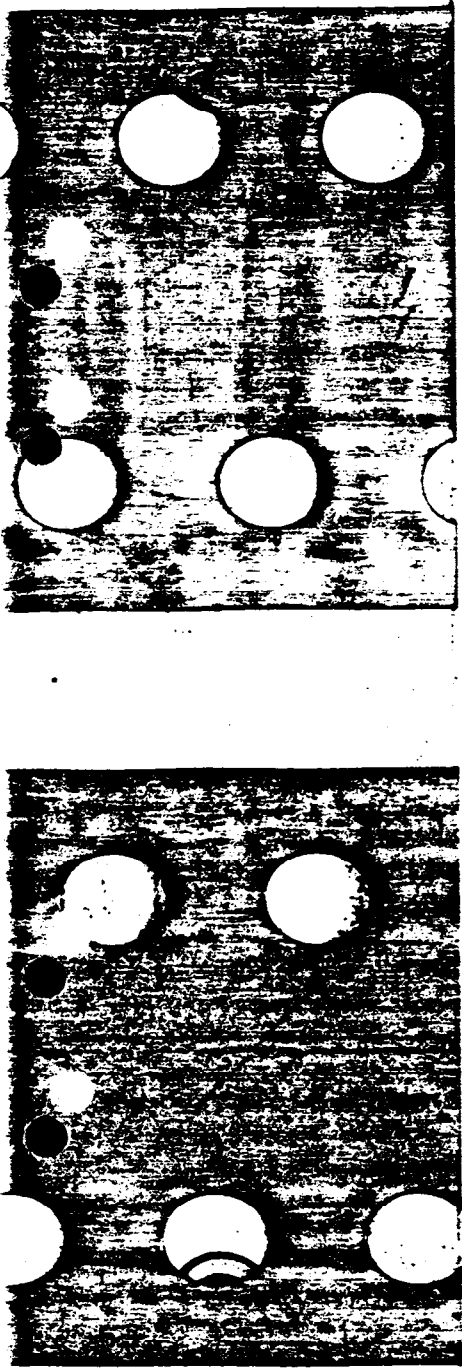
* This article is adapted from a chapter in the authors' forthcoming book-length study of the KGB and the Soviet system.

Peter Deriabin was an officer of Soviet State Security (now the KGB) and a Soviet army veteran of World War II. His unusually broad KGB service included wartime SMERSH, investigative functions in a provincial office, service with the exclusive Kremlin guards, personnel work, and counterintelligence and security operations in Moscow and abroad. He came to the West in 1954 from Vienna, where he had worked with Vitaly Fedorchuk. Since then he has closely followed Soviet developments and is currently writing on Soviet affairs. T. H. Bagley holds a doctorate in political science from the University of Geneva, Switzerland, and served with U.S. government agencies in Vienna and elsewhere in Europe until his retirement ten years ago. A specialist in Soviet affairs, he is a long-time friend of Deriabin.

FALL 1982

611

Alfred Reisch # 299
Steve Koppang # 298

DERIABIN AND BAGLEY

change had been stirred in the people's hearts by the shattering experience of war and by the alliance with Western democracy. Stalin needed, also, to sovietize whole nations overrun by Soviet troops. So he set Viktor Abakumov's MGB the task of re-establishing docility and cutting his people off from the sight of Western alternatives to communist rule.

Today the Soviet economy is in disarray and food shortages have become a national problem, to be solved by a new "Food Program." Emigrants and foreign observers tell of an accelerating decline in popular morale. Soviet speeches and articles reveal the leaders' deep and urgent concern with restoring discipline. Poland, they admit publicly, poses a threat. At this point Brezhnev moved Politburo member Andropov aside and appointed a former subordinate of Abakumov's to head the KGB — after naming another long-time military-security man, Georgiy Tsinev, to be his first deputy KGB chairman. For the first time in Soviet history, two military-security men hold the KGB's top two positions.

Western treatment of this news was noteworthy. Journalists and scholars seemed to rely even more than usual on rumor and disinformation about Andropov, missed the central fact about Fedorchuk, and paid no attention to Tsinev. Even at its shining best, kremlinology is little better than guesswork, but much of this commentary was profoundly misleading about the Soviet system.

Only a bold man would claim to know what lies behind these recent moves — hidden, like all Soviet leadership matters, behind a screen of secrecy, mazes of disinformation, and clouds of jargon-dense propaganda. We can speculate that they were related to the question of Brezhnev's succession, and insiders may confirm this for us, but there may have been deeper causes. We do not really know that it was Suslov's death that led to Andropov's return to the Secretariat of the Central Committee.

Ignorance of hidden events and relationships is inevitable, but misrepresenting how the Soviet system works is inexcusable. Some commentators, rather than admit ignorance, seem to be guessing not about the Soviet Union I know, but about a world of their own creation. They pass on to us, for example, the news that Andropov, deep down, is something of a liberal. It hardly matters that this is probably based on nonsense and Soviet disinformation. What matters is that it forces upon the reader a dangerously misleading assumption. Using familiar terms like "liberal" and "conservative," "hawk" and "dove," gives the comforting impression that Soviet politics, when you come right down to it, are not so different

DERIABIN AND BAGLEY

summer of 1938 near Lake Khasan, southeast of Vladivostok; in May 1939 new warfare broke out along the Khalkhin-Gol River near the easternmost tip of Mongolia and, with a few breaks, continued until September of that year.

It was to the Khalkhin-Gol that young Lieutenant Fedorchuk's unit moved from the Urals. He must have used informants to detect signs of disaffection in Soviet ranks, for many Soviet soldiers deserted when the opportunity arose, and others, as war prisoners, consented to serve the Japanese as spies. They and certain White Russian emigrants in Manchuria were infiltrated back through Russian lines,⁶ and it became another task of military CI to detect them.

Later Fedorchuk's unit fought in the defense of Moscow as part of the Fifth Army. Subsequently, Fedorchuk served as OO chief of a tank brigade on the Kalinin front, the Western front, and the North Caucasus front. Fighting on the North Caucasus front ended in 1943. To my knowledge Fedorchuk then fought on the Ukrainian fronts (there were four of them), but a Soviet source⁷ tells us no more than that he served "on other fronts," obscuring events and contacts that helped to shape Fedorchuk's postwar career.

On the Ukrainian fronts SMERSH was charged with cleansing Fedorchuk's former homeland, as well as parts of Poland and Czechoslovakia bordering it. I remember hearing in Vienna, later, that Fedorchuk had had some kind of wartime contact with partisans; perhaps he dealt, like so many other SMERSH men, with overrun partisans who were helping the advancing SMERSH to identify former collaborators. This work was directed largely against Ukrainian nationalism and here, I believe, Fedorchuk attracted the special attention of the chiefs of SMERSH on the third and first Ukrainian fronts, Generals Pyotr I. Ivashutin and Nikolay Korolev, close associates of SMERSH chief Viktor Abakumov. These contacts were important to Fedorchuk's immediate postwar assignments, which in turn were crucial to his career and, eventually, to the position he holds today.

In July 1945 the wartime fronts were dissolved and superseded by groups of forces headquartered in Poland, Berlin/Potsdam, Vienna, and Constanza. Marshal Ivan Konev became the first commander of the central group of forces (TsGV) headquartered in Baden near Vienna. His deputy was Colonel General Aleksey S. Zheltov, and just under Zheltov was General Georgiy K. Tsinev, the

⁶ S. Ostrykov, *Voyennyye chekisty*, p. 132.

⁷ Ibid.

FEDORCHUK AND THE KGB

former political officer of the Fifty-seventh Army of Konev's war-time front.* Zheltov remained until 1950, Tsinev until 1951.

General Nikolay Korolev took command of the TsGV SMERSH while Ivashutin occupied for a time the same position with the southern group of forces in Romania and Bulgaria. By about 1947 Ivashutin had become Korolev's deputy in Baden, with Fedorchuk as a section chief. Korolev departed about 1948⁸ and Ivashutin, as I remember, soon after. Colonel Vasilii Chugunov then moved up to become chief of the Counterintelligence Directorate,⁹ with Fedorchuk as his deputy.

When Chugunov was recalled to Moscow at the end of 1952 or early 1953, Fedorchuk took over command of the OO directorate of the TsGV, although by 1954 he had still not been formally confirmed as chief.

I knew him well at this time. He and I were responsible in different State Security organizations, for the "safety" (from Western temptations) of Soviet occupation personnel: he for soldiers, I for civilians. We met every week or ten days in Vienna.

We had a lot to talk about. We in the KGB's Vienna *rezidentura* depended on Fedorchuk's unit (much larger than ours) for surveillance teams, for listening devices, and for men and vehicles for strong-arm operations. He depended on us for false civilian documents for his military case officers and for operational safehouses for their meetings with spies working against Western occupation forces. We exchanged the results of our military mail censorship and information we received from our secret informants. Our collaboration was so close that Fedorchuk and I discussed the possible transfer of control of certain spies from one unit to the other.

* The political importance of these men is illustrated by the names of their close collaborators. Within Konev's front alone the political officers (or political members of the military council) were Colonel Leonid Brezhnev of the Eighteenth Army, Major General Aleksey Yepishev of the Thirty-eighth Army, Colonel Georgii Tsinev of the Fifty-seventh Army, and Colonel Nikolay Shchelokov of the Twenty-eighth Infantry Corps. Shchelokov is now an army general and the USSR minister of internal affairs (MVD). Another political officer was Lieutenant General Nikita Khrushchev. These men had been party colleagues before the war and would remain in its top echelons. See I. S. Konev, *Zapiski komanduyushchego frontom, 1943-1944* (Moscow: "Nauka," 1972), pp. 279, 353-363.

⁸ He was still in Austria when "A. I. Romanov" defected from the OO of the TsGV in 1948. See A. I. Romanov, *Nights Are Longest There* (Boston: Little Brown, 1972), pp. 153, 203-204.

⁹ SMERSH as a separate organization had come to an end in 1946, although it still carried the designation "GUKR/SMERSH" into 1948. Thereafter it was the Third Chief Counterintelligence Directorate (GUKR) of the Ministry of State Security (MGB). The subordinate units in the field were known by this designation or, at other times, as the Directorate of Special Departments (Osobyi Otdel, or OO).

DERIABIN AND BAGLEY

Fedorchuk's men did a lot of kidnaping, too. They picked up scores of refugees, emigrants, Western agents and anti-Soviet activists, not only off the streets of Vienna and in the Soviet zone but even from the western parts of Austria.

He and I collaborated in the preparations for two abductions. One victim was an Austrian named Armin Rentmeister, who we were convinced was an important Western agent. Our spy got him drunk and Fedorchuk's men, stationed outside the safehouse, grabbed him as he reeled out, bundled him into a car (from Fedorchuk's car pool) and drove him off to Soviet imprisonment. (He survived and many years later returned to Austria.)

Our other victim was Bohumil Lausman, a former Czech vice-premier in exile and a thorn in the side of our Czech satellite. The head of Czech State Security in Austria, Bohumil Molnar (later to rise to the top echelons of his service) came to me for authorization and help in grabbing Lausman off the streets of Salzburg, in the American zone. I turned to Fedorchuk, who agreed to supply the needed men and trucks, and then I arranged for Fedorchuk to meet Molnar personally to work out the details. The operation succeeded: Lausman was taken to Czechoslovakia where he was put on trial, betrayed by lying promises into "confessing," and then sent to prison where he died a few years later.¹¹

After the end of the occupation of Austria in the summer of 1955, Fedorchuk went to Moscow to attend the Higher KGB school.¹² Although there was a three-year course at the time, senior officers usually completed it within six months to two years, depending on their experience and previous education. It is likely that Fedorchuk got his diploma after less than two years' study of law, thus completing his "higher education."¹³

Fedorchuk, still not forty years old, was now nearing the top ranks of military counterintelligence. It was his next assignment (as I piece his career together from Soviet publications) that gave him command of the largest and most important organization outside Moscow: military CI under the group of Soviet forces in Germany with headquarters in Potsdam.¹⁴ Here in 1957 he relieved

¹¹ See my book, *The Secret World* (New York: Ballantine, 1982), for details of these kidnappings. The Lausman case is also described by Ladislav Bittman, a former Czech operative, in *The Deception Game* (New York: Ballantine, 1981), pp. 176-178.

¹² *Deputaty verkhovnogo Soveta SSSR*, p. 452.

¹³ The school is no mere operational training establishment; it is a higher juridical institute whose graduates are lawyers.

¹⁴ Former military CI Captain Aleksei Myagkov confirms that Fedorchuk held this post. See Aleksei Myagkov, *Inside the KGB* (New York: Ballantine, 1981), p. 127.

FEDORCHUK AND THE KGB

his old colleague from Vienna, Georgiy Tsinev, who in the meantime had shifted into military CI like so many other army political officers.

Fedorchuk's unit in Germany ran double agents and other penetration operations against Western intelligence services in Berlin and West Germany and maintained close contact with the huge KGB apparatus centered in the Berlin suburb of Karlshorst. Fedorchuk would have worked closely, in turn, with two colorful heads of the Apparat. Yevgeniy P. Pitovranov, who left Germany in 1958 or 1959, is now helping the KGB run the Soviet chamber of commerce and its contacts with foreign businessmen. Aleksandr M. Korotkov (who died of a heart attack there in 1960), handled part of the famous Kote Kappelle network, and, in the 1950s, headed KGB Illegals. These men and the Apparat they commanded were well placed to help Fedorchuk since they controlled agents inside the Western intelligence services who were trying to spy on Soviet troops. George Blake served until 1958 in the British MI-6 unit in Berlin while Heinz Felfe was running the West German counter-intelligence operations against the Soviets from the mid 1950s until 1962.

Such "moles" betrayed Western spies amid Soviet forces in Germany. A big one fell into the KGB net in late 1958: Soviet Military Intelligence (GRU) Lieutenant Colonel Pyotr S. Popov, who had been working secretly on behalf of the CIA for six years.¹³ The discovery brought to an end whatever remnant of independence the GRU still retained from the KGB; since then it has been commanded by chekists: from December 1958 by former KGB Chairman Ivan A. Serov and from 1963 (after the discovery of yet another Western spy in the GRU, Colonel Oleg Penkovskiy) by former KGB First Deputy Chairman Pyotr Ivashutin. This old military CI officer, Fedorchuk's long-time chief and mentor, remains in charge of the GRU today, twenty years later.

In the 1960s Fedorchuk moved back to KGB headquarters in Moscow where by 1967¹⁴ — the year Andropov took over the chairmanship — he took over command of the military Counter-intelligence Directorate. Here Fedorchuk found himself again working closely with his old colleagues and predecessors in earlier posts,

¹³ William Hood, *Mole* (New York: Norton, 1982), tells Popov's story.

¹⁴ By 1967 Fedorchuk's articles concerning the anniversary of the founding of the CheKa began appearing in *Kommunist vooruzhennykh sil*, the Soviet armed forces political magazine. Such articles are traditionally written in this magazine by the heads of the Third Chief Directorate. Aleksei Myagkov confirms (*Inside the KGB*, p. 127) that Fedorchuk held this job after leaving Germany. Fedorchuk probably relieved General Fadeykin, who seems to have taken the position after Tsinev.

DERIABIN AND BAGLEY

Georgiy Tsinev and Pyotr Ivashutin. Also close to him were the other KGB deputy chairmen, Semyon Tsvigun and Viktor Chebrikov — Brezhnev's men.

The next phase of Fedorchuk's career is better known to the public. From 1970 to 1982 he was the KGB chairman for the Ukrainian Republic. The assignment — and his long tenure there — show that he enjoyed the special confidence of Brezhnev and Andropov. I think it likely, in fact, that his move there was part of a high-level power struggle still debated by kremlinologists.¹⁷

First a few words of background about the Ukraine. That area has always represented a special security problem for the Soviet leadership. Lenin practically signed away the Ukraine to get, in 1918, the peace without which his Bolsheviks could not have held on to their new power. For years large parts of the territory claimed independence. When by 1920 the civil war ended and Lenin felt strong enough to reverse his policy and take back under Moscow's wing all the breakaway regions, Soviet armies had to subdue strong military resistance. They failed in Poland and thereby lost the western Ukraine, and even after they had regained control of the rest of the Ukraine they had to fight armed resistance almost up to World War II. Then came another German invasion, exciting new hopes for Ukrainian autonomy, which were, however, smashed by Nazi barbarism. Renewed resistance to Soviet rule was crushed by the return of Soviet tanks and SMERSH (with Fedorchuk). But resistance continued for at least fourteen years after the "liberation." Well into the Khrushchev era, SMERSH (at the beginning) and MGB troops (and their successor organizations) were battling with the resisters, whom they labeled "bandits." By now the fighting seems to have died out, but religious and nationalist dissent has never subsided. The Moscow leadership has tried both accommodation and repression, but the problem persists and the local party and KGB chiefs remain ever susceptible to being made scapegoats for the inevitable failure to resolve the problem.

The job of State Security chief in the Ukraine has always been a sensitive position. In 1952-1953 the post was held for a short time by Pyotr Ivashutin, but fortunately for him, after Stalin's death Beria replaced him with his friend Pavel Yakovlevich Meshik, who was shot with Beria later in the year. From the formation of the KGB in early 1954 until Fedorchuk's arrival in 1970 the post was held by Vitaliy F. Nikitchenko. He survived in the job through all Mos-

¹⁷ See, for example, L. Tillett in *Slavic Review*, December 1975.

FEDORCHUK AND THE KGB

cow's shifts of tactics through the Khrushchev era and six years of Brezhnev's under four successive KGB chairmen in Moscow.

Then in 1970 Fedorchuk replaced Nikitchenko. In the light of Nikitchenko's long service, it is absurd to suggest that, as one commentator put it, he was ousted because he was "too sympathetic to the Ukrainian nation."¹⁸ It is more likely that Nikitchenko was knocked down as a pawn in the struggle for the party succession. He had been supporting party chief and Politburo member Pyotr Shelest, Khrushchev's man, who had held the post since 1963.

In 1972 Brezhnev was able to replace Shelest with his old friend Vladimir Shcherbitskiy. Soviet statements, supplemented by rumor, have left the impression that Shelest was ousted because of foreign policy differences with Brezhnev. Western analysts have found evidence that Brezhnev was dissatisfied with Shelest's erratic handling of Ukrainian dissent and softness on Ukrainian nationalism,¹⁹ but I have no doubt that the underlying reason for his departure was that Brezhnev wanted his own man, not Khrushchev's old ally, in this key spot. The move seems to have been under preparation for a year or more: Fedorchuk was made a deputy to the Supreme Soviet in 1969²⁰ — an unusual appointment for the head of the KGB's military Counterintelligence Directorate. Soon after moving in to the Ukraine job in 1970, he replaced many Ukrainian Oblast KGB chiefs, and by 1971, according to samizdat reports, he was vigorously denouncing Shelest to Moscow.²¹ Soon after Shcherbitskiy was promoted in 1971 to full member of the Politburo, Shelest was recalled to Moscow and (again according to samizdat) was reproached with the charges mentioned above.

Fedorchuk's subsequent career suggests that he was involved in this power play. He continued serenely in his job for ten years under Shcherbitskiy's rule in the Ukraine, was promoted to colonel general, and has now moved upward to head the all-union KGB.

Fedorchuk was a loyal servant of Moscow in the Ukraine, as he had been during earlier SMERSH days. When I knew him, none

¹⁸ Dissidents reported in *Samizdat* that among the evidence of Nikitchenko's softness was his tendency to hold occasional "friendly chats" with Ukrainian dissidents. But this sort of thing was obviously a centralized policy. Andropov was doing the same thing in Moscow, and there are similar reports from other republics. Nikitchenko is about as "soft" as Andropov is "liberal."

¹⁹ See Tillett in *Slavic Review*.

²⁰ To the Council of the Union. In 1970 he became a member of its standing commission on legislation. He was re-elected in 1979. In February 1976 he became a member of the Politburo of the Central Committee of the Ukrainian Communist Party.

²¹ *Ukrainskyi visnyk*, Spring 1975, cited by Tillett in *Slavic Review*.

of us ever thought of him as a Ukrainian. Neither accent nor manner nor interest in things Ukrainian ever suggested that he was other than a Russian. During his time in the Ukraine he denounced publicly (as every KGB chief must) the "infection" of "nationalist prejudice and religious poison."²² It has been reported that "waves of arrests" followed his takeover,²³ but this need not be attributed to his personal leanings. He is surely a "hard" man; he could not otherwise have risen through such a specialty. But when Moscow wants crackdowns and arrests, it has only to command them.

More important than any hardness Fedorchuk has demonstrated is his military background. In this account of Fedorchuk's career the names of Georgiy Tsinev and Pyotr Ivashutin appear again and again. These three men, at the top of military-security affairs for the last forty years, represent an extraordinary continuity. That they remain active today in high places despite their advanced ages (Tsinev is 75, Ivashutin 74, and Fedorchuk 64) attests to the importance of the military character of Fedorchuk's recent appointment. Their association illustrates the unusually close personal links between the KGB and the military, military-political, and military-industrial sectors of the Soviet establishment.

Tsinev—too old to take over the KGB chairmanship himself—was a prewar party colleague of Brezhnev's in Dnepropetrovsk and, like Brezhnev, political commissar of an army on the wartime first Ukrainian front. He has occupied high-level posts in military CI since at least 1953. Even during his time in Austria (1945-1951, during Fedorchuk's time there) he performed, as I heard in 1951, functions of special interest to Abakymov. Over the past fifteen years, in addition to supervising military CI as KGB deputy chairman for twelve years, he has also supervised the KGB's related task of protecting the ballistic missiles, nuclear and other special weapons of the Soviet armed forces. This brought him into close contact with Dmitriy Ustinov and the defense-industrial leadership. He had already had experience in Ustinov's field of arms production:

²² "Ideolohichni dyversii — zbroya imperializmu", *Pid praporom Leninizmu*, October 1981, pp. 10-17. Other articles by Fedorchuk include: "Na strazhe bezopasnosti sovetskogo gosudarstva," *Kommunist vooruzhennykh sil*, December 1967; "Polveka na strazhe revolyutsii," *Sovetskiy patriot*, 12 December 1967; "Boyevoi put' armeyskikh chekistov," *Krasnaya zvezda*, 19 December 1968.

²³ See, for example, Adrian Karatnycky, "The KGB Hetman," in *American Spectator*, August 1982, and "Top KGB Post Goes to Ukrainian Security Chief," *Radio Liberty Research*, 27 May 1982. For a discussion of later arrests, see *Arkhir samizdata*, 4532, reporting a speech by Fedorchuk to a meeting of Ukrainian KGB officers in late April 1981 in which he is alleged to have said, "Last year . . . 40 Ukrainian nationalists were rendered harmless. In order to avoid unnecessary international frictions, the majority were tried on criminal charges."

FEDORCHUK AND THE KGB

Tsinev was given credit for speeding the production of aerial bombs in Dnepropetrovsk in the late 1930s.²⁴

Ivashutin as we have seen, preceded Fedorchuk in at least four of his most important jobs (with Tsinev serving in the time between at least twice) and, from KGB headquarters, directly oversaw Fedorchuk's work in Austria and Germany. In his twenty years as head of the GRU and its intelligence collection, Ivashutin has been supplying military-industrial leaders with scientific and technical information from the West.

There is not space here to describe the full degree of collaboration, at every level, between military political officers and the KGB's security officers. Their functions overlap to the point that they are sometimes barely distinguishable to an outsider, and many political officers have been sent into the ranks of the KGB — Tsinev and I are examples. As Fedorchuk himself put it, "The Communist Party has supplied and continues to supply Chekist cadres with contingents of staunch communists who know military matters."²⁵ Brezhnev, while he was a political officer, used to meet with OO officers to discuss counterintelligence operations.²⁶ Today's top military-political officer, head of the Main Political Directorate of the army and navy Aleksey Yepishev, was also a chekist in his time, serving as deputy MGB minister (for personnel) from August 1951 to March 1953. During the war he was also close to Ustinov, serving as deputy head of the weapons-producing People's Commissariat of Medium Machine Building in 1943 while Ustinov was People's Commissar of Armaments. Similarly, Yepishev has long been close to Ivashutin, Tsinev, and Fedorchuk. And the job he now holds was formerly occupied by Aleksey Zheltov (with Brezhnev as his deputy for a year), who worked closely in Austria with Tsinev and Fedorchuk. Zheltov today heads the Soviet war veterans organization.

The Role of the KGB and Its Chief

Fedorchuk the military chekist has replaced the political apparatchik Andropov, who, after heading the KGB for fifteen years, moved on to other high party work. The man who took his place is not even a member of the Central Committee. What might all this mean?

²⁴ K. S. Grushevoy, *Togda v sorok pervom* (Moscow: 1976), p. 20.

²⁵ *Red Star*, 19 December 1968.

²⁶ S. Ostryakov (*Voennoy Chekisty*, pp. 229-230) quotes V. Ye. Zarelua, then OO head in the Eighteenth Airborne Army, on this point.

DERIABIN AND BAGLEY

One thing the recent changes do not mean is that the KGB is either "slipping from" or "returning to" party control, or that "Stalinism" is returning or retreating. These terms are meaningless, but so popular with journalists and sovietologists alike that before going on to speculate about Andropov and Fedorchuk, it may be useful to discuss what their KGB is and is not.

I am struck by the tendency of Western scholars to overlook, dismiss, or downplay the role of coercion and violence in the Soviet system. One review of the recent work of more than thirty prestigious sovietologists observed that "all the authors agree that the image of a completely centralized totalitarian despotism, rigidly imposing its orders on everyone, is outdated."²⁷ By emphasizing improvements in Soviet life, by using Soviet terminology, and by ignoring the ugly constants, scholars give the impression, perhaps unintentionally, that the system has changed fundamentally. By devoting their pages to indications of increased participation of different institutions within the controlled bureaucracy, and by giving new names (like "institutional pluralism" and "participatory bureaucracy") to the system to avoid the out-word "totalitarianism," scholars create the impression of an evolution into real pluralism and popular participation.²⁸ By stating that laws and regulations now work more predictably, they suggest the existence of real law, even justice. By saying that the force of law has "yet" to win acceptance, they imply that it is moving in that direction. While admitting that the Communist Party preserves its controlling role, they fail to examine the ways in which that power is exercised. By sliding around the obstacle of facts in the pursuit of theories of evolution, Western scholars come to absurd conclusions — for example, that the Soviet system "is neither despotic nor free."²⁹ They also misrepresent the role of the KGB in observations such as the following:

Following Beria's own ouster and execution in 1953, the secret police was stripped of considerable authority and for the first time since before the purges of the mid-thirties was put firmly under party control.³⁰

Government by means of terror was ended and, especially under Khrushchev, the emphasis became less on control through intimidation and coercion than on efforts to win popular support for the post-Stalin regime.³¹

²⁷ R. V. Daniels, "Political Change in the USSR: Moving the Immovable?," *Problems of Communism*, November-December 1981, p. 46.

²⁸ *Ibid.*, p. 49.

²⁹ *Ibid.*

³⁰ A. Rabinovich, in S. Cohen et al., *The Soviet Union Since Stalin* (Bloomington: Indiana University Press, 1980), p. 3.

³¹ *Ibid.*, p. 4.

FEDORCHUK AND THE KGB

Some of the most important characteristics of the present Soviet political system [are that] . . . mass political terror was abolished. the secret police were largely eliminated from the political process within the elite, the still massive Soviet police state was reduced to the political functions of a traditional authoritarian polity.²²

Similarly, they place too much faith in the dubious premise that "Stalinism" was limited to the time of Stalin's full power. It is said, for example, that a new generation of leaders will not carry the direct burden of "the Stalinist experience" and is gaining greater "confidence about the stability of the Soviet system."²³

To those who will listen to the victims of today's regime and to those like myself who served inside the secret organs of coercion, it should be clear that the system, its institutions, and most of its methods remain intact whether the system is called "Stalinism" or "Leninism" or "participatory bureaucracy"; and that far from "gaining confidence" in the stability of the Soviet system, the Soviet leaders (young and old) call for increasing vigilance against "outside" threats and give every indication that they fear for the stability of their rule.

The KGB is the power of their party. It occupies the center of their regime, screening for lifetime loyalty anyone who is admitted to the circle of power, and embodying the violent coercion on which the party relies. Western political scientists who find increasing evidence that the people support the Soviet government, and increasingly participate in it, tend to overlook the overwhelming evidence to the contrary: the deadly borders; the refusal to let people out of the country or even to move freely within it; the censorship of every printed word; tight control of every printing and reproducing machine; prohibition of spontaneous organization (even social); omnipresent informants (averaging one in every eight to ten citizens, by my professional estimate, and one in five in sensitive areas); rigid control over any sort of weapon; and the party's maintenance of special troop units to beat down large-scale popular uprisings. And then there is fear, which can never be properly weighted in political-science "models." It is often dismissed by the facile observation that "mass terror" and "the midnight knock on the door" are things of the past. But the truth is that everyone—including the leaders—lives in fear and must buy his and his

²² S. Bialer, *Stalin's Successors* (Cambridge, Eng. and New York: Cambridge University Press, 1980), p. 51.

²³ Daniels, "Political Change in the USSR," p. 50.

family's livelihood and safety at the price of conformity and discipline to a party that can destroy him with ease.

The core of this system is the KGB. Soviet legal texts stress the KGB's "strikingly pronounced political character" in that it "makes possible the functioning and further development of the whole political structure of Soviet society."³⁴ The KGB-dominated "administrative organs" form a "sub-system" of the state, responsible for internal and external security and therefore including national defense and foreign affairs as well as justice, public order, and state security.³⁵

KGB and party are inseparable parts of one and the same body. As recent Soviet writers remind their audiences, Lenin stressed that "a good communist is at the same time a good Chekist."³⁶ Lenin himself illustrated the point: he not only "played a very great role in directing the political leadership of the organs of state security and in developing the general principles of their organization and activity,"³⁷ but also sent directly to the CheKa's working levels for information he needed, advised them, and supervised details of their operations. He staunchly defended their almost unrestrained power; the citations are numerous and extend to the last year of his life. He never feared that the CheKa could "escape party control," for he knew that it was party control.

Current textbooks stress this unity. A basic text on Soviet administrative law points out, for example:

The organizing and directing role in the protection of state security in our country belongs to the Communist Party of the Soviet Union. . . . The activities of the organs of state security have a strikingly pronounced political character. These are political organs executing the line of the Central Committee. . . . Their direction and methods in dealing with the enemies of the Soviet state respond to current requirements and the political aims of the Communist Party.³⁸ . . . Their organization and activities are carried out under the leadership and unremitting control of the Communist Party.³⁹ . . . Clear Party instructions orient Soviet Chekists in the present situation.⁴⁰

"The communists of the KGB organs are a loyal forward detachment of the CPSU," wrote a Soviet leader in late 1981. "They

³⁴ Yu. M. Kozlov et al., *Sovetskoye administrativnoye pravo* (Moscow: Yuridicheskaya Literatura, 1979), p. 78.

³⁵ Ibid., p. 5.

³⁶ A. V. Kalachnikov, *Vospitaniye bditelnosti u Sovetskikh voynov* (Moscow: Voenizdat, 1980).

³⁷ Yu. M. Kozlov et al., *Sovetskoye administrativnoye pravo*, p. 5.

³⁸ Ibid., p. 78.

³⁹ Ibid., p. 84.

⁴⁰ Ibid., p. 88.

FEDORCHUK AND THE KGB

must always be at the leading edge of the Party's ideological activity."¹¹ Even the pro forma link to the government was broken on 5 July 1978 when the KGB's name was changed from "KGB under the Council of Ministers" to "USSR KGB," a change reportedly contested by Kosygin, who, as chairman of the Council of Ministers, was losing even the appearance of control of the KGB.

So this part of the party could no more escape its control than nerves and eyes could escape a body. Stalin may have outmaneuvered his rivals, achieving total control and using State Security for his own purposes, but he was the party chief and State Security was responding to the party.¹² When Soviet writers repeat endlessly that party control over the KGB has been "restored" after the bad days of the "cult of personality" and the "criminal" Beria, it is nothing more than propaganda. If it means anything at all, it means simply that no single Politburo member holds exclusive power and thus none (not even the Politburo-cum-KGB chief Andropov) has exclusive control over the KGB. The general secretary enjoys primary authority over the KGB, but his colleagues are looking over his shoulder.

To ensure maximum control over these essential powers of the party, and to protect his own position, each ruler of the Soviet Union, from Lenin onward, has put a trusted subordinate at the head of the KGB. Loyalties, however, can change with changing conditions, and the performance of Vladimir Semichastnyy serves as a cautionary tale to later leaders. Following the lead of his protector Shelepin, he let himself be bought by Khrushchev's rivals and supported their successful move to oust him; he even brought the returning Khrushchev from the airport to the meeting where he was to be dropped. Semichastnyy thus won himself full membership in the Central Committee and three more years in his KGB job, until Shelepin lost most of his remaining power in 1962. Khrushchev had been better protected by his own original choice as KGB chief: Ivan A. Serov. When Molotov, Malenkov, and Kaganovich — later,

¹¹ Speech by E. A. Shevardnadze, candidate member of the Politburo and former MVD minister of the Georgian SSR, as reported in *Zarya vostoka*, 26 December 1981.

¹² Stalin in my time was top chekist and no one had any doubts about it, regardless of which of his flunkies (Yagoda or Yezhov or Beria or Abakumov) occupied the chair in "Building Number Two," the headquarters on Dzerzhinskiy Square. A call from Stalin through his private secretariat (for example, Poskrebyshchev or Malenkov) sparked action quicker, if not as often, as routine command channels. In addition, a huge "Operational Department" in his Kremlin guards directorate worked under his direct orders, a sort of service-within-a-service, carrying out the most sensitive tasks — including murder. See my book, *Watchdogs of Terror* (New Rochelle, N.Y.: Arlington House, 1972).

DERIABIN AND BAGLEY

with others, labeled an antiparty group — made their move to oust Khrushchev in 1957. Serov provided solid support, as did the army's leader, Defense Minister Marshal Zhukov.

Andropov, the man chosen to replace Semichastnyy, was not a Brezhnev man, curiously enough, but a party apparatchik whose ties to Suslov were probably closer than to Brezhnev. Brezhnev agreed to the appointment, of course, but lost little time inserting his own man, the experienced chekist Semyon Tsvigun, as Andropov's first deputy.⁴³

Two months after Andropov's appointment as KGB chairman, he was promoted to candidate member of the Politburo, and six years later to full member. This was a new wrinkle, for no previous chief (except Beria) had ever enjoyed Politburo status. It may have been a means to be sure that the KGB chief could not be seduced as Semichastniy had been and to bring the affairs of the KGB closer under Politburo scrutiny.

The fate of Aleksandr Shelepin, Serov's successor and Semichastnyy's predecessor and protector, may offer another enlightening precedent to current events. Shelepin was ambitious. Khrushchev supported his rise, promoting him out of the KGB into the triple job of secretary of the Central Committee, chairman of the party-state Control Committee, and deputy chairman of the Council of Ministers. He also let Shelepin's man Semichastnyy take over the KGB. It is hard to say where this would have led if Khrushchev had held power, but Shelepin, taking Semichastnyy with him, went along with Khrushchev's rivals and helped oust his own protector in the hope of taking his place. He won himself full membership in the Politburo two months later but lost two of his three jobs; in 1967 he lost whatever real power remained to him, although he stayed in the Politburo until 1975. It is quite possible that Andropov made a similar attempt to gain power from Brezhnev in late 1981, was thwarted — and became successful with Brezhnev's death.

Andropov's move out of the KGB was not necessarily a promotion. The death of Suslov had many consequences, most of them unknown outside the ruling circle. Some can perhaps be guessed. Andropov had long been a candidate for the succession. His potential supporters would not have liked to see him move up with the KGB still in his hands, but Suslov was there to control the

⁴³ Andropov was appointed in May 1967; Tsvigun entered as First Deputy in November of the same year. Tsvigun had been KGB Chairman in Moldavia (1950-52) when Brezhnev was First Secretary of the CC CP Moldavia. There have been unconfirmed reports that Tsvigun's wife is a sister of Brezhnev's wife.

succession. With Suslov's death, this insurance disappeared. In moving Andropov back to the Secretariat, the rest of the Politburo may have simply brought one of their number back into the pack by removing the KGB from his hands before it was too late.

The Background of the KGB Leadership Change

While no firm information about the meaning of the recent changes has reached the West, one can perceive some of the pressures behind them. The regime is being squeezed by urgent and menacing problems. Soviet leaders seek, above all aims of their foreign policy or economic strategy, to hold on to their exclusive power. They have kept it by coercion for over sixty-five years and remain vigilant as changing conditions give rise to new threats.

Every month makes it more clear to the population how badly the regime — and the system — has failed in its self-appointed tasks. Factories continue to turn out shoddily made goods, and shortages of essential parts and products are reported from several sectors. Absenteeism and dissatisfaction with wages and working conditions grow more common; the recent firing of the Trade Unions chief Aleksey Shibayev (whose job is to ensure discipline, compliance, and productivity) suggests the leaders' frustration. Strikes are reported. The farms are failing: food shortages are more frequent, more severe, more widespread and might, at any time, cause riots like the bloody affair at Novocherkassk in 1962 and in other towns since then. Violent crime is growing (according to recent statistics of the regime itself), and drunkenness has become a national problem despite massive but useless "campaigns." Indiscipline and racial strife are weakening the armed forces, according to ex-soldiers I have talked to.

The Polish problem looms large, for it could spill over onto the troubled Soviet lands. Fedorchuk himself revealed that by the summer of 1981 Soviet leaders considered the Polish events as a threat to their very survival in power:

These events plainly confirm the incontrovertible truth that any kind of belittlement of Marxist and Communist ideology, any mistake, shortcoming, or violation of the economic laws of socialism, and relaxation of ideological and political education of the masses boomerangs, with the inevitable onslaughts of bourgeois ideology. They graphically illustrate that the primary objective of counterrevolutionary forces, supported morally and materially from outside, is to disorient the masses, ideologically disarm and disorganize the Communist Party, and remove it from the leadership

DERIABIN AND BAGLEY

of society with the aim of seizing power in the country and creating conditions for the restoration of capitalism.⁴⁴

Soviet leaders probably feel an urgent need to reduce the threat to their authority posed by the corruption endemic at every level of society. The concentration of decisionmaking power in the hands of a few people practically invites bribery and extortion, and the pressures of the plan force everyone to lie and open endless possibilities for black-market operations. Long reported by regime insiders who have emigrated, year by year the problem is given greater attention in the Soviet press. The recent execution for corruption of a deputy minister of fisheries, for example, shows that the regime is being compelled to take action.

It is the KGB, above any other party institution, that sees to it that nothing threatens the leaders' continued hold on power. It staffs or infiltrates the personnel offices of every factory and institution and plays a direct role in enforcing work discipline. For every potential threat, the KGB has responsibility and its internal organization, as a result, reflects the priorities given by the party leaders to their problems. In the 1960s, for example, its unit working against cultural and nationalist dissidents was vastly augmented and upgraded to the rank of Chief Directorate. It is noteworthy that another special directorate has now been formed to cope specifically with economic problems, reviving what was, in the early decades of Soviet rule, one of the most important parts of State Security.

Against this troubled background the appointment of Fedorchuk takes on special significance. Fedorchuk appears to have been Brezhnev's choice. He went to the Ukraine for Brezhnev and Andropov and loyally served Brezhnev's friend Shcherbitskiy there. Tsinev, a long-time friend of Brezhnev and Ustinov, must have backed Fedorchuk's appointment. And Fedorchuk was appointed amid strange events during the first half of 1982 in which Brezhnev, his power apparently under attack, seems to have prevailed.

The West glimpsed in early 1982, through a cloud of secrecy and planted rumors, what looked like an effort to discredit Brezhnev and, indirectly, his "Mafia" and prospective heirs. The instigators might have included the then KGB chief Andropov, Suslov, and even Andropov's KGB first deputy chairman Semyon Tsvigun. Much has been written about the "circus" scandal; the published satire against Brezhnev; the mysterious death of KGB First

⁴⁴ See "Ideolohichni dyversii — zbroya imperializmu." Translation is as given in Radio Liberty Research, 22 October 1981 and 27 May 1982.

FEDORCHUK AND THE KGB

Deputy Tsvigun; Brezhnev's equally mysterious and blatant disavowal of Tsvigun — not signing his published obituary notice; the sudden death immediately afterward of Mikhail Suslov (the Kremlin's strong man and rock of stability); and the show of "unity" by the Politburo leaders — marching off together to a well-publicized theater evening — which betrayed their worries and suggested the very opposite of the unity they were trying to demonstrate. During this period Tsinev was promoted, replacing Tsvigun, and then, five weeks later, Brezhnev's man Viktor Chebrikov was appointed an unprecedented second first deputy chairman of the KGB. Brezhnev then moved Andropov out of the KGB.

Many rumors about these events have been planted in the Western press. Stories, for example, circulated about Tsvigun committing suicide because he had been unable to prevent (or had caused) an investigation of a smuggling ring compromising Brezhnev's son and daughter. The events are hard to interpret, even for an insider, and our soundest course is to stand back and admit our ignorance.

Certain things can be seen, however. Not only one man's reign but the whole system is clearly in trouble. The leaders have brought to the top of the KGB two military chekists of the school of Viktor Abakumov. And this is what we should be considering.

Much has been written about the role of the Soviet armed forces in the political system. One can hardly avoid the topic today, after the Polish army has taken power in Poland without even pretending to represent the discredited and deflated Communist Party (although General Jaruzelski was quickly appointed party leader). As the Soviet leaders demonstrate, ever more clearly, their inability to solve the deepening problems of their own country, one cannot fail to wonder whether a "man on a white horse" may, sooner or later, have to step in.

Stalin clearly had similar fears in the face of the devastated conditions of 1945-1946 when he removed the popular wartime hero and leader, Marshal Zhukov, from his commanding post in Germany. For similar reasons Khrushchev later not only removed Zhukov from the post of defense minister and Politburo member but also removed, from its prominent place in Moscow, a painting of Zhukov on a white horse. One suspects that the Soviet leaders were relieved by the death, in 1976, of Politburo member and Marshal Andrey Grechko — a prominent commander in World War II who, as minister of defense, had shown an uncomfortable independence from the Politburo and a disconcerting tendency to

DERIABIN AND BAGLEY

promote military interests. Instead of another military man, they chose to succeed him Dmitriy Ustinov, a party functionary whose military experience consisted mainly of armaments production. Several sources reported the disappointment (and perhaps resentment) of military candidates, like Marshals Ogarkov and Kulikov, for the post.

The Soviet army could not, however, act independently of the party. Political officers keep close watch on discipline and loyalty, reporting to the Main Political Directorate of the army and navy, which is a department of the Central Committee. There is, also, the party organization within the armed forces, of which practically all field-grade officers and most junior officers are members. The army is also, as we have mentioned, honeycombed with KGB networks controlled by the OOs, using tightly controlled informants and provocative techniques to ensure that the slightest show of disloyalty is reported. These KGB agents within the OOs report vertically through KGB channels only. At the top is the Third Chief Directorate of the KGB, long supervised by Ivashutin, Tsinev, and Fedorchuk.

Although the army cannot organize a coup d'état, army leaders, acting within and through the party and its KGB, can gain influence. And that is what has happened, depending on how one interprets the rise of Fedorchuk.

A prominent military CI man for four decades, Fedorchuk has collaborated closely with all the leading political officers of the armed forces and many of the senior commanders. We have already discussed his special relationship with Tsinev, Ivashutin, and Yepichev. Another of his associates deserves notice in this context. Lieutenant General Sergey S. Shornikov is an army man who joined military CI in 1953, like Tsinev and many others. Since 1967, the year of Brezhnev's consolidation of power and of so many changes in State Security, Shornikov has been commandant of the Kremlin, a position giving him special military responsibility for the protection of the leaders.

Speculation

What does such a military constellation signify? It not only tells us something about a struggle for the succession to Brezhnev, but may also reveal the leaders' concern for the very survival of the regime.

Conditions in the country have become so critical that the

leaders may foresee a growing and imminent danger of popular unrest, with food riots turning into spontaneous uprisings, and a weakening of party authority. They may believe that the inevitable power struggle after Brezhnev's death will bring these dangers to a head. Therefore, they may have concluded that a severe crackdown is now or soon may be necessary. Their cutting of telephone contacts with the West in July and September 1982 may offer a foretaste.

Such a crackdown has its own dangers. It could harm party morale, raise opposition within the ranks of the army, and discredit the party in the eyes of the people. The KGB would do the dirty work — and (until the spring of 1982) the KGB was headed by a Politburo member. Any problems caused by a KGB headed by Andropov would hit the Politburo directly.

Fedorchuk is not only disciplined enough to carry out whatever harsh measures the leaders require; he is also expendable. Not a high party official, he could later be disavowed. After refilling the Gulag Archipelago, subduing the people, and securing the regime again, he could be made a scapegoat for the "excesses" which "his KGB" committed. He could be branded a "criminal," like Beria before him, for "escaping party control." And this would leave the regime room to maneuver back to a more placid policy, a new détente.

During the period of this crackdown — and during the succession struggle — the leaders would feel safer with their "military" flank covered. Fedorchuk and Tsinev are well connected in top military circles, presumably trusted by the top military-political and military-industrial leaders, and perhaps by the line commanders as well. They are the men most experienced, too, in keeping the army docile. They have for forty years been building compromising dossiers on military leaders, just as other KGB men have been doing in other parts of the society.

Through the KGB, party leaders also control a real military power of their own. Nine divisions of Internal Troops — the party's private army, outside armed forces authority — are administered by the Ministry of Internal Affairs (MVD) but go into action on KGB orders. One crack division (named for Dzerzhinskiy) is barracked inside Moscow, a second just outside. In addition (according to reports I have from a more recent veteran of the KGB) the KGB's own little-known security troops (occasionally mentioned in Soviet law textbooks) number five divisions — and have long been under Tsinev's oversight. The KGB protects the Kremlin, too, where Shornikov's Kremlin guards (with machine guns and light artillery)

DERIABIN AND BAGLEY

can bring over 2,000 troops to the immediate defense of the rulers. The army's presence in the Moscow area can be directed by Politburo member Dmitriy Ustinov issuing orders in his capacity as minister of defense. It includes the Kantemirov Tank Division (which moved quickly in to all the key spots of Moscow during the arrest of Beria) and the Taman Guard Mechanized Infantry Division, which conducts operational exercises with the Dzerzhinskiy division of MVD troops.

Fedorchuk's rise accompanied Andropov's move back to the Secretariat of the Central Committee, from which he came to the KGB fifteen years ago. The connection between these two appointments is hidden behind walls of secrecy. Andropov's rise to the top position may have been far more problematical than it looked from the outside. I have suggested, in the course of this article, several other possible interpretations of Andropov's transfer, which are no more than speculation: (1) that he was moved from the KGB (and replaced there by a professional who was not even a Central Committee member) in order to distance the Politburo from the mass repression that may be imminent; (2) that Andropov was shunted aside after a disastrously unsuccessful effort, with Suslov and Tsvigun, to unseat Brezhnev; and (3) that Andropov was moved away from the KGB, after Suslov's death, to avoid any chance of his acceding to the post of general secretary with the KGB still in his hands.

The much-repeated and widely accepted interpretation (perhaps pushed by Andropov himself) is that Andropov replaced Suslov, was "promoted" into a more strategic position from which to replace Brezhnev, and left the KGB at this point in order to erase or at least blur the stigma of commanding the repressive KGB. I find this hard to accept and am convinced that it is vastly oversimplified, if not concocted to deceive the West and the Soviet people. Whatever the truth, I think that Andropov's fight for the succession, although now won, remains a mystery, and that the rumors reaching the West were not so much glimpses behind the curtain of secrecy as weapons in the ongoing struggle for the succession.

Speculation like ours is inevitable, and it is healthy to remind ourselves that, if we do not know much about recent events, we don't know much more about earlier happenings, either. I am always surprised to see Western books confidently passing on, as history, things I know to be little more than an amalgam of Soviet misrepresentation, gossip, and guesswork. Soviet history is clouded and distorted, and as time goes by, the truth becomes ever harder

to dredge out of the muck. This should make us hesitate before guessing about today's mysteries, but at the same time should instruct us that we will not, in the foreseeable future, get any truth or clarification from the Soviet Union itself. The speculations I have presented here at least have the virtue of reflecting the real Soviet Union — not some imaginary place where the KGB "runs amok" out of "party" control, gains or loses "power," or can be manipulated as a separate entity.

A long-time KGB chief heading the regime has no exact precedent, but it is a perfectly natural culmination of the system. Felix Dzerzhinskiy, a top chekist in his time, was a member of Lenin's innermost ruling group and, while running the regular police and the CheKa, also supervised the national economy. In some of the Soviet republics today the top party and state positions are occupied by former KGB and MVD chiefs — and Andropov is not the only State Security man who has served as a full member or candidate member of the Politburo: The oldest member of the Politburo (at 83), Arvid Pelshe was a chekist in 1918 and an NKVD official in the late 1920s, early 1930s, and during World War II. Geidar Aliyev, after twenty-eight years in the KGB, became the party's first secretary in Azerbaijan and for nearly seven years has been a candidate member and is now a full member of the Politburo of the all-union Communist party (CC CPSU). Eduard Shevardnadze, after seven years as MVD chief of the Georgian republic, became its first secretary of the party and has been a candidate member of the CC CPSU Politburo for over four years. Aleksandr N. Aksenov, the deputy KGB chief in Byelorussia, became first secretary of the party of an Oblast, then minister of internal affairs (MVD), and later moved to his present job as chairman of the Council of Ministers of the Byelorussian republic. Valter Klauson presently chairman of the Estonian Council of Ministers and candidate member of the CPSU Central Committee, was an NKVD official under Beria from 1937-1953, when he used concentration-camp prisoners for highway construction.

And so it goes down through the Central Committee and the most sensitive party and government posts. What is different today, though, is the ascendancy of military leaders, with their KGB partner Yuri Andropov in charge and two military chekists in firm command of the KGB. The leaders' rule of iron over the Soviet people is more blatant today than for the past thirty years and betrays their fears about the stability of their faltering regime.

RL 15/85

January 15, 1985

UKRAINIAN DISSIDENT BLAMES BREZHNEV FOR

WALLENBERG'S ARREST

Bohdan Nahaylo

KRASHYI ARKHIV

An unofficial Ukrainian publication that has recently reached the West provides information on the case of the Swedish diplomat Raoul Wallenberg. Issue No. 8 of the new Ukrainian samizdat journal Chronicle of the Catholic Church in the Ukraine,¹ dated last summer, contains a letter to the Wallenberg Committee in Stockholm from the Ukrainian religious and national rights campaigner Iosyp Terelya. The dissident and former longstanding political prisoner² places the responsibility for Wallenberg's arrest and tragic fate on Leonid Brezhnev.

The Swedish diplomat, who during the war saved the lives of tens of thousands of Hungarian Jews, disappeared forty years ago on January 17, 1945, after being taken into custody by Soviet troops. His subsequent fate has remained a mystery ever since and has aroused international concern. In February, 1957, the Soviet deputy foreign minister at the time, Andrei Gromyko, announced that Wallenberg had died of "heart failure" in the Lubyanka prison on July 17, 1947. There have, nonetheless, been numerous reported sightings of Wallenberg in Soviet penal institutions after this date, one even as late as 1980. If he were still alive today, he would be seventy-three years old.³

The Brezhnev connection was first suggested in 1981 by Yaakov Menaker, a former Soviet army officer who later emigrated to Israel. Menaker claimed that Brezhnev had headed the political

1. On the appearance of the journal, see RL 3/85, "Chronicle of the Catholic Church in the Ukraine," January 7, 1985. Issues No. 7 and 8 of the Chronicle have been published in Ukrainian in Rome (see "Okremyy dodatok," supplement to Visti z Rymu, No. 12, 1984, pp. 1-13).

2. On Terelya, see RL 220/83, "Group Formed to Defend Catholics' Rights in the Ukraine," June 6, 1983.

3. See Judith Listowel, "The Wallenberg Mystery," The Times, July 27, 1981.

January 15, 1985

section of the 18th division of the Red Army that entered Budapest and had ordered the arrest of Wallenberg. A spokesman for the Swedish foreign ministry, however, announced that "no conclusion" could be drawn from Menaker's testimony whether or not Brezhnev was involved.⁴

The following is a translation of the full text of Terelya's letter to the Wallenberg Committee. Radio Liberty cannot, of course, verify the information it contains.

To the Raoul Wallenberg Committee
P.O. Box 16076,
10322 Stockholm, Sweden

Dear Friends!

By some foresight of God, fate predetermined the path I followed for twenty long years through the huge Soviet concentration camp.

I was only released in 1976, and then heard for the first time that the case of Raoul Wallenberg had been lifted from the darkness of oblivion. I heard nothing about Wallenberg in the camps; but one day, while I was in the central hospital in the Mordoviya prison camp, they brought in a "zek" named Vorobei from the zone for foreign prisoners. He was a Pole who, during his time as a Bolshevik agent, brought Soviet agents into Poland. But after a number of failed missions, he was summoned to the Soviet Union, where, in 1934, he was sentenced to ten years in labor camps. Vorobei said he had met Wallenberg's driver in 1947. I do not remember where now, since at the time I did not think the story would have any connection with my future quest. In 1973, while in the Sychevskaya Special Psychiatric Hospital, where there were also political prisoners, I met a Lithuanian named Bogdanas who was a German citizen. During the war Bogdanas had been an officer in the Wehrmacht. In 1945, he was arrested by Soviet counterintelligence and imprisoned in a camp that contained only foreigners. This was in the Norilsk labor camp complex. There Bogdanas met Wallenberg. For many years after this, their fates seemed to be inseparably intertwined. In 1951, after the Norilsk uprising,* all foreigners who were still alive were transferred to a small sixth zone. Of 8,000 people, only 420 were

4. Reuters, August 19, 1981.

* This is an error. The Norilsk uprising took place in the spring of 1953.

January 15, 1984

still alive. In 1953, Wallenberg and Bogdanas were sent to a special psychiatric hospital in Kazan'. In the hospital they began to cure Wallenberg of himself--he was diagnosed as suffering from "a mania of grandeur, he thinks he is a Swedish diplomat." In 1962, Bogdanas was moved from Kazan', and no one heard anything more about Wallenberg. What has been said about Wallenberg in recent years is probably untrue, since no one [claiming to have seen him] has described him correctly.

At this point I would conclude, if it were not for the fact that in 1976, by the dictates of chance, I came to found the Ukrainian Committee for the Case of Raoul Wallenberg.

This began in 1975 when a cousin of mine, Gobiya Siklo-Kalman, came from Hungary to ask me whether I had seen Wallenberg anywhere in the prison camp network. (I was still in a camp at that time and therefore the request did not reach me.) My cousin asked my aunt [her mother] Anna Maiorenko for photographs of Wallenberg. My aunt had married Jyulo Siklo, an employee and a shareholder of the Hungarian National Bank in Budapest. Siklo came from an old aristocratic family who, like the family of my uncle Ivan Fales, were legitimists. After the German occupation of Budapest, the monarchists assembled semilegally in various apartments. It was already known that the Gestapo had ordered a list to be compiled of rich Jews. It was then that my aunt and her husband met Raoul Wallenberg. Jyulo Siklo and his brother Ishtvan had dealings with other countries, and they often went to Karlovy Vary and Kosice to visit my relatives, or to Novi Sad. Evidently this enabled them during the period of their acquaintance with Wallenberg to help Jews who had received papers to leave the country. I know little of these matters, but anyway they are not of great importance for our purposes.

My aunt--a member of the Greek Catholic Church--was expecting Wallenberg for the New Year celebrations on January 14, and on January 9 he called to say that he would come. Budapest was in ruins, and there were food shortages. Soviet troops were carrying out mass plunders. You were lucky even to get a piece of horseflesh. But Raoul did not show up on the 14th... At that time we thought he was dead; even when a monument was erected to Wallenberg, no one knew that he was still alive.

Knowing the approximate date of the "murder," we began our search, which continued for eight long years. It is clear that we would not have found out anything if it had not been for a coincidence. In 1981, in the Hungarian town of Pecs, my cousin [Gobiya Siklo-Kalman] happened to meet a man who had witnessed the arrest of Raoul Wallenberg. From that moment on we pursued our search in an entirely different direction.

January 15, 1985

In 1982, we found another witness, a Soviet officer who had taken part in Wallenberg's arrest. Over the years this man had become a devout believer and told his confessor what had happened. Thus we managed to establish that Raoul Wallenberg had been arrested without the knowledge of the supreme command. He had in fact been arrested on the direct orders of Brezhnev. The captain of Brezhnev's guards robbed Wallenberg and confiscated his diplomatic car. Wallenberg demanded his car back, but Brezhnev had made a present of the car to one of his superiors. Knowing that Wallenberg would protest directly to Marshal Malinovsky, Brezhnev ordered the arrest of the Swedish diplomat. Wallenberg and his driver were accused of being German spies not in possession of papers and were sent to Uzhgorod prison. From there they were sent to the Norilsk camps where the Soviets brought the flower of Europe and persuaded them to cooperate with Soviet intelligence...

There are two living witnesses who will give evidence if any international commission on Wallenberg's case requires them to, but patriots are counting on "quiet diplomacy." Citing the events described above, the Swedish government may come to some agreement with the Soviet government for Wallenberg's release, if he is still alive. We believe that Wallenberg is dead, but that his driver is still alive. In any case the diplomat's body should be returned to his homeland. Thus the marauders have hidden someone who was an incomparably GREAT man, modest and courageous, and also very unfortunate. It is not difficult to imagine what awaits me. Two daughters have been born in my absence--in 1977, Maryana, and in 1983, Kalyna Tereza. Obviously, the Soviet authorities will now arrest me again. I am waiting to be arrested, I am expecting the worst... And my third child, who will come into the world in two months time, will not see me. They know how to take their revenge. This letter is my death cry, I can feel it. They did not threaten me; no, they warned me: "Don't concern yourself with Wallenberg, keep your nose out of other people's business, and they won't touch you-- keep quiet!" It is difficult to say what will become of me and of my wife and children. The gauntlet has been thrown down. GOD is with us.

295212 Zakarpatskaya Oblast, .
Irshavsky Raion, Dolgoe,
Ulitsa 1-ogo Maya, 9
Terelya Iosyp Mykhailovych

July 9, 1984

Avsändningsort

Pol I/Kr S Julin/bf

SJ
Ärendes

Raoul Wallenberg

Datum

1986-03-11

Art

P

Grupp

2

Mål

EU

Adress

SVENSK MOSKVA Dnr ...

Text

För L-Å Nilsson från Julin re Raoul Wallenberg

Har just erhållit Ditt handbrev den 7 mars med
värdefulla synpunkter. Jag sänder Dig mitt tack.

CABINET

Fullständiga telegrensmeddelanden

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol I)

71/013 P2 Eu
PROMEMORIA
1986-03-12

Ex t:

Julin

EXP 860313 TB
Amb Bonn u n

Raoul Wallenberg

Jag översände den 7 februari 1986 till fru Nina Lagergren det vittnesmål av västtysken Hans Vetter (vidarebefordra av hans svåger Alfred Schütz) som Bruno Beijer insände till mig med handbrev den 9 januari 1986.

Jag frågade idag fru Lagergren om hennes uppfattning. Hon ansåg att ifrågavarande uppgifter var så vaga att de inte ens kunde tillmätas indicievärde.

Sven Julin

EXPEDIERAT	
med	den
sv. kurir	1986 03 12
utl. kurir	
luftpost	
vanl. post	sign

Avslutningsort

Pol/Kr S Julin/ee

Ärende

Raoul Wallenberg.

Datum

1986-03-13

Ävd

P

Grupp

2

Mål

Eu'

Adress

AMBASSADEN LONDON DNR...

POL

Text Enbart för ambassadören från kabinettssekreteraren ang Raoul Wallenberg.

Vi har nu erhållit Lars-Åke Nilssons kommentarer till G:s uppgifter. De delges Dig med nästa lägenhet.

Vi instämmer helt med Nilssons uppfattning att vi nu måste insistera på att få direktintervjua G. eftersom vi inte kan nöja oss med att inte direkt få tala med ett så viktigt vittne som har gjort så sensationella påståenden. Jag vore därför tacksam om Du till brittiska vederbörande ville framföra vårt önskemål om ett sammanträffande med G. personligen vid en för dem och honom passande tidpunkt, helst inom den närmaste framtiden. Vi är då beredda att med relativt kort varsel ställa Julin till förfogande.

Britterna har ju frågat mig hur vi bedömer G:s uppgifter och hur vi tänker använda dem. Om frågan skulle upprepas är svaret att vi avvaktar tills vi har fått ett tillfälle att tala med G.

CABINET

Ex till:

Kabsek.

Osvald

Julin

Exp. at 86-03-13/ee

NEW YORK

Utrikesdepartementet

INK UTRIKESDEP		
Dnr...../.....		
1986-03-14		
Avg	Gr	Mål
P	2	eu I

Raoul Wallenberg
(1 bil.) ✓

./. Bifogat kopia på en artikel ur ryskspråkig tidning från Paris.

Ingen här behärskar ryska tillräckligt för att kunna bedöma innehållet, varför jag överlämnar materialet för nägen departementsbedömning.

Hans Andersson

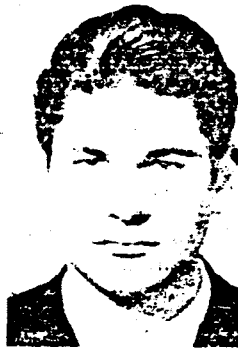
Иосип Тереля рассказывает о Рауле Валленберге

В начале января израильский парламент на основании специального закона посмертно объявил Рауля Валленберга почетным гражданином Израиля. Имя Валленберга, шведского дипломата, спасшего жизни десяткам тысяч евреев во время войны, уже было почтено в Израиле: в его память посажено дерево в Яд Вашем, на мемориальной «Аллея Праведных». Яд Вашем — памятник жертвам геноцида, совершенного нацистами, и тем людям, которые старались этим жертвам помочь; в память каждого из них там посажено дерево.

В то же время организация Международная Амнистия распространила циркулярное письмо, в котором вновь поднимается вопрос о судьбе Рауля Валленберга. Как известно, он был арестован советскими «органами» в январе 1945 года в Будапеште и бесследно исчез в Советском Союзе. Советское правительство утверждает, что он умер в 1947 году в тюрьме от сердечного приступа. Есть, однако, все основания сомневаться в правдивости этих утверждений.

Международная Амнистия указывает в своем письме, что есть множество свидетельств, доказывающих, что Рауль Валленберг, по всеобщему мнению, был жив после 1947 года, дал людей видели его в разные годы в разных концентрационных лагерях Советского Союза. Однако советское правительство упорно настаивало на своей первоначальной версии. В 1980 году Международная Амнистия обратилась к генеральному прокурору СССР, требуя, чтобы советские власти представили либо мировой общественности, либо, по крайней мере, семье самого Валленберга все имеющиеся документы, которые касаются судьбы исчезнувшего шведского дипломата — в частности, протокол его ареста, документы о его вынужденном отъезде в СССР и о пребывании там в тюрьме, свидетельство о смерти, любые сведения, связанные с запросами о местонахождении Валленберга, которые советские власти получили в течение многих лет. Международная Амнистия придерживалась мнения, что по мере получения этих запросов советские власти должны были расследовать и что документы об этом внесли бы ясность в дело, а главное — доказали бы честность Советского Союза. Как и можно было ожидать, генеральный прокурор так никогда и не ответил на обращение Международной Амнистии.

Сейчас эта организация привозит в переводе на английский язык письмо, полученное Комитетом защиты Рауля Валленберга в Швеции от советского узника совести, украинца Иосипа Терели. Мы по-

Иосип Тереля (1983 г.).

чаем здесь этот текст порусски, с небольшими сокращениями. Письмо было получено на Западе в 1985 году. Международная Амнистия считает, что это письмо — самый подробный и точный отчет о Валленберге, когда либо полученный от свидетеля — узника совести в СССР.

Комитет Р.ВАЛЛЕНБЕРГА.
1/18/86, 132 22. Стокгольм,
Швеция
Друзья!

Божьим провидением судьба преопределила мой путь, которым я обязан был идти долгие двадцать лет по огромному советскому концлагерю.

Впервые я освободился в 1978 г. и тогда впервые услышал, что дело Рауля Валленберга поднято из тайны забвения. О Р.Валленберге и в лагере ничего не слышал однажды — это было в Мордовии, в центральной больнице, — из иностранной поллит. зоны привезли «эска» по фамилии Воробей, подданного Польши, который в бытность свою был большевиком-агентом — переводил советскую агентуру на польскую сторону, но рьяно провалил — и хозяева вызвали своего агента в СССР, где в 1934 г. он был осужден на 10 лет лагерей. Так вот, Воробей говорил, что встретил в 1947 г. шофера Р.Валленберга, где — я теперь не помню, а тогда не думал, что это история будет иметь какую-то связь с моими поисками в будущем.

В 1973 г. в Сыктывкарском спец. конспирогере для психически больных, где содержались и политэзсы, я встретил литовского патриота Богданос, подданного Германии. Во время войны Богданос был офицером вермахта, в 1945 г. был арестован советской контрразведкой и помещен в

лагерь, где содержались одни иностранцы — это было в норильских зонах: там Богданос встретился с Валленбергом, и дальнейшая их судьба на долгие годы была неразрывно связана друг с другом. В 1953 г., после «норильского восстания», всех новых иностранных свидетелей на молотую шестую зону, из 8 тысяч их осталось, в зонах 420 человек. А в 1953 г. Р.Валленберга вместе с Богданосом, отцом отпавшим в эмиграцию в г. Казань, Р.Валленберга начали посылать от самого себя — в диагнозе ему поставили «маленькое воспаление» он «вышел» себя за шведского дипломата. В 1952 г. Богданос вывезли из Казани, и с Валленбергом больше никто ничего не слышал. А все, что говорилось в последние годы, не отвечает действительности, потому как никто правильно не обрисовал Р.Валленберга.

На этом молочно было бы остановиться, но по везению случилось мне приехать в 1978 г. в город Украинский комитет по делу Р.Валленберга. Началось с того, что из Венгрии в 75-м году приехала моя родственница Габриэлла Кальман, а в то время был еще в концлагере, она просила, чтобы я узнал, нет ли где в политзонах Р.Валленберга. Но эта информация до меня не дошла. Сначала я искал фотографии Валленберга, которыми должны были быть у моей тети Анны Майоровой, в бытность свою Анна Сикло. Дело в том, что моя тетя, родная сестра моей матери, вышла замуж за Дюло Сикло, который работал в Будапештском венгерском национальном банке. В Будапеште после начала немецкой оккупации у нас было известно, что гестапо ило указывали вести списки богатых евреев, собирались и у моих родственников, там и познакомился Рауль Валленберг с моей теткой и ее мужем. Дюло Сикло и его брат Иштван были даже и с другими государственниками, часто ездили к моим родственникам в Карловы Вары и Кошице, ездили в Нови Сад: по-видимому, это давало им в бытность своих связей с Валленбергом возможность как-то помогать тем еврейкам, которым получали документы на выезд. Об этих вещах я знаю мало, да и они в нашем деле не имеют существенной ценности.

Интересно вот что. Так как моя тетя греко-католичка, то на 14-е июля Р.Валленберга на праздник Навиго года, а 8-го он законил, что привел. Будапешт был разбит, и в городе чувствовался голод, советские войска занимались посылками гробами; для того, чтобы достать кусок конины, нужно было быть счастливым. Но 14-го Рауль так и не пришел. (Валленберга увезли из Будапешта 17.1.1945. — Пресс. реп.)

Тогда думали, что он погиб; даже когда был установлен памятник Валленбергу, никто не знал, что он жив. Памятник был поставлен в начале 1948, в апреле 1948 арестован советскими войсками. — Пресс. реп.)

Зная приблизительно дату «убийства», мы и начали поиски, которые длились долгие 8 лет, и, видимо, там ничего бы и не нашли, если бы не случись. В 1981 году в Венгрии, в городе Пинь, сестра случайно встретила человека, который был свидетелем ареста Рауля Валленберга! С этого момента поиски пошли совсем в другом направлении.

А в 1982 году нашелся еще один свидетель, советский офицер, который был участником ареста Валленберга, — этот человек во время ареста стал глубоким верующим человеком и пошел в католичество. Тогда было конкретно установлено, что Рауль Валленберг был арестован без ведома высшего командования, он был арестован по прямому указанию Брежнев; капитан Брежнев-

Рауль Валленберг (1944 г.).

ской охраны ограбил Валленберга, была изъята машина дипломата. Валленберг требовал машину назад, и только свою, а Брежнев эту машину задерживал еще выше. Зная, что Валленберг будет обращаться непосредственно к маршалу Малиновскому, Брежнев пошел на арест шведского дипломата. Валленберг и его шофер были арестованы и как не имеющие документов немецкие шпионы отправлены в Угровскую тюрьму, а оттуда в Норильск, куда Советские свозили цвет Европы, где последние скончались в сотрудничестве с сов. разведкой.

Есть два живых свидетеля, которые дадут показания, если они будут нужны, любой международной комиссии по делу Валленберга, но патриоты рассчитывают на «такую дипломатию». Указов на вышестоящие события, может, правительство Швеции договорится с правительством СССР о выезде Р.Валленберга, если последний еще жив. Мы думаем, что Валленберг умер, а жив его шофер — но даже тело дипломата должно вернуться на родину. Так

мародеры стреляли человека, который был несомненно высоким человеком, скрономым и мужественным и вместе с тем глубоко несчастным.

Что ждет меня, нетрудно предвидеть. Две дочери родились без меня: в 77-м дочь Марьяна, а в 83-м дочь Катерина-Терезия. Теперь, шведы, русские арестуют меня снова, а меня арестуют, жду худшего. И третий ребенок, который должен появиться на свет через два месяца, меня не увидит — они умиют нежить.

Это мое письмо — мой прележный крик, а это чувствую: они мне не утешатся, нет — они меня предадут: Валленбергом не заниматься — не лезть не в свои солдаты, бы не трогать — молчи! что будет со мной, с моими детьми, моей, трудно сказать, но выдох брошен, с ними Бог.

ТЕРЕЛЯ ИОСИП МИХАЙЛОВИЧ

8.2.86 г.

Иосип Тереля был арестован в феврале 1985 года.

Католическое агентство печати «Катпресс» сообщает из Вены, что получили сведения о суде над Иосипом Терелей. Его судили в августе 1985 года и приговорили к пожизненному заключению. Уже было известно, с кем годом лагерей строгого режима и пятигодем ссылкой за «антикоммунистическую агитацию и пропаганду» (ст. 62 УК РСФСР). В качестве обвинительных материалов были представлены: письмо западногерманскому католическому деятелю д-ру Хансу Маберу, написанное в 1982 году; отказ Терели от советского гражданства и Хроника Католической Церкви на Украине, в публикации которой он участвовал. Его обвинили также в распространении «независимой антисоветской литературы» и в «устных высказываниях против Советского Союза». Тереля отказался признать себя виновным. Он подчеркнул, что свобода вероисповедания и свобода советских граждан конституцией СССР. Суд не обратил никакого внимания на его слова. Судья объявил, что суровый приговор Тереле должен быть предупреждением и поучением тем, «кто еще не понял серьезности ситуации».

То же агентство печати сообщает, что Тереля находится в печальном известном пересыльном лагере № 36, том самом, где уже погибли за последние полтора года четыре украинские узника совести. Лагерь 36 считается лагерем смерти.

Венское агентство сообщает адрес жены Иосипа Терели:

Олена Тимофеевна Тереля,
Улица 1 мая, 9,
населен. Долгий, Ирмский район,
Закарпатская область 295212, СССР.

Олена Тереля — врач. У них трое малолетних детей.

7
ФЕВРАЛЯ
1986
№ 3607

Еженедельник, выходит по пятницам.
Vendredi 7 février 1986. Trente-neuvième année

Редакция и монтаж: 217, rue du Faubourg St. Honoré, 75008 Paris.
Tél.: 45.63.94.47 ou 45.63.21.83. Пошт. черт: C.C.P. 5883.44 К. Paris

Wallenberg

Ímpagos: Aguardando uma negociação

РУССКАЯ ИМПЕРИЯ

Андрей Сахаров, западные слухи и советские страхи

Мы уже сообщали о судьбе пу-
щенных накануне годовщины
выселили А.Д. Сахарова в Горький
согласно которому могут пере-
воры между советским и американ-
ским правительствами об обмене
советских шипового, находившихся
в заключении на Зальде, на акале-
ника Сахарова и Анатолия Ша-
ранского. Тогда же они писали, что
они служил представляются нам спо-
рое всего дефиниции, по
крайней мере, в отношении А.Д. Са-
харова. Целью это дефиниции А.Д. Са-
харова было отвлечь внимание
общественности от шестой годов-
щины выселили А.Д. Сахарова.
Теперь же зампредседательская
палаты, Вилья, первый давала эти
известия, повторил их в изменен-
ном варианте, зато с гораздо боль-
шей уверенностью. «Вилья» от 3
февраля пишет, что переговоры
между правительствами США и
СССР якобы закончились, успеш-
но в отношении Анатолия Шара-
нского, который будет обменен на 12

советских шпионов. Объявлено даже, когда и где можно состоять обком: 11 февраля, на знаменитой берлинской мосту Гиннхер, где уже не раз имели место операции такого рода. (Из Нью-Йорка же поступают сведения, согласно которым обком состоится буквально на днях.)

Советские пропаганды, конечно, еще раз воспользуются этим случаем, чтобы подчеркнуть: вот, мы справедливо осуждали Шаранговца за шпионаж, запланные правительств с этим соглашались, раз меняют его на шпиона! Но нечестно, раз больше не на кого: советское правительство только своих шпионов и хочет получать облатки: иногда для того, чтобы спасти и нутрица, а иногда — и для того, чтобы наказать за провал. Обвинение Шарангова на шпионаже — действительно клевета, за которую не за свое советское правительство должно было бы в нормальном мире нести уголовную ответственность. Но

Та же газета «Билльз» сообщает, что якобы во время переговоров западной стороны настоящие требования освобождения Саварова не совпадают с позицией Саварова, но советское правительство на эту часть предложения ответило резким отказом.

Как бы то ни было, и мы академика Саварова исчисляли из списка обидных, которые похитились и газета «Нью-Йорк таймс» и которые на этот раз, в отличие от прошлого, не опровергнут государственный департамент США.

В статье о положении в ЮАР публикующейся в этом номере «Р.М.» стр. 31.

Окончание на стр. 2

СССР: ПОБОРОДНЫЕ АСПЕКТЫ

Анатолий Корягин

Александр Огородников

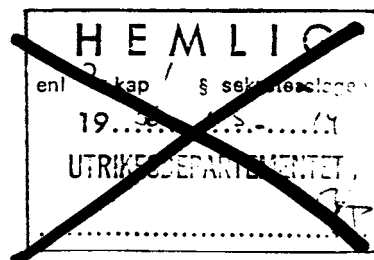
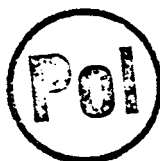
Если у канц-то никаких людей еще оставаться хотя бы тем малочисленным «интернационалом» советского режима при нас, «малолюдом» рукооде, то ряд свежих содощений о погалии...

Александр Ортодинков, ныне 35-летний, сидит, таким образом, восьмой год. Он был осужден на год за «тунеядство» и затем, уже в лагере, — на 5 лет порады и

Гаити: Начало конца еще одной

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol I)
Handl Amb Nyström/bf

73/c334
PRØMEMORIA
1986-03-14 02 EM

HEMLIG

Raoul Wallenberg

Ach
Raoul Wallenberg "omhändertogs" av de sovjetiska trupperna i Budapest i mitten av januari 1945, och i en skrivelse den 16 januari samma år meddelade den sovjetiske vice utrikesministern Dekanosov den svenske ministern i Sovjetunionen S. Söderblom att åtgärder till skydd för Wallenberg och hans egendom hade vidtagits av de sovjetiska militärmyndigheterna. Härutöver försäkrade dåvarande sovjetiska ambassadören i Stockholm Madame Kollontay i februari 1945 Wallenbergs moder och, några månader senare, utrikesminister Günthers maka att Wallenberg fanns i livet i Sovjetunionen och behandlades väl.

Då Wallenbergs återkomst till Sverige dröjde, riktade svenska myndigheter en rad förfrågningar och démarcher till sovjetiska vederbörande - fram till 1947 sammanlagt ett tjugotal. Den 18 augusti 1947 meddelade emellertid vice utrikesminister Vysjinskij envoyén Sohlman som svar på en förnyad förfrågan, att det "som resultat av noggrann undersökning har fastställts, att Wallenberg icke finnes i Sovjetunionen och att han är okänd för oss". Det tidigare meddelandet om Wallenberg hade varit grundat på indirekta uppgifter, och det hade visat sig omöjligt att verifiera meddelandet. Dekanosov slutade med att säga

Anm. Wallenberg-dossiën i utrikesdepartementet omfattar cirka 20 tusen sidor, vartill kommer ett kartotek upptagande omkring 3 000 namn på personer och platser. Med smärre undantag har handlingarna för tiden 1945-69 publicerats. Vidare har tre särskilda utredningar offentliggjorts nämligen "Sjöborgsutredningen", gällande tiden januari 1945 - februari 1951, och Vitböckerna 1957 och 19

"det återstår endast att förmoda, att Wallenberg under striderna i staden Budapest omkommit eller blivit tillfångatagen av Szalasis anhängare".

Under 1950-talet började fångar från andra världskriget återvända till Västeuropa från Sovjetunionen, och genom utfrågning av dem kunde utrikesdepartementet i samarbete med statspolisen fastställa, att tvärtemot de sovjetiska påståendena Wallenberg hade hållits fängslad i Ljubjanka- och Lefortovskajafängelserna i Moskva under tiden 1945-47. En fånge - Gustav Richter - hade under viss tid suttit i samma cell i Ljubjanka som Wallenberg, och andra hade direkt eller indirekt haft knackningsförbindelse med Wallenberg och en av hans cellkamrater. Två svenska f.d. justitieråd - Rudolf Eklund och Erik Lind - som fått i uppdrag att granska vittnesmålen framhöll "att det enligt vår mening ej föreligger något tvivel om att Raoul Wallenberg, efter det han i mitten av januari 1945 ställts under effektivt ryskt förvar, senare befunnit sig som fånge i Sovjetunionen, och att det åberopade materialet enligt svensk rätt innefattar bindande bevisning härom".

Under tiden 1952-1957 gjordes från svensk sida 15 skriftliga och 34 muntliga démarcher hos de sovjetiska myndigheterna. Vidare besökte statsminister Erlander och inrikesminister Hedlund i april 1956 Moskva, varvid de tog upp Wallenbergärendet. De uppnådde att Sovjetregeringen i den gemensamma svensk-sovjetiska kommunikén utfäste sig att granska det bevismaterial i Wallenbergfrågan som överlämnats från svensk sida och att, om Wallenberg befann sig i Sovjetunionen, låta honom hemresa.

Som svar på den svenska framställningen överlämnade vice utrikesminister Gromyko den 6 februari 1957 till envoyén Schilman ett memorandum, varav framgick att sovjetmyndigheterna som resultat av en prövning av arkivdokument på-

träffat ett sådant "som det finns grund betrakta såsom hänförande sig till Raoul Wallenberg". Dokumentet hade formen av en handskriven rapport från fängelseläkaren i Lubjanka Smoltsov till chefen för statssäkerheten i Sovjetunionen A.L. Abakumov och löd:

"Jag rapporterar, att den för Eder bekante fången Wallenberg i natt plötsligt avled i cellen, förmodligen till följd av en uppkommen myokardinfarkt.

I anslutning till av Eder givna instruktioner att personligen ha tillsyn över Wallenberg utber jag mig anvisning om vem som skall få i uppdrag att verkställa obduktion i syfte att fastställa dödsorsaken.

17.7.47

Chef för fängelsets sanitetsavdelning
Överste i medicinska tjänste - Smoltsov".

Enligt memorandum fanns vidare i nyssnämnda rapport en anteckning av Smoltsov lydande: "har personligen underrättat ministern. Order har givits om likets kremering utan obduktion. 17.7. Smoltsov".

"På grund av vad ovan anförts bör den slutsatsen dragas att Wallenberg avled i juli 1947", framhöll Gromyko i sitt memorandum och upplyste slutligen att Smoltsov avlidit och att Abakumov "vilken bedrivit verksamhet som inneburit brott mot Sovjetunionens lagar och vilken strävat efter att vålla Sovjetunionen all slags skada" blivit dömd och arkebuserad i enlighet med dom av Sovjetunionens Högsta Domstol.

I en svensk regeringsdeklaration den 7 februari 1957 konstaterades "att man å rysk sida nu medger, att Wallenberg varit fängslad i Sovjetunionen" och att såtillvida det rys

ka svaret stämde överens med det svenska bevismaterialet. Samtidigt beklagade svenska regeringen att svaret innehöll så knapphändiga uppgifter. Ingenting sades om motiven för Wallenbergs fängslande eller om hans öde åren därefter.

Det sovjetiska svaret blev föremål för åtskilliga spekulationer på svensk sida. Bl.a. frågade man sig vad som låg bakom de försiktiga uttrycken "ett dokument, som det finns grund betrakta som hänförande sig till Raoul Wallenberg" och "av vad ovan anförts bör den slutsatsen dragas, att Wallenberg avled i juli 1947". Kanske var man på sovjetisk sida inte förvissad på att Wallenberg inte fanns i livet någonstans i Sovjetunionen, varför man föredrog att uttrycka sig mindre tvärsäkert om hans öde. Av intresse i sammanhanget är också att Gromykos memorandum angav den 17 juli 1947 som Wallenbergs dödsdag, d.v.s. några veckor innan vissa av Wallenbergs medfångar utfrågades av fängelseledningen om sin kännedom om Wallenberg och - om de bejakade sådan kännedom - omedelbart överfördes till isoleringsceller. Allt tydde på att ingen kunskap om Wallenbergs vistelse i Sovjetunionen skulle få sippra ut.

Under de fortsatta svenska utfrågningarna av hemvändande fångar framkom utsagor av innebörd att Wallenberg efter år 1947 överförts till fängelset i Vladimir och där vistats i sjuk- och isoleringsavdelningen. Och i ett memorandum den 1 juli 1959 angav svenska regeringen några f.d. fångar som haft knackningsförbindelser med Wallenberg, respektive av en sovjetisk medfånge hört att Wallenberg vistats i Corpus II i Vladimirfängelset. Två svenska f.d. justitieråd, som fick i uppdrag att studera det insamlade materialet förklarade också att "enligt vår

mening måste efter svensk rätt den föreliggande utredning - ehuru den icke innefattar full bevisning i förevarande hänseende - anses göra sannolikt, att Wallenberg varit vid liv åtminstone i början av 1950-talet och då befunnit sig i Vladimir."

Flera vittnesmål säger att Wallenberg vistades i Vladimir redan i början av 1950-talet, men det finns också vittnen som hävdar att han fram till mitten av 1950-talet befunnit sig i isoleringsfängelserna Verchenuralsk och Alexandrovskij Central och att han först vid mitten av femtio-talet förts till Vladimir, det senare likaledes ett fängelse för total isolering av prominenta fångar. Till saken hör att de fångar som hemvänt och som känt Wallenberg i Moskvafängelserna inte hört att han vistats i Vladimir, dit dessa fångar själva fördes i slutet av 1940- och början av 1950-talet. För den senare delen av 1950-talet finns ett vittnesmål av en person som säger sig ha sett Wallenberg i Vladimir-fängelse sista gången 1959 och ett av samma vittne återgivet uttalande av en frigivne georgier i Tbilisi, att Wallenberg satt i Vladimir ännu 1967.

Kvar står att man, vad gäller Wallenbergs vistelse i Vladimir och tiden härför, inte kan komma längre än till indicier. Det enda som är helt bevisat, och av ryssarna erkänt, är att han fram till 1947 suttit fängslad i Moskva. Uppgifter att Wallenberg flyttade mellan flera andra fängelser (och läger) än de i denna promemoria nämnda har inte kunnat verifieras.

I januari 1961 sammanträffade professor Nanna Svartz under en kongress i Moskva med en sovjetisk kollega och tog med denne upp fallet Wallenberg. Enligt kollegan var Wallenberg intagen på ett sinnessjukhus och befann sig i mycket dåligt tillstånd. Saken rapporterades till statsminister Erlander. Denne vände sig därför till Chrustjev med an-

hållan, att en svensk läkare måtte få avhämta Wallenberg. Chrustjev meddelade muntligen vid brevets mottagande att besked redan lämnats från sovjetisk sida och att inte nytt förelåg i frågan. Ambassadör Sohlman efterlyste här- efter att skriftligt svar på brevet i det sojetiska ut- rikesministeriet men något sådant erhöles inte. Stats- minister Erlander slutligen kallade upp den sovjetiske ambassadören och underströk att läget ingav honom allvar- liga bekymmer, vilket han bad ambassadören framföra till Moskva. "När jag talar om bekymmer", tillade Erlander, "menar jag i första hand, att saken är av betydelse för de svensk-sovjetiska förbindelserna".

Det är svårt att tro att professor Svartz, såsom gjordes gällande av hennes sovjetiske sagesmans sida, skulle så kapitalt ha missförstått vad denne sagt. Det är så- ledes inte uteslutet att den sovjetiska kollegan i Wallenbergärendet talat bredvid mun och att W. verkligen befunnit sig på ett sinnessjukhus. Å andra sidan försatte professor Svartz, om hennes första uppteckning av sam- talet är den riktig, en unik chans att vinna klarhet i Wallenberg-frågan. I hennes uppteckning den 1 februari 1961 hette det sålunda:

"Jag frågade huruvida M. visste något i den saken. Han sade då plötsligt, att han nog kände till fallet och att pat. var "in sehr schlechter Zustand" "Wollen Sie ihn sehen?" Jag blev bestört över denna fråga och trodde, att prof. M. kanske missförstått mig eller ville höra hur mycket jag visste i saken. Jag sade, dumt nog, att kanske inte detta var så viktigt, men att huvudsaken vore, om han kunde föras hem i vilket tillstånd han än vore. M. sade då mycket lågt: "er ist in Mental-Krankenhaus". Jag skall kalla hit professor Danischewsky, "er ist ein Kommunist"."

I en uppteckning som passerat genom UD och som fru Svartz enligt en påteckning den 20 mars skulle medtaga vid ett nytt besök i Moskva sades det istället:

"Jag frågade om professor M. visste något i den saken. Han sade då plötsligt, att han nog kände till fallet och att patienten var "in sehr schlecht Zustand". "Wollen Sie ihn sehen?" Jag sade, att kanske inte detta var så viktigt, men att huvudsaken vore, om han kunde föras hem i vilket tillstånd han än vore. Professor M. sade då mycket lågt: "er ist im Mental-Krankenhaus. Jag skall kalla hit professor Danischevsky och rådgöra med honom."

Av de två sinsemellan skiljaktiga citaten framgår att professor Svartz avstod från att få träffa Wallenberg. I professors redogörelse i Vitboken 1965 sades däremot ingenting om ett erbjudande till fru Svartz att få träffa Wallenberg:

"Min sagesman sade då plötsligt, att han nog kände till fallet och att den jag frågade om var i mycket dåligt tillstånd. På hans fråga vad jag önskade svarade jag, att huvudsaken var att Wallenberg kunde föras hem i vilket tillstånd han än vore. Min sagesman sade då mycket lågt att den efterfrågade var på mentalsjukhus. Sedan tillade han: "Jag skall kalla hit en av mina kolleger och rådgöra med honom."

Först vid ett besök i mars hos Sovjetkollegan frågade Nana Svartz enligt Vitboken om hon kunde få träffa Wallenberg. Sagesmannen skulle ha svarat att detta måste avgöras på högre ort, varvid han tillfogat: "Om han inte är död". Sedermera hävdade sagesmannen att han överhuvudtaget inte haft kännedom om Wallenberg före sitt möte med professor Svartz.

Det vittne som lämnade de mest precisa uppgifterna om de tidpunkter, då Wallenberg skulle ha vistats i de tidigare nämnda fängelserna i östra Sovjetunionen var f.d. sovjetmedborgaren, Abraham Kalinski, som vid årsskiftet 1975-76 fick utvandra till Israel. Enligt vad han uppgav 1978 satt Wallenberg från slutet av 1940-talet till 1953 i fängelset i Verchneursk, från 1953 i fängelset Alexandrovskij Central i Irkutskområdet och från 1955 i Vladimirfängelset cirka 200 km från Moskva. Det var också Kalinski som sade sig ha sett Wallenberg sista gången i Vladimir 1959 och som förmedlade en uppgift från en annan f.d. fånge om att Wallenberg skulle ha suttit där ännu i slutet av 1960-talet.

En annan uppgift från Kalinski gällde observationer gjorda av en sovjetisk jude, Jan Kaplan, som 1974 hade dömts till ett långvarigt fängelsestraff men frigivits 1977. Efter frigivandet hade Kaplan enligt vad hans i Israel bosattadotter fru Bilder sagt svenska ambassaden där per telefon meddelat att han under fängelsevistelsen haft kontakt med utlänningar som fortfarande fanns i fängelserna "utan att någon kände till saken". Ingenting hade emellertid vid samtalet nämnts om en svensk eller om Sverige. Att Kaplan emellertid sett en svensk i sjukhuset i Butyrkafängelset i Moskva framgår enligt Kalinski av ett brev (troligen från 1977) från en Kaplar släkting i Sovjetunionen till en släkting i Förenta staterna. Ett avsnitt av brevet lyder: "Han/Kaplan/skriver till Anja att man inte nödvändigtvis måste dö där under ett och ett halvt års tid. Han skriver att han på Butyrkasjukhuset mötte en svensk som varit där i trettio års tid och inte alls ser dålig ut".

Jan Kaplan skulle ha försökt smugla ut ett brev om Wallenberg och därvid ånyo fängslats. Hans fru skrev här i juni 1979 till dottern i Israel bl.a.: "Jag har förlorat allt hopp sedan de kallade mig till Ljubjanka. Till sist fick jag reda på att alla olyckor inträffat med anledning av det där brevet angående den där schweizaren eller svensken Wallberg (Valberg) som han hade träffat på fängelsesjukhuset, då pappa hade lunginflammation och en hjärtattack. Pappa skrev om denne Wallberg ett långt brev och bar det länge på sig och letade efter tillfälle att sända det till Dig genom någon utländsk turist".

Kalinskis uppgifter om Wallenbergs fängelsevistelser och departementets utredning i Kaplanärendet föranledde departementet att till sovjetambassaden i Stockholm överlämna ett memorandum den 3 januari 1979. Riktigheten av uppgifterna i det svenska dokumentet bestreds emellertid i ett sovjetiskt memorandum den 17 januari 1979: Wallenberg hade avlidit i juli 1947.

Uppgifterna att Wallenberg skulle ha befunnit sig i Butyrkafängelsets sjukhus 1975 föranledde även statsminister Ullsten att ta upp denna fråga i en skrivelse den 22 augusti 1979 till ministerrådsordföranden Kosygin. Kaplan namngavs i skrivelsen och Ullsten hemställde enträget, att de sovjetiska myndigheterna måtte företa ytterligare undersökning i saken. Samtidigt begärde Ullsten att en representant för svenska ambassaden skulle få närvara vid samtalet med Kaplan för att underlätta efterforskningsarbetet och förhindra möjligheten av personförväxlingar. Skrivelsen besvarades den 28 september 1979 muntligen av den sovjetiske ambassadören i Stockholm. Svaret upprepade blott den sovjetiska uppfattningen att Wallenberg avled 1947 och att intet mer fanns att tillägga om hans öde.

Redan innan sovjetambassadören hade avlevererat svaret på statsminister Ullstens skrivelse framgick det med all tydlighet att den svenska démarchen hade väckt stor irritation på sovjetisk sida. Vice utrikesminister Zemskov underströk sålunda vid ett samtal med ambassadör Ryding den 9 september att gränsen nu var nådd för vad man på sovjetisk sida var beredd acceptera. Liknande tongångar hördes vidare då Zemskov i oktober samma år besökte Stockholm. På tal om Ullstens skrivelse förklarade han då för kabinettsekreterare Leifland, att det kunde finnas "inrikespolitiska" skäl för den svenska regeringen att inte släppa Wallenbergfrågan. Å andra sidan måste svenska regeringen förstå att dessa upprepade framstötter, grundade på otillförlitliga vittnesutsagor, var totalt oacceptabla för Moskva. "Ni måste förstå att även den sovjetiska regeringen har sin stolthet och värdighet", betonade Zemskov och antydde att Wallenberg varit amerikansk spion, något som för övrigt enligt Zemskov vidgåtts av amerikanarna. Vad beträffade Kaplan hade denne enligt Zemskov kategoriskt förnekat att han gjort de uttalanden, varom fru Kaplans brev till dottern i Israel handlade. Brevet hade, tillfogade Zemskov, varit en förfälskning.

För fullständighetens skull bör här inskjutas att, även om Kalinskis uttalanden om Wallenbergs fängelsevistelser, kan innehålla en kärna av sanning, att Kalinskis trovärdighet i andra avseenden sedermera kommit att ifrågasättas, detta även av de israeliska myndigheter man från svensk sida rådfrågat. Vad gäller Kaplanspåret synes det dock förtjäna fortsatt undersökning. Frågan är blott hur? Någon ny hänvändelse till sovjetregeringen torde knappt löna sig men, då Kaplan är jude, kunde man möjligen tills vidare inrikta sig på att utfråga judiska emigranter från Sovjetunionen om honom. Det är ju inte uteslutet att strömmen av judiska emigranter kan komma att öka, om relationerna mellan Sovjetunionen och Förenta staterna skulle förbättras, eller om förbindelser upptas mellan Sovjetunionen och Israel. Utvandrade dissidenter och avhoppare bör givetvis också utfrågas.

Det förefaller för dagen som om man från svensk sida inte har några nya ovedersägliga fakta som skulle kunna meddelas sovjetmyndigheterna och som kunde på ett mer avgörande sätt föra Wallenberg-frågan framåt. Till att börja med kan man dock efterlysa ett klarläggande av Wallenbergs öde m.h.t. Wallenberg-affärens vikt för den svenska folkopinionen. Och ej blott för svensk folkopinion utan för vida kretsar runt om i världen. Närslutna två av Wallenberg-föreningen utgivna dokument om Wallenberg-litteratur respektive manifestationer för att hylla honom talar sitt tydliga språk.

Mer konkret kan man med hänvisning till vissa sovjetiska utsagor begära utförligare upplysningar än de knapphändiga informationer som lämnats i meddelandet 1957 om Wallenbergs påstådda död. När, som framgått av ovanstående, Zemskov talar om misstankar om spioneri av Wallenberg för amerikansk räkning, måste detta uttalande rimligen bygga på något skriftligt underlag vid sidan av dödsattesten för Wallenberg 1979.10-12 från dept:t till ambassaden i Moskva och Washington). Vidare kan nämnas att det i två sammanhang från sovjetisk sida talas om "handlingar" och "documents". Ena gången var det den sovjetiske justitieministern Terebilov, som vid en lunch^{x)} på svenska ambassaden i Moskva sade sig vara övertygad om att Wallenberg inte längre levde. Han (Terebilov) hade nämligen för fem år sedan gått igenom "handlingarna i ärendet" och då kunnat konstatera att Wallenberg avlidit vid den tidpunkt som hela tiden angivits av sovjetiska vederbörande. Andra gången inträffade då chefen för den sovjetiska parlamentariska gruppen Zagladin i brev till senator Biden i Washington på tal om Wallenberg förklara att "the documents certifying his death are stored in the archives ..."^{xx)} Slutligen må näm-

x) 1981

xx) 1979

nas att samme Terebilov vid ett artighetsbesök som ambassadör Örn avlade honom i december 1983 framhöll att "man kunde diskutera omständigheterna kring hans död, men det faktum att han inte funnits i livet efter 1947 var obestridligt".

RN.

Rune Nyström

ÄRKEBISKOPEN
UPPSALA

1986 03 14

Utrikesdepartementet
Att: Kanslirådet Sven Dulin
Box 16121
103 23 STOCKHOLM

Ink 86-03-14

161

qa 8

7.3.006
17
17
17

På ärkebiskopens uppdrag översänder jag bifogade memorandum för kännedom. Ärkebiskopen har erhållit handlingarna från Lutherska Världsförbundet i Genève.

Med vänliga hälsningar

Inger Göthson

Inger Göthson
ärkebiskopens sekreterare

MEMORANDUM

1986 -03- 12

To : Dr. Staalsett

From : Theo Tschuy

Date : 5th March 1986

REF : Raoul Wallenberg

LWF GENERAL SECRETARIAT
Received 5/3/86
Read 5/3/86
PC: _____
Action by: _____
Terminated _____

I have just glanced through a sheet called "Ukrainischer Pressedienst", which is published by an Ukrainian Catholic exile group in Paris, and of which I am enclosing a copy.

✓ This magazine published a samizdat letter by Josyf Terelja, dated 21 November 1985. On page 8 one of the KGB officers interrogating him apparently affirms that Wallenberg was still alive. This may have been brought to your attention already. At any rate, I thought that the matter might be of interest to LWF, recalling its Wallenberg resolution nearly two years ago.

Theo

1 enclosure

*Copy to Mrs Ehrenheim
see today*

Ukrainischer Presse Dienst

Nr.2

Februar 1986

Herausgeber: Metropole Lemberg, derzeitiger Sitz Rom

Redaktion: Dr. K. Herbatsch 13, rue Le Regrattier 75004 Paris Tel.:(1)43251311

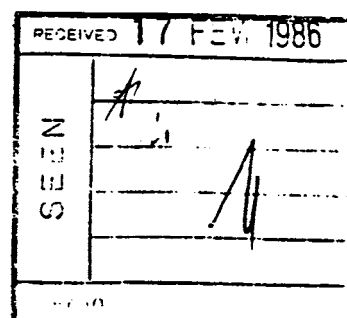
Inhalt

Glauben - ein Symptom der Schizophrenie?

Brief von Josyf Terelja aus dem Lemberger Gefängnis

● "Unsere Losungen verwirklichen" - der Fall Anatolij Schymko

Kurzmeldungen

Glauben - ein Symptom der Schizophrenie?

"Ich bin aus Überzeugung Mensch", definiert der sowjetukrainische Christ Josyf Terelja noch im Jahre 1976 sein Selbstverständnis. Und das scheint den Sowjetbehörden als besonders gefährliche staatsunterminierende Geisteshaltung zu gelten - denn zu diesem Zeitpunkt hatte der damals 33jährige seine Überzeugung bereits mit einem 14jährigen Aufenthalt in Straflagern und psychiatrischen Anstalten bezahlt.

Dabei begann die Sträflingslaufbahn des inzwischen zu den prominentesten verfolgten sowjetischen Gläubigen zählenden Terelja scheinbar zufällig. Wenn es denn nämlich ein Zufall ist, daß er aus der Karpatho-Ukraine stammt - einer Region, die von den Behörden als steter Unruheherd betrachtet wird, da sie die Heimat einer wachsenden Zahl besonders kompromittierter Gläubiger ist. Dennoch schien Tereljas Herkunft ihn keineswegs dazu zu bestimmen, einst das Leben eines Staatsfeindes zu führen - im Gegenteil.

● Sein Vater gründete 1949 die ersten Kolchosen des Gebietes, und seine Mutter half nach Abschluß der Parteschule des Zentralkomitees der Ukrainischen KP aktiv beim Aufbau des Rätessystems in der Region mit, die erst 1945 an die UdSSR angeschlossen wurde.¹

"Ich wuchs so blind und stumm auf wie alle anderen", sagt Terelja später über seine Kindheit. Allein seine Großmutter schien die staatskonformen Überzeugungen ihrer Kinder nicht ganz zu teilen, sie ging regelmäßig in die Kirche, und ihr Enkel begleitete sie, wie er sich erinnert, von klein auf mit Begeisterung. Dennoch war es keineswegs christliche Demut, die den jungen Terelja früh in Konflikt mit den Behörden brachte. Zwei Monate vor Ende des neunten Schuljahres flog er aus der Schule: Er hatte einem russischen "Ausländer", wie er dies nennt, ins Gesicht gespuckt, weil der ihn als "hinterwäldlerischen Huzulen" bezeichnet hatte. Dreimal wurde Terelja aus der Schule relegiert, jedesmal wegen ähnlichem "Rowdytums". Bereits als 18jähriger Baufachschüler unterlag er einer regelmäßigen Meldepflicht bei der Miliz.

1962 wurde er wegen Rowdiums zu vier Jahren Erziehungslager verurteilt und brach aus dem Gefängnis von Uschhorod aus. Bald eingefangen, wurde er zu fünf Jahren strengen Regimes verurteilt. 1965 flüchtete er wieder, es gelang ihm, sich sieben Monate lang unter falschem Namen zu verbergen. Da versprachen KGB-Vertreter seiner Mutter, seine Akte zu löschen, wenn Josyf sich reumütig stelle, schließlich habe er sich außer seinen Ausbrüchen nichts zuschulden kommen lassen. Am 28. Februar erscheint Terelja mit einer Reueerklärung im Gebietsbüro des KGB. Drei Tage später wird er verhaftet und im Mai des gleichen Jahres zu sieben Jahren Straflager strengen Regimes verurteilt.

Mit diesem Urteil beginnt das Martyrium des inzwischen überzeugten gläubigen Christen. Das Kreuz und das Marienmedaillon, das er am Hals trägt, gelten den Lagerbehörden als "offene Propaganda" und kosten den Neuankömmling sogleich längere Karzerstrafen. Alle Gläubigen werden von den Aufsehern und der Lagerdirektion besonders grausam verfolgt: Ihre ohnehin mageren Essensrationen werden vermindert, doch gleichzeitig werden überzeugte Vegetarier mit Fleischbrocken zwangsernährt; die Gefangenen müssen Granitblöcke hin und herschleppen, ihre mit Wasser überschwemmten Zellen mit Hilfe einer Rute trocknen, tagelang auf einem Platz stehen; sie werden geschlagen, verhöhnt, isoliert - es ist das bekannte internationale Repertoire sadistischer Folterknechte.

Terelja, der von der Lagerverwaltung als besonders widerstandswilliger Anführer eingestuft wird, muß als Christusparodie in Fesseln Mahlzeiten gefesselter Glaubensbrüder präsidieren und wird gezwungen, "da Christen sich mit Wasser taufen lassen", nackt mit Wasser begossen tagelang im klirrenden Frost zu stehen.

Schließlich wird er 1967 während seines Lageraufenthalts erneut zu acht Jahren Lager strengen Regimes verurteilt - die Behörden haben in seinen Gedichten und Notizen "eine tendenzielle Darstellung der Geschichte der Ukraine und verleumderische Erfindungen gegen die Politik von Partei und Regierung" ausgemacht.

Selbst das Gericht gab zu Protokoll, über die grausamen Übertritte der Lageraufseher im Lager Winnyzja entsetzt gewesen zu sein - und schickte Terelja dennoch als "Unverbesserlichen" nach Mordwinien in das bekannte Lager Jawas, in dem damals viele prominente Dissidenten einsaßen, die später den Sadismus der dortigen Lagerführung detailliert beschrieben haben. Die meiste Zeit verbrachte Terelja auch hier im Karzer, da er sich weigerte, für das KGB zu spitzeln. Inzwischen ist er längst schwer krank, die Foltern der letzten Jahre haben den Dreißigjährigen zum Teilinvaliden gemacht, der zeitweilig gelähmt ist, an Herzbeschwerden, Blutstürzen, Magengeschwüren und dem Beginn einer Tuberkulose leidet. "Wenn du überhaupt jemals hier rauskommst", versprechen ihm denn auch die Lagerleiter, "wirst du nur noch für deine Medikamente arbeiten."

Und ändern sogleich sein Urteil - Terelja soll drei Jahre seiner Haft im Gefängnis verbringen, weil er sich weigert, eine Reueerklärung zu unterschreiben. Doch das berüchtigte Wladimir-Gefängnis mit seinen eigens gekühlten Zellen soll nicht Tereljas letzte Leidensstation bleiben. Da es ihm sogar hier trotz des strengsten Schreibverbots gelingt, einen Gedichtband zu verfassen, erklärt ihn ein psychiatrisches Gutachten des Moskauer Serbski-Instituts für psychisch krank.

Im Dezember 1972 wird Terelja in die berüchtigte Spezialanstalt Setschowka bei Smolensk überführt. "Über dem Eingangstor stand in blutigen Lettern: 'Mit reinem Gewissen in die Freiheit!'" erinnert sich Terelja. In den elf zweistöckigen Gebäuden hinter fünf Reihen Stacheldraht, bewacht von Hunden und von Posten mit Maschinenpistolen, werden die Gefangenen in zwei Kategorien eingeteilt - die Kriminellen und die Politischen. Ein Krimineller etwa, der eine hochschwangere Frau ermordet hat, wird bereits nach einem Jahr entlassen, ein "Lügner" und "Verleumder" muß hingegen fünf Jahre Therapie überleben.

Mit Terelja wurden in der Setschowka damals rund 300 politische Gefangene "behandelt" - die meisten von ihnen Gläubige und Juden. Die "Kranken" bekamen nicht nur Spritzen und Infusionen schwerer Psychopharmaka, sie wurden auch noch von den aus den Reihen der Kriminellen rekrutierten Aufsehern gezwungen, lebende Frösche zu essen, sie wurden vergewaltigt und zuweilen sogar erschlagen - wie Terelja abschließend sagt: "Setschowka ist das, worauf Dante bei seiner Beschreibung der Hölle neidisch gewesen wäre."

Dennoch, das Ende der Hölle bedeutet für Terelja auch seine plötzliche Entlassung im Jahre 1976 nicht. Vielmehr beginnt für ihn nun der sowjetische Dissidentenalltag - auf Anweisung des KGB keine Zuzugsgenehmigung, keine Arbeit und somit die ständige Bedrohung, als Arbeitsloser wegen Parasitentums erneut inhaftiert zu werden.

In dieser Zeit entschließt sich Terelja, Priester zu werden. Er ist sogar willens, das Verbot der Ukrainischen Katholischen Kirche zu akzeptieren und orthodoxer Geistlicher zu werden, wäre er doch nicht der einzige orthodoxe Ukrainer, der im Grunde katholisch ist. Deshalb kontaktiert er den Bischof Agafangel aus Winnyzja, der bereit ist, seine Ausbildung zu überwachen und ihn zu weihen - unter der Bedingung, daß die entsprechenden Behörden ihre Genehmigung geben.

Doch unmittelbar nach der Abmachung mit dem Bischof Agafangel wird Terelja von mehreren Männern entführt, auf einen Friedhof gebracht und bewußtlos geschlagen. Als er erwacht, merkt er, wie die Männer ihn fluchend an ein Kreuz fesseln. Drei Nächte lang hängt Terelja am Kreuz, inmitten eines verwahrlosten Friedhofs - "um nachzudenken", wie seine Peiniger ihm aufgetragen hatten.

Es ist die Fortsetzung seines bisherigen Leidensweges: 1977 bis 1980 wird Terelja erneut in einer psychiatrischen Anstalt inhaftiert - diesmal in Dnipropetrowsk. Und noch immer ist seine Widerstandskraft ungebrochen - trotz der absoluten Schweigepflicht, die seine "Therapeuten" ihm abverlangen, will er auch diesmal kein stummer Zeuge der erlebten Schrecken bleiben und schildert seinen Aufenthalt in Dnipropetrowsk ebenso detailliert wie seine früheren Erfahrungen mit dem sowjetischen "Umerziehungssystem". Dabei ist der überzeugte Katholik einer der ersten, die ausführlich die Sonderbehandlung Gläubiger in Lagern und psychiatrischen Anstalten beschreiben, und zwar Gläubiger aller Gemeinschaften, seien es Katholiken, Orthodoxe, Protestanten, Zeugen Jehovas oder Juden. "Menschen, die glauben, sind krank", erklärt die Anstaltsärztin in Staatssicherheitsdiensten, Oberstleutnant Nelja Butkewytsch, "Christentum ist eines der Symptome der Schizophrenie."

Dennoch mangelt es dem KGB zunächst an Konsequenz - obwohl Terelja seinem Glauben keineswegs abschwört, wird er als "geheilt" entlassen, um erneut das Karussell der Dissidentenschikanen über sich ergehen zu lassen - keine Zuzugsgenehmigung, keine Arbeit und die ständige Drohung einer neuen Verhaftung. Er lebt von den Einkünften seiner Frau Olena, einer Landärztin, die er nach seiner Entlassung aus der Anstalt Setschowka geheiratet hat und die wegen ihrer Kirchenbesuche und ihrer Bemühungen um die Freilassung ihres Mannes ebenfalls stetigen Schikanen ausgesetzt ist. Dennoch gelingt es Terelja, trotz wiederholter Haussuchungen, Verhöre und noch einem einjährigen Lageraufenthalt, in den Jahren 1980 bis 1984 die Bewegung der Ukrainischen Katholiken zu organisieren. Er gibt gemeinsam mit dem ukrainischen katholischen Geistlichen Hryhorij Budsinskyj und dem Laien Wasyl Kobryn die "Chronik der Katholischen Kirche in der Ukraine" heraus, die jedoch keineswegs nur die Verfolgung von Katholiken dokumentiert, sondern ausführlich über das schwierige Leben vor allem evangelischer Gemeinden berichtet; er gründet die "Initiativgruppe zur Verteidigung der Rechte der Gläubigen und der Kirche in der Ukraine" sowie das Zentralkomitee der ukrainischen Katholiken, deren Vorsitz er erst 1983 aus Gesundheitsgründen an Kobryn abgibt. Er findet Zeit, sich für inhaftierte Mitglieder der

ukrainischen Helsinki-Gruppe zu engagieren, mit denen er nach seiner Entlassung aus Setschowka Kontakt aufgenommen hatte, ohne jedoch selbst Gruppenmitglied zu werden; er pflegt Beziehungen zu Orthodoxen in Moskau.

Gleichzeitig verfaßt er Briefe u.a. an Papst Johannes Paul II, an US-Präsident Reagan, an die israelische Regierung, die er um eine Einreiseerlaubnis bittet, an den Präsidenten des Zentralkomitees der deutschen Katholiken sowie an die österreichische katholische Kirche, an den Führer der verbotenen polnischen unanhängigen Gewerkschaft "Solidarität" Lech Walesa sowie an die tschechischen Bürgerrechtler Ota Sik und Zdenek Mlynarz. In all diesen Briefen und Erklärungen erläutert er unermüdlich die Lage der Ukrainischen Katholischen Kirche und prangert ihre Verfolger an.

Auch seine Gedichte und die meisten seiner Exlibris-Zeichnungen, die alle bekannten sowjetischen Dissidenten gewidmet sind, haben nahezu ausschließlich Gewissensfreiheit und Glaubensbekenntnis zum Thema.

Die lebenslange Konfrontation mit der ungebremsen Willkür und dem offenen Zynismus der Behörden und ihrer Vertreter, die Jahre im Gulag und die Begegnung mit Tausenden namenloser Verfolgter haben in ihm das Bedürfnis nach einer detaillierten Beschreibung alles Erlebten und Gehörten geweckt; dieses Bedürfnis wird sogar in den Briefen an seine Familie sichtbar, in denen er - sowjetische Gewissensgefangene trainieren ihr Gedächtnis, da sie z.B. ihre eigenen Akten und Urteile stets nur kurz einsehen dürfen, also gezwungen sind, um ihre Interessen vertreten zu können, möglichst vieles nach einer ersten Lektüre zu behalten, - wortgetreu selbst scheinbare Belanglosigkeiten aus Gesprächen mit den Behördenvertretern wiedergibt, wie auch der unten folgende Brief zeigt.

Ein Künstler und Schreiber ist Terelja freilich nicht, ebensowenig ein Philosoph oder Ideologe. Er ist eben, wie er selbst sagt, in erster Linie Mensch, und zwar einer von der unerschrockenen Art, kompromißlos und umtriebig seiner Überzeugung lebend.

Bemerkenswert ist nicht nur sein nach einem nahezu ganzen Erwachsenenleben als besonders hartnäckig verfolgter Gewissensgefangener ungebrochener Kampfgeist. Erstaunlich sind auch seine Kenntnisse über Ereignisse in den Nachbarstaaten, die der sowjetischen Öffentlichkeit verschwiegen werden, ebenso wie seine politischen Höhenflüge, die ihn Briefe selbst an den Chinesischen Parteivorsitzenden richten lassen, den er über die Situation in der Sowjetukraine informiert. Erstaunlich ist diese Energie eines physisch Schwerkranken, dessen Organismus nach den Foltern in Lagern und psychiatrischen Anstalten ebenso gelitten hat wie sein Körper - mehrfach wurden ihm die Finger gebrochen, um ihn am Schreiben zu hindern.

Auch das KGB scheint sich der Außergewöhnlichkeit seines Opfers durchaus bewußt zu sein, denn neben der lebenslangen hartnäckigen Verfolgung luden Vertreter des Staatssicherheitsdienstes Terelja mehrfach zu ausführlichen Verhandlungen ein, um zu versuchen, die Aktivitäten der ukrainischen Katholiken zu bremsen oder durch eine vorgeschlagene Wiederzulassung der Ukrainischen Katholischen Kirche - die sich dazu freilich von Rom lösen sollte - in staatskonformere Bahnen zu lenken.

Doch Verhandlungen mit dem KGB waren bislang kaum jemals eine Garantie für Straffreiheit - trotz gegenteiliger Versicherungen, wie sie aus dem unten folgenden Brief hervorgehen, wurde Terelja im Februar vorigen Jahres erneut verhaftet und im August zu 12 Jahren Freiheitsentzug verurteilt.

"Diesmal wirst du nicht lebend davonkommen", hatten ihm KGB-Vertreter nicht nur einmal gedroht. Angesichts der letzten Todesfälle unter den zu hohen Haftstrafen verurteilten Dissidenten dürfte dies wohl keine leere Drohung sein.

¹ Die Karpatho-Ukraine mit ihrer Gebietshauptstadt Utschorod lebte seit dem 9. Jahrhundert unter ungarischer Dominanz; auch als Teil der K.u.K.-Monarchie bis 1918 profitierte sie kaum von der in Wien geförderten nationalen Liberalisierung und Selbstverwaltung, da der Wiener Hof sie 1866 der Budapester Verantwortlichkeit und somit

einer weitangelegten Magyarisierung überlassen hatte. Zwischen den Weltkriegen gehörte das Gebiet zur Tschechoslowakei, während des Zweiten Weltkrieges zu Ungarn, um im Juni 1945 offiziell der Sowjetunion angegliedert zu werden.

Als Gegengewicht zur Budapester Magyarisierungspolitik entwickelte sich im 19. Jahrhundert in der seit Mitte des 17. Jahrhunderts weitgehend uniert-katholischen Region eine starke Hinwendung zur Orthodoxie: Da der unierte Klerus der ungarischen Hierarchie unterworfen war und keinen höheren Rang als den eines Vikars einnehmen konnte, zudem dem Bischof von Erlau abgabepflichtig war, erhofften sich viele Karpatho-Ukrainer, unter dem Einfluß der calvinistischen, anti-katholischen Siebenbürger Fürsten als sogenannte "Moskwophile" eine Bewahrung ihrer nationalen Identität durch eine Annäherung an das orthodoxe Rußland. Einer von den an einer Magyarisierung ebenso wenig wie an einer Russifizierung ihrer unmittelbaren Nachbarschaft interessierten Tschechoslowaken unterstützten Mission des ukrainisch-katholischen Basilianerordens gelang es jedoch, die Karpatho-Ukraine für die Ukrainische Katholische Kirche zu bewahren, bzw. wiederzugewinnen.

Doch noch vor dem "freiwilligen Anschluß" der Region an die UdSSR, der nach bewährtem historischem Muster verlief, begann neben einer hastigen Russifizierung eine erbitterte Kampagne gegen die Ukrainische Katholische Kirche. Ein "Konzil" nach Muster des Lemberger "Synods" vom März 1946, das die "freiwillige Rückkehr in den Schoß der Russisch-Orthodoxen Mutterkirche" erklären sollte, scheiterte an einer Manifestation von 80000 Katholiken, die sich nach Ankunft der Konzildirektion zu einem Gottesdienst in Uschhorod versammelten. So begann die Liquidierung der Ukrainischen Katholischen Kirche in der Karpatho-Ukraine mit unverhüllter Gewalt: 1947 wurde ihr Oberhaupt, der Bischof von Uschhorod Theodor Romscha nach einem gescheiterten Anschlag während des folgenden Krankenhausaufenthaltes ermordet. Doch der Widerstand der Gläubigen gegen die Zerstörung ihrer Kirche dauert bis heute an.

Brief von Josyf Terelja aus dem Lemberger Gefängnis

Gelobt sei Christus!

Guten Abend, meine lieben Mädchen und mein Pavlyk!

Gestern, am 21.22 habe ich diesen Brief abgegeben - sie haben unsere Lektüre ausgetauscht, und es ist mir gelungen, ein Heft in die Zelle zu schmuggeln. In der Zelle ist es schmutzig, die Läuse fressen einen auf, heute nachmittag bringen sie uns zum Entlausen. Die Leute schlafen auf dem Boden, auf den Tischen, vor Schmutz und Rauch fällt das Atmen schwer. Die Fenster haben Innengitter, dahinter sind noch Fensterläden und Jalousien.

Schon lange werden in sowjetischen Gefängnissen Sonne und Frischluft nach Gramm zugeteilt. Hofgang haben wir nur 15 Minuten lang, der Aufseher meint, sie schaffen es nicht, alle hinauszuführen, es gebe nicht einmal Platz zum Schlafen, "und ihr wollt Ausflüge machen!"

Schon Osmak hatte mir in Uschhorod gesagt, daß im Lemberger Gefängnis nicht einmal mehr ein Apfel Platz hätte, aber ich ahnte ja nicht, daß ich nach Lemberg kommen würde. Vor dem Abtransport ließ Korsun mir ausrichten, ich solle es mir überlegen. Also denke ich nach...

Erinnerst Du Dich, nach meiner Flucht am 15. November und den Ereignissen danach war ich am 14. Januar zu einem Treffen mit den KGB-Leuten nach Uschhorod gefahren. Es waren Bedingungen gestellt worden - wir sollten das Erscheinen der "Chronik" einstellen, und sie würden Gefangene aus Lagern und Gefängnissen freilassen. Das Treffen fand im Hotel "Sakarpatja" im Zimmer 52 statt. Es kamen der Oberstleutnant Michail Michailowitsch Dsjamko und ein Kapitän, dessen Namen ich vergessen habe. Sie hatten zwei Nummern der "Chronik der Katholischen Kirche in der Ukraine" mitgebracht, Nr. 1 und 6.

Banale Fragen: Wer, wo, wann? Wem und wie über die Grenze gegeben? Ich sagte, ich sei nicht zu einem Verhör gekommen, sondern zu einer Verhandlung über die Freilassung von Wasyl (Kobryn) Vater Herman und der anderen Gefangenen auf der Liste, um eine Kompromißlösung zu finden.

Die erste Variante der Liste lehnte Dsjamko ab. Ich stellte eine neue zusammen, und Du sagtest mir, daraus würde nichts werden, sie wollten etwas anderes - und Du hattest recht. Im Hotel, nach dem Mittagessen (Dsjamko und ich aßen gemeinsam, und man hätte meinen können, wir seien zwei Kollegen) wurde eine neue Liste zusammengestellt und gebilligt: Raja Rudenko, Irina Ratuschinskaja, Halina Barac, Lena Sannikowa, den Namen der fünften Frau habe ich vergessen, weil der KGB-Mann ihn dazugeschrieben hatte. Von den Männern: Gevatter Pawlo Kampow, Petro und Wasył Sitschko, Lewko Lukjanenko, Jurij Badsjo, Wasył Stus, Mychajlo Horyn, Hnat Soltys, Mart Niklus, Anatolij Stscharanski, Anatolij Kortjagin, Witalij Kalynytschenko, Dmytro Kwetsko, Jaroslaw Lesiw, ein Armenier und ein Jude nach Auswahl des KGB.

Danach holten sie eine Schreibmaschine aus dem Büro, denn ich hatte mich geweigert, irgend etwas mit der Hand zu schreiben.

Schließlich zog Dsjamko eine fertige Erklärungsformel aus einer Mappe und gab sie mir zum Lesen und zur Unterschrift. Das übliche Hundegebell. Nachmittags kam der Stellvertretende Leiter des Gebiets-KGB, Obersrleutnant Korsun. Ich sagte, ich könne die Erklärung selbst verfassen, und ihre eigene sollten sie als Souvenir behalten. Korsun versuchte mich einzuschüchtern, indem er mir zu verstehen gab, ich könne heute vielleicht auch nicht mehr zu Hause ankommen. Fragte, ob Du wüßtest, daß ich nach Uschhorod gefahren sei, um mich mit dem KGB zu treffen. Ja, sie weiß Bescheid, sagte ich.

Dann nahm Dsjamko die Liste und sagte: "Diese hier nehmen wir heraus, das sind Sonderfälle - Mykola Rudenko, Wasył Stus, Jurij Badsjo und Mychajlo Horyn! Nein! Das einzige, was wir für ihn tun können ist, ihm fünf Jahre zu streichen und ihn nach Leningrad ins Krankenhaus zu bringen. Und was die drei anderen angeht - wir brauchen eine Erklärung über die Auflösung der Gruppe und das Einstellen ihrer Tätigkeit. Ihr Gevatter wird in der nächsten Zeit ohnehin entlassen, von den Frauen kommen nur die Ukrainerinnen frei, das gleiche betrifft die Männer, außer Petro Sitschko. Ich frage, warum nicht Sitschko. "Der ist doch ein Nationalist. Anstelle dieser Jidden entlassen wir Ihnen 30 Mann aus den Psychoanstalten. Sie müssen verstehen, daß zu einer solchen Massenentlassung aus den KZ-Lagern ein Sonderbeschluß des Präsidiums des Obersten Sowjet nötig ist, und das bedeutet Gerede. Stimmen Sie zu - anstelle eines Gefangenen zehn aus Psychoanstalten oder zwei aus Psychogefängnissen - also? Aus den kriminellen Zonen können in der nächsten Zeit befreit werden - Lesiw, Horbal, Wasył Sitschko, Tschornowil, Soltys und Chmaruk. Aber dafür müssen Sie unsere Textvariante unterschreiben und damit aufhören, den ausländischen Sendern Material zu übergeben."

Ich lehnte ab. Ich hätte es gern getan, aber sie wollten meine Reueerklärung nicht nur für die Presse, sondern auch für Radio und Fernsehen.

Ich tippte die erste und letzte Variante der Kompromißerklärung: Im Zusammenhang mit der gegebenen Situation hielten wir (d.h. ich, Budsinskyj, Stefania Sitschko) die Auflösung der Initiativgruppe für möglich. Weitere Reibungen und Konflikte zwischen den Katholiken und den Regierungsvertretern sollten ohne Einmischungen Dritter verhandelt werden. Das Erscheinen der "Chronik der Katholischen Kirche in der Ukraine" werde eingestellt, was nicht heiße, daß wir mit unserer Kirche brächen.

Sie lasen, dann meinte Korsun, solch eine Erklärung sei ungeeignet. Ich nahm also das Blatt und wollte es zerreißen, doch Dsjamko nahm es mir aus der Hand, faltete es und legte es in die Mappe. Korsun war böse und rot angelaufen, er begann zu schimpfen, er habe Kiew sein Wort gegeben, daß alles in Ordnung komme, und ich führe ihn so an, Kiew werde niemals sein Einverständnis zu solch einer Erklärung geben, und das bedeute, daß meine Freunde in Haft blieben. Dsjamko ging hinaus, der Kapitän hatte ihn gerufen, und ich dachte, daß sie mich gleich abholen würden. So wäre es auch gewesen.

Korsun begann sich anzuziehen, und ich meinte, um ihre Variante zu unterschreiben, müsse ich mich mit Budsinskyj treffen und alles besprechen. Ihr erster Schritt sollte die Entlassung von Pawlo Kampow sein. Wenn nicht, sollten sie mich festnehmen.

Korsun nahm den Hörer ab und sagte eilig: "Fahrt ohne mich, Michajlowitsch fährt nach Hause. Dsjamko kam wieder herein, ich zog mich an und meinte, ich müsse noch Schuhe für Kalyinka kaufen. Sie berieten mich um die Wette, wo ich sie am besten bekäme. Ich freute mich, heute noch nach Hause zu kommen. Wir gingen zusammen hinaus, ich nahm ein Taxi und war in drei Stunden daheim.

Am Sonntag fuhr ich nach Swaljawa zu einem neuen Treffen mit Korsun und Dsjamko. Es fand in der Wohnung von Margareta Bohowytsch in der Tschapajewa-Straße 10 statt.

Ich erklärte, ich würde die Erklärung dann unterschreiben, wenn alle der Übereinstimmenden Liste entsprechend in Freiheit wären.

Korsun wurde wütend, begann mir zu drohen, und meinte dann, er müsse die Sache einer höheren Instanz vorlegen, so etwas könnten sie nicht entscheiden. Danach holte Dsjamko irgendwelche Papiere aus seiner Mappe, auf denen unten drei Fotos aufgeklebt waren. Ob ich jemanden von denen kenne? Ich kannte niemanden. Korsun: "Woher wissen Sie, daß Tschernenko in Solotwin zur Kur war, und wer hat ihm die Erklärung übergeben?" - "Dies ist kein Verhör", meinte ich.

Nach einer Pause: "Josyf Michajlowitsch, wollen Sie wirklich die Sowjetunion verlassen? Wozu haben Sie an die Juden in Israel geschrieben, Sie haben doch Verwandte in Spanien, Italien, Österreich, in den USA - warum nicht an die? Außerdem könnten Sie in die Tschechoslowakei fahren, Sie haben eine Familie, Kinder, denken Sie doch an Ihre Frau, dort könnten Sie ruhig sitzen und Gedichte schreiben."

Ich sagte, ich wolle nicht wegen einer Familienvereinigung ausreisen, sondern deshalb, weil die Sowjetmacht mich nicht leben lasse, weil sie die eigene Verfassung verletze und uns nur dafür verfolge, weil ich kein Russe sein will und das - in der Verfassung garantierte! - Recht verlange, den Glauben meiner Ahnen zu bekennen. Daß ich an die israelische Regierung geschrieben hätte, sei meine Sache, es sei nirgends gesagt, das einzig und allein Juden dorthin reisen sollten, es handle sich um einen demokratischen Staat, der alle in der UdSSR Verfolgten aufnehme.

"Ich würde Ihnen nicht dazu raten. Wenn Sie sich von dieser Erklärung lossagen, können Sie innerhalb einer Woche nach Österreich ausreisen. Na? Denken Sie nach? Einmal bei Ihren Beschützern, würden Sie auch dort rebellieren, und mit der Zeit käme die Enttäuschung und das Helmweh. Denken Sie nach! Und wenn Sie wollen - auch bei uns kann man leben. Warum sollten Sie nicht für Ihre Familie leben, Gedichte schreiben und zeichnen? Wenn Sie wollen, schaffen wir Ihnen eine Situation in Uschhorod - Wohnung, Arbeit, dort gibt es römisch-katholische Kirchen, da können Sie hingehen, niemand wird auch nur ein Wort darüber verlieren. Wozu brauchen Sie diese Unierte Kirche? Mit wem haben Sie Ihr Leben verbunden? Wozu brauchen Sie Budsinsky, das ist doch ein Spion des Vatikan, es ist sein Glück, daß er schon alt ist, sonst würden wir für ihn schon einen Platz finden. Glauben Sie uns, wir wollen nur Ihr Gutes.

Und noch eines, was nur Sie betrifft" - Oberstleutnant Dsjamko gab mir einen getippten Text, in meinem Namen geschrieben, in dem ich erklärte, daß alles, was ich über Raoul Wallenberg geschrieben hätte, von Anfang bis Ende erfunden sei und daß ich das Szenario dazu aus dem westlichen Ausland erhalten hätte. Ich las aufmerksam und fragte: "Warum lassen Sie denjenigen so, der Hunderttausende unter dem Einsatz seines eigenen Lebens gerettet hat? Das sowjetische KGB hat viel mehr Menschen vernichtet - worüber hat schließlich der XX. Parteitag der KPdSU gesprochen? Und kann etwa ein Ukrainer das Recht haben, die Millionen Ukrainer zu vergessen, die zwischen 1933 und 1947 ausgehungert wurden? Warum hat Moskau bis heute noch nicht derer gedacht, die unschuldig von der Partei und dem KGB zu Tode gequält wurden?"

Korsun antwortete, die Regierung der UdSSR hätte den Opfern des Hungertodes von 33 längst ein Memorial errichtet, doch im Westen habe ein Rummel darüber angefangen, und nun könne man in dieser Sache nichts mehr machen.

Dann meinte er zornig: "Terelja, wir können alles. Nehmen Sie nur das Beispiel von Raoul Wallenberg. Sogar in der schwedischen Regierung gibt es Leute, die den Lärm um diesen Namen satt haben. Und wer sind Sie? Es bringt uns doch nichts ein, Sie für lange zu verurteilen. Ein Jahr genügt, doch wo ist die Garantie, daß nicht einer von unseren Kriminellen Sie absticht? Und wenn nötig, schließen wir Sie sogar zu Raoul Wallenberg in die Zelle. Dann können Sie einander helfen."

"Heißt das, daß er lebt?"

"Das heißt es im Übrigen", sagte er schon etwas ruhiger.

Dann ging das Gespräch auf die Familie und die Kinder über. Sie fuhren mich sogar nach Hause. Und am 8. haben Sie mich verhaftet, genau wie Du es vorausgesagt hattest.

Im Gefängnis drohte Korsun mir: "Wenn Du nicht bereust, verreckst du spurlos."

Lemberger Gefängnis, Zelle 132

Gelobt sei Jesus! In Ewigkeit!

P.S. Osmak hat eine Zeitung mit der Reueerklärung von Wasyl² versprochen, der angeblich schon zu Hause sein soll, aber ich werde diesen Artikel wohl nie zu sehen bekommen.

21.11.85 - Josyf Terelja

¹ Der Brief ist an Tereljas Frau Olena sowie seine Töchter Kalyinka und Marianka und seinen Sohn Pavlyk gerichtet.

² Wasyl Kobryn, einer der Führer der Ukrainischen Katholiken, war im November 1984 verhaftet und im März 1985 zu drei Jahren verurteilt worden - eine Reueerklärung, wie dies Terelja offenbar glauben gemacht werden sollte, um ihn zu zermürben, hat Kobryn nicht verfaßt.

Übersetzt nach "Archivy Samisdata" Nr. 5553.

"Unsere Lösungen praktisch verwirklichen" - der Fall Anatolij Schymko

Im Jahre 1980 verurteilte das Gebietsgericht von Uschhorod den ukrainischen Bauingenieur Anatolij Schymko zu drei Jahren Haft. Sein Delikt geht aus den Proßunterlagen hervor, die erst jüngst in den Westen gelangten: Der heute 46-jährigen Vater von zwei Kindern folgte der in den Sowjetmedien unermüdlich verbreiteten Aufforderung an die Werktätigen, ihr Volkseigentum ernstzunehmen und im Dienste des Kommunismus Eigeninitiative am Arbeitsplatz zu entwickeln.

Die sozialistische Bürgerpflicht zur Kritik an Verschwendung und Schlendrian ist zwar inzwischen sogar in den neuen Richtlinien der KPdSU festgeschrieben, die so die sowjetische Mangelwirtschaft endlich von Mismanagement und Korruption, von frisierten Plansollziffern und fehlender Arbeitsmoral kurleren will.

Doch es wurde Schymko zum Verhängnis, daß er - lange vor dem Regierungsantritt des dynamischen Michail Gorbatschow - "unsere Lösungen auch praktisch verwirklichen" wollte; schließlich ist in jedem sowjetischen Roman nachzulesen, daß der wahre Kommunist, der ideale Held sich unter anderem dadurch auszeichnet, daß er wachsam und eigenverantwortlich Mängel dort anprangert und zu beheben hilft, wo er ihnen begegnet.

Doch das ist eben Literatur. "Ich war naiv", räumt der entlassene Gefangene inzwischen ein, "ich meinte, der kommunistischen Sache zu dienen."

Dieser Dienst trug ihm zunächst eine Verwarnung ein: Den Behörden von Uschhorod mißfielen die Postkarten, auf denen der Angestellte der Gasturbinenfabrik von

Uschhorod Zentralkomitee der KPdSU und einzelne Politbüromitglieder darüber informierte, wie Hunderttausende von Rubeln jährlich verlorengingen, weil mehrere Betriebe Gasturbinen so lange von Leningrad über Mykolaïw nach Uschhorod und wieder nach Leningrad transportierten, wobei sie ihren Wert in die Planziffern ihrer Produktionswerte eintrugen, bis die Maschinen verrottet waren.

Solche Kritik ist in der Sowjetunion nur erwünscht, wenn sie staatlich angeordnet und parteilich abgesegnet in den Spalten der Presse steht - die ukrainische Literaturzeitung "Literaturna Ukraïna" etwa widmet ähnlichen Mißständen nahezu jede Woche wortreiche moralisierende Betrachtungen.

Doch entsprechende Initiativen engagierter Staatsbürger sind in Uschhorod ein Fall für die Justiz und sogar für die Psychiatrie: Da der Ingenieur trotz einer Verwarnung seine subversive Tätigkeit sogar noch erweiterte, indem er sich vom Schwiegervater eine Schreibmaschine lieh, um seine Offenen Briefe zu tippen, die er nicht nur auf dem Postweg verschickte, sondern auch an Mauern in Uschhorod klebte, konnte sich der Staatsanwalt solches Fehlverhalten zunächst offenbar nur medizinisch erklären und ließ den Angeklagten unmittelbar nach seiner Verhaftung auf seinen Geisteszustand hin untersuchen. Das psychiatrische Gutachten bescheinigte jedoch "volle Verantwortlichkeit". Die geschlossene Gerichtsverhandlung ging mit keinem Wort auf den Inhalt des inkriminierten Textes ein, den sie summarisch als "Lügenmärchen über das sowjetische Wirtschafts- und Gesellschaftssystem" qualifizierte - ein Tatbestand, für den die Höchststrafe von drei Jahren Besserungsarbeitslager angemessen schien, da der Angeklagte "eine Gefahr für seine Umgebung darstelle und "über einen längeren Zeitraum von der Gesellschaft isoliert werden" müsse. Als Beweismaterial wurden sichergestellt: 11 Postkarten sowie 23 Offene Briefe über den Gasturbinentransport quer durch die Sowjetunion sowie die von Schwiegervater ausgeliehene Schreibmaschine der Marke "Olympia".

"Vor meiner Verhaftung", schreibt Schymko nach seiner Entlassung, "habe ich nicht geglaubt, daß es bei uns politische Gefangene gibt, also Menschen, die für die Äußerung ihrer Ansichten verurteilt werden. Danach, durch bittere Erfahrung belehrt, träumte ich nur davon, daß politisch Angeklagte und Gefangene irgendwann einmal faktisch Kriminellen gleichgestellt werden. Im Vergleich zu dem, was ich erlebt habe, leben Kriminelle unter paradiesischen Bedingungen, nach der Verhandlung und auch nach der Entlassung - als politischer Gefangener habe ich bis heute keine Arbeit, obwohl Bauingenieure bei uns dringend gesucht werden."

Kurzmeldungen

Am 2. Februar 1986 kam die bekannte ukrainische Bürgerrechtlerin Olena Antoniwa in Lemberg bei einem Autounfall ums Leben. Die Ärztin, die mit dem Bürgerrechtler Sinowij Krasiwskyj verheiratet war, war erst im Spätherbst 1985 aus Sibirien zurückgekehrt, wohin sie ihrem Mann in die Verbannung gefolgt war. Die aktive Katholikin wurde wiederholt wegen ihrer Kontakte zum Solschenizyn-Fond sowie wegen ihres Engagements für die Familien politischer Gefangener in der sowjetischen Presse angegriffen. An ihrer Beisetzung am 5. Februar in Lemberg nahmen zahlreiche ukrainische Bürgerrechtler teil.

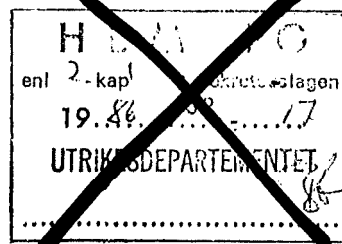
Die Bewohner von Knjaschpole im Bezirk Sambir in der Karpatho-Ukraine fürchten um ihre Kirche: Sie haben gesammelt, den Anstrich erneuert und das Dach mit Blech neu gedeckt, um ihrer Bitte nach einem Geistlichen Nachdruck zu verleihen; doch da in der Umgebung bereits aus mehreren Kirchen Kreuze und Ikonen entfernt wurden, die einem Beerdigungsinstitut weichen mußten, rechnen sie mit dem Schlimmsten.

Im ukrainischen Dorf Utsrzykl Dolne im Gebiet Przemysl in der Volksrepublik Polen wurde am 22. Dezember vorigen Jahres feierlich die ukrainische katholische Kirche neu geweiht - das Gebäude hatte seit Kriegsende als Traktorengarage gedient. Dank der Initiative der Dorfbewohner war die Kirche restauriert worden, und zur Einweihung kamen zahlreiche Ukrainer aus der Umgebung mit Bussen gefahren. Eine neue Kirche wird derzeit im benachbarten Komancze gebaut; im Nachbarort Stanek ist ein Neubau geplant.

Bei Nachdruck bitte Quellenangabe.

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol I)

76/010 P2 Euⁱ
PROMEMORIA
1986-03-17

Ex t:

Kabsek

Polch

Ch Pol I

Ch Pol II

Nyström

Julin

27P860317 *[initials]*
Amb Moskva u n

Amb Ottawa u n

HEMLIG

Kanadensisk démarche om Raoul Wallenberg

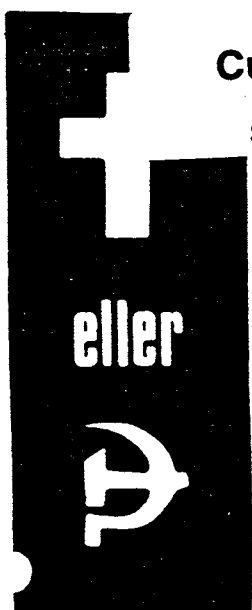
Förste sekreteraren d'Arcy Thorpe vid kanadensiska ambassaden meddelade mig per telefon idag att konsuln vid den kanadensiska ambassaden i Moskva i början av innevarande månad formellt hade uppvaktat MiD i fråga om Raoul Wallenberg. Detta hade skett genom att han till Canadas "desk officer" vid MiD:s konsulära avdelning hade överlämnat en kopia av den parlamentsresolution genom vilken Raoul Wallenberg utsågs till kanadensisk hedersmedborgare. Han hade därvid uttalat förhoppningen att klarhet skulle skapas om dennes öde.

Vid ett återbesök någon tid senare hade konsuln fått beskedet att den sovjetiska regeringen hade lämnat att tillgänglig information i fråga om Raoul Wallenberg år 1957.

[Handwritten signature]

Sven Julin

EXPEDIERAT	
merl	den
sv. kurir	18/3-1986
utl. kurir	
luftpos	
vanl. post	sign

JESUS TILL DEN KOMMUNISTISKA VÄRLDEN

Vår missions främsta uppgifter är

att ge förföljda kristna i kommunistländer biblar, kristen litteratur och radioprogram på deras eget språk.

att understödja de kristna martyrernas familjer i dessa länder.

att tora vänsteranhängare och kommunisterna i det fria väst till Kristus, och

att varna kristna i väst för kommunismens faror genom att informera dem om de grymheter som begås mot våra trossyskon i kommunistländer.

Australien	Malaysia
Barbados	Malta
Belgien	Mexiko
Botswana	Nigeria
Brasilien	Nya Zeeland
Danmark	Norge
Elfenbenskusten	Portugal
Filippinerna	Senegal
Fijiöarna	Singapore
Flandern	Spanien
Frankrike	Sri Lanka
Ghana	Sydafrika
Grekland	Sydkorea
Haiti	Schweiz
Holland	Storbritannien
Hong Kong	Swaziland
Indien	Sverige
Irland	Tanzania
Island	Transkei
Italien	Trinidad
Jamaika	Uganda
Japan	USA
Kanada	Västtyskland
Kenya	Zambia
Lesotho	Österrike
Luxemburg	Övre Volta

REVISOR:
Auktoriserad
Revisionsbyrå

ISSN 0347-0768

Director
Curt Bergström
Box 7056
S-72007 Västerås
Sweden
Tel. 021-12 25 30

nen Martyrernas Röst

Martyrernas Röst tillhör den världsomfattande missionen "Jesus till den kommunistiska världen" vars direktör är pastor Richard Wurmbrand, Glendale, Calif., USA. Missionen ger ut månadsbladet Martyrernas Röst. **Prenumeration:** 25 kr/år. Gavor till Martyrernas Röst kan insättas på postgiro 85 78 65 - 0. Bankgiro nr 262-7495.

18 mars 1986

Utrikesdepartementet

Raoul Wallenberg

Bifogade kopia från ett nummer av the Ukrainian Review kom till oss med en begäran att det skulle sändas till Utrikesdepartementet för ev. åtgärd. Då Wallenbergkommitténs adress står utsatt kanske Ni redan har fått dokumentet, men sänder det för säkerhets skull.

Med vänlig hälsning

bil. 3 sidor ur Ukrainian Review

P 2 EU-
PR

Number 8

Committee of R. Wallenberg.
P.O. Box 16076.
10322, Stockholm, Sweden.

Friends!

Through God's providence, fate had watched over the path on which I have had to walk for 20 long years in a huge Soviet concentration camp.

I was first released in 1976 and, after that, I heard for the first time that the case of Raul Wallenberg had been brought out of the darkness of oblivion. In the camps I did not hear much about R. Wallenberg. One day, this was in Mordovia, a "zek" by the name of Vorobey, a Polish citizen, who had been a Soviet agent in the past, arrived at the central hospital from the international political zone [of the Soviet Russian concentration camp system]. He used to guide Soviet agents into Poland but, after a series of failures, the bosses recalled their agent back to the USSR, where, in 1934, he was sentenced to 10 years of camps. This Vorobey said that, in 1947, he had met R. Wallenberg's chauffeur. Where this was, I can now no longer remember and at that time, I did not think that this story would one day be connected with my searchings in the future. In 1973, in Sichevtsi, I met Bogdanas, a Lithuanian patriot and a citizen of Germany, in a special concentration camp for the mentally ill, where political prisoners were also imprisoned. During the war, Bogdanas had been an officer of the Wehrmacht and in 1945 he was arrested by Soviet counter-intelligence and confined in a camp where only foreigners were imprisoned. This was in the Norilsk zones. There Bogdanas met Wallenberg and fate brought them together for many long years to come. After the "Norilsk uprising" in 1951¹, all the foreigners who were still alive, were transported to the small sixth zone. Out of the original 7,000 only 420 people remained alive. In 1953, R. Wallenberg together with Bogdanas were transported to a special prison in the town of Kazan. There they [the prison medical staff] began to cure R. Wallenberg from himself. Their diagnosis of him was as follows: "A mania for greatness — he regards himself as a Swedish diplomat"... In 1962, Bogdanas was taken away from Kazan, and since then no one has heard anything more about Wallenberg. Everything that has been said recently does not correspond to the facts because nobody has described R. Wallenberg correctly.

One could end here, but an accidental occurrence caused me to set up, in 1976, a Ukrainian committee to deal with the case of R. Wallenberg. It began with the arrival of my relative, Gobiya Siklo-Kalman, from Hungary, in 1975. At that time, I was still in concentration camp and she asked me

¹ This is a mistake. The "Norilsk uprising" occurred in 1953.

to find out whether R. Wallenberg was still alive somewhere in the political zones. However, this information did not reach me...

My sister² was looking for photographs of Wallenberg, which should have been at the place of my aunt, Anna Mayorenko, who used to be called Anna Siklo. The fact is that my aunt, the sister of my mother, married Diula Siklo, who worked at the Hungarian National Bank in Budapest. He was at the same time a shareholder. The Siklo family is an old aristocratic family, who, just like the family of my grandfather, Fales Ivan, were [Habsburg] legitimists. In Budapest, after the German occupation, the monarchists met semi-legally in various private apartments. It was known that the Gestapo had issued orders that lists of wealthy Jews were to be prepared. They even met in my relatives' place, where Raul Wallenberg became acquainted with my aunt and her husband. Diulo Siklo and his brother, Istvan, had business with other countries and often visited my relatives in Karlovy Vary and Košice, and went to Novi Sad, and this probably gave them the opportunity, during meetings with Wallenberg, in some way to help the Jews, who received papers to emigrate. I know little about these matters and they do not have a primary meaning for our issue.

It is interesting that my aunt, a Greek-Catholic, was waiting for Raul Wallenberg to arrive on the 14th [of January], the feast of the New Year. On the 9th, he had rung to say that he would be coming. Budapest was destroyed and hunger was felt in the city. The Soviet troops occupied themselves with a general pillage. To get a piece of horse meat, one had to be lucky... However, Raul did not arrive on the 14th...

At that time, it was thought that he had been killed, and even when a monument had been erected for Wallenberg, nobody knew he was alive.

We knew the approximate date when he was "killed" and began a search, which went on for 8 long years, and had it not been for an unforeseen incident, we would have discovered nothing at all. In 1981, in the town of Pécs in Hungary, my sister met a man, who was a witness of Raul Wallenberg's arrest! From that moment on, our search turned in a completely different direction.

In 1982, another witness was found — a Soviet officer, who participated in the arrest of Wallenberg. In time, this man became a deeply-believing person and repented before his confessor. And so, it was concretely stated that Raul Wallenberg had been arrested without the knowledge of the headquarters. He was arrested on the direct orders of Brezhnev. A captain of Brezhnev's bodyguard robbed Wallenberg. His diplomatic car was taken away. Wallenberg demanded his, and only his, car back, but Brezhnev had already passed it on higher up... Realising that Wallenberg would turn directly to Marshal Malinovsky, Brezhnev decided to arrest the Swedish diplomat. Wallenberg and his chauffeur were arrested as German spies, who were without "papers". They were sent to Uzhhorod prison and from there to Norilsk, where the Soviets had brought together the flower of Europe and tried to persuade them to work for Soviet intelligence...

² Sister through his aunt, i.e. cousin.

There are two witnesses, who are still alive, and, who will give evidence, should this become necessary, at any international commission dealing with the case of Wallenberg. However, patriots are expecting "silent diplomacy". Pointing to the events described above, the government of Sweden can come to an agreement with the government of the USSR about the handing over of R. Wallenberg if he is still alive... We think that he is dead, but his chauffeur is still alive. However, the body of the diplomat should be returned to its homeland... In this way, the marauders have disposed of a person, who was incomparably great, modest and courageous, and at the same time, very unlucky...

It is not difficult to guess what is waiting for me... Two of my daughters were born in my absence — my daughter, Mariyana, in 1977, and my daughter, Kalyna-Teresa, in 1983. Now it is likely that the Russians will arrest me once again. I am awaiting my arrest and am prepared for the worst... And thus, my third child, which should be born in two months time, will not see me. They know how to take vengeance...

This letter is my cry before death. I can feel it. They did not threaten me. In 1940, they warned me: "Don't occupy yourself with Wallenberg. Don't climb onto someone else's sleigh, which is not yours. Nobody is bothering you, so be silent!" What will happen to me, to my children and my wife is difficult to say, but the challenge has been made. God is with us!

295212, Transcarpathian region,
Irshava district,
village of Dovhe,,
First of May Street, 9,
Terelya Josyp Mykhaylovych
9. 7. 1984

*

ARENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET
EE

KOPIA TILL:
UTR MIN
KABS
POLCH
POL I

ATGARD: 1986-03-26
Raúl Osvald /
besv. u. u. t. t. e

1986-03-20

1986-03-20
POL

INKOM UD 1986-03-20

AMBASSADEN MOSKVA

1986-03-20

UD STOCKHOLM

FOER OSVALD, POL 1

RE INFORMATIONSSKRIFT OM RAOUL WALLENBERG.

FORTS

RE INFORMATIONSSKRIFT OM RAOUL WALLENBERG.

P R I M O. SEDAN DET TILLTAENKTA RAPPORTOERSMOETET INSTAELLTS, AATERKOMMER JAG TILL LOEFTET I DITT HBR TILL MIG 86-01-10 OM EN HEMRESA MED ANLEDNING AV RW-SKRIFTEN. JAG SKULLE OENSKA RESA HAERIFRAAN SOENDAG 20 APRIL SAMT RAEKNA MAANDAG 21 OCH TISDAG 22 APRIL SOM TJAENSTGOERINGSDAGAR I STOCKHOLM. FOER FOELJANDE DAGAR I VECKA 17 AVSER JAG UTTAGA SEMESTER. EFTERSOM DAERMED BORTOVARON HAERIFRAAN BLIR EN VECKA, KAN RESAN SKE I EKONOMI-KLASS. TACKSAM DU UTVERKAR BEMYNDIGANDE.

VORE AEVEN TACKSAM OM DU BAD MONICA LUNDKVIST BESTAELLA ETT ENKELRUM FOER TVAA NAETTER 20-22 APRIL. ANKOMMER PAA SOENDAG-KVAELLEN OCH LAEMNAR HOTELLET PAA TISDAGSMORGONEN. HOTELL DIPLOMAT, CITY ELLER MOTSVARANDE.

S E C U N D O. SAENDER DIG MANUSKRIFTET MED LAEGENHET SOM PACKAS 27 MARS.

NILSSON

FREE WALLENBERG

Patron: Sir Zelman Cowen, A.K., G.C.M.G., G.C.V.O., Q.C.

Chairman: Dr. Frank Vajda
Secretary: Dr. John Copland

Australian Committee:

815 Rathdowne Street.
Carlton, Victoria
Australia 3054

Telephone: (03) 380 2839
(03) 783 7441

Sponsors

Phillip Adams
Senator the Hon. Donald Chipp
Emeritus Professor C. M. H. Clark, A.C.
Senator the Hon. Gareth Evans, Q.C.
Mina Fink, M.B.E.
Rt. Hon. Malcolm Fraser, C.H.
Max Harris
Hon. Robert J. L. Hawke, C.H., M.P.
Hon. Walter Jona.
Hon. Barry Jones, M.P.
Thomas Keneally, F.R.S.L.
Dame Leonie Kramer, D.B.E.
Rabbi John Levi, A.M.
Stephen Murray-Smith, A.M.
Hon. Andrew Peacock, M.P.
Most Revd. David Penman,
Archbishop of Melbourne
Morris L. West, A.M.
David Williamson, A.O.
Sir Douglas Wright, A.K.

17 March, 1986

On March 16th, at the Wilson Hall, University of Melbourne a Public Meeting was held to honour the Swedish Diplomat Raoul Wallenberg, known to be a prisoner of the Soviet Union since 1945.

In the presence of the Hon. Joan Childs, Speaker of the Australian Federal Parliament, The Hon. Barry Jones, Minister of Science, representing the Prime Minister, the Hon. Mr. R.J.L. Hawke, Mr. McCutcheon, representing the Premier of Victoria, Senator Guilfoyle, Senator Missen, The Hon. Mr Ian McPhee M.P. and ten other parliamentary representatives, as well as Mr. O. Nordaas, Consul for Sweden, Mr. George Forner, representing the American Ambassador, and representatives of Canada, and numerous civic leaders, one thousand people attended to listen to the Guest of Honour, His Excellency Ambassador Per Anger speak of Raoul Wallenberg and his deeds and subsequent imprisonment.

The meeting started with a Musical Suite for clarinet and piano, composed by George Dreyfuss.

R. Zablud gave a short account of the main events during Wallenberg's mission in Budapest, and Dr. F. Vajda spoke of the importance of the Swedish rescue mission and the gratitude and admiration it evoked amongst those who were saved by the heroic Swedish team, and Wallenberg's personal heroism and dedication.

Introducing Ambassador Per Anger, Dr. Vajda spoke of the support given by him to Wallenberg, his role in issuing the first Swedish provisional passport and delivering the telegram by the King of Sweden, addressed to Admiral Horthy that contributed to the halting of the deportations of Jews to Auschwitz.

Ambassador Anger spoke of the circumstances the mission faced, the total lowering of civilised standards of behaviour, the enormous difficulties that confronted Wallenberg in trying to exert Swedish protection to a condemned minority and how he succeeded with his brave efforts in saving 100,000 people. With his characteristic modesty, Ambassador Anger did not dwell on his own efforts, which earned him Israel's highest decoration, the title of Righteous Gentile. He was given two standing ovations.

In view of reference made to the awards of Honorary Citizenship to Wallenberg by the United States, Canada and Israel, Parliamentarians present at the meeting resolved to take up a similar approach in Australia. Dr. P. Schiff moved the vote of thanks.

Ambassador Anger concluded with his belief, supported by circumstantial evidence that Wallenberg was alive, and every effort should be made by Western Governments to offer tangible benefits to the Soviet Union, in order to secure his release.

The Public Meeting appears to be a new major increase in the intense activity already carried out in Raoul Wallenberg's behalf in Australia. We invite your further support and assistance.

FREE WALLENBERG COMMITTEE.

PRESS RELEASE

His Excellency Ambassador Per Anger is a distinguished Swedish Diplomat, who is visiting Australia in March 1986 and will be speaking throughout the country on the Raoul Wallenberg Case.

Ambassador Anger was born in Goteborg Sweden in 1913. He became a Swedish diplomat soon after graduating in law and one of his postings was to Budapest Hungary in 1944, where he was secretary of the Swedish Embassy. In that capacity he was the first man to issue Swedish protective passes and it was Mr Anger who welcomed Raoul Wallenberg when he arrived in July 1944, with a specific mission of trying to rescue as many Jews as possible from the nazi gas chambers.

Per Anger worked closely with Raoul Wallenberg and on a number of occasions accompanied him on his dangerous missions trying to save Jews from death marches and those deported in cattle trucks towards the death camps. Anger's duties involved other matters such as diplomatic relationship between Sweden and other countries and the supply of the embassy staff whereas Wallenbergs duties concerned th Jewish rescue mission exclusively.

After the siege of Budapest, Raoul Wallenberg was arrested by the Soviets, and Anger was interviewed or some months, after which was released together with the remainder of the embassy staff, and repatriated to Sweden. There he rformed distinguished service in the Swedish Foreign Ministry and for a period he was in charge of the Raoul Wallenberg desk, trying to coordinate Swedish efforts for the rescue of Wallenberg.

In view of the Swedish Governments feeble attempts to try to negotiate for Wallenbergs release, Anger resigned from this post, but continued to fight for Raoul Wallenberg in a private capacity. He became an important member of the Raoul Wallenberg Association of Sweden, where his presence is a major factor in the operation in Stockholm. In 1961 he became Consel General in San Francisco, Ambassador to Australia in 1970 till 1976 and Ambassador to Canada 1976-1979, when he retired. During his term as Swedish Ambassador to Australia he made many friends amongst the diplomatic corps and members of the Australian community.

Mr Anger had written a book "With Raoul-Wallenberg in Budapest" which was first published in 1974, now in its second edition. He also is the author of an article published in Readers Digest in 1972 which had been translated into 24 languages which is including Chinese, Japanese and most European languages. Since 1980 Anger has devoted most of his time fighting for the release from Wallenberg. He has given a number of lecture tours throughout the world, speaking on this topic. Most recently he completed a lecture tour in Canada, in January 1986 and has been an invited guest to a number of other countries making the deeds of Raoul Wallenberg known to a variety of audiences.

In 1983 Per Anger represented the Wallenberg Association of Sweden and the family Raoul Wallenberg at a meeting in Saint Remo, where 150 Nobel prize winners and leading scientists congregated to honour the anniversary of the birth of Gallileo and Nobel, where the topic of Raoul Wallenberg was specifically included under the title "Peace and Humanity". At that time audiences from the Eastern block congratulated him saying how proud they were

that a distinguished person like Per Anger continues to speak so finely about his colleague. Per Anger himself has been awarded the title ' Righteous Gentile in 198

Ambassador Anger believes that Raoul Wallenberg is alive, he feels that all steps should be taken to achieve effect his release. His strong view is that the Swedish Government had not done enough to offer either an exchange for Raoul Wallenberg, or to link him to any commercial or technical proposition which may be on interest to the Soviet Union.

We are proud to have Per Anger visit Australia and speak at a public meeting at Wilson Hall on Sunday 16th March 1986 on a topic which is very important in the context of Holocaust Education and has great humanitarian implications.

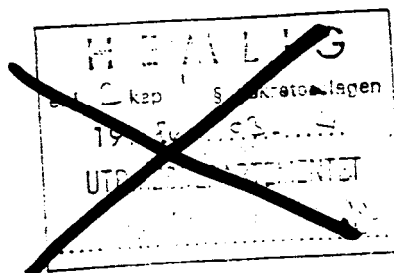
F.J.E. Vajda
Free Wallenberg Committee

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol I)

Ex t:

Carlsson, Pol I
Nyström
Julin

7.8.86

EC/CSS ✓
PROMEMORIA

1986-03-21

Prem

Inför statsministerns
besök i Moskva

HEMLIG

KGB-vittnet Gordijevskij om Raoul Wallenberg

I anslutning till ambassadör Nyströms PM 1986-03-14 bör nämnas att vi i december 1985 orienterades av britterna om att den avhoppade sovjetiske KGB-tjänstemannen Oleg Gordijevskij satt inne med upplysningar om Raoul Wallenberg. Dessa hade han erhållit från en

. De gick ut på att NKVD (SMERSJ) sökt rekrytera Raoul Wallenberg som agent i Budapest i januari 1945. Han vägrade emellertid att samarbeta, vilket fick till följd att han blev en politisk belastning och arresterades. Senast ett år därefter, d v s 1946, skulle han ha skjutits.

Uppgiften är uppseendeväckande med tanke på källans natur. Å andra sidan rör det sig om ett andrahandsvittnesmål, vilket dessutom strider mot vittnesut-sagor som entydigt pekar på att Raoul Wallenberg var vid liv 1947.

Våra ansträngningar att söka klarhet om utsagans trovärdighet har försvårats av att britterna ej låtit oss träffa Gordijevskij, blott ställa frågor till honom genom deras förmedling. Svaren har inte varit klargörande. Vi har emellertid nyligen begärt att få träffa honom personligen för en utfrågning.

F n får Gordijevskijs vittnesmål anses sakna bevisvärde
gentemot de sovjetiska myndigheterna.

Sven Julin

bf

(IN)

P	L	Ku
30	0	11

9

ARCHIVE COPY

MSG NO: 860326-101
=)

DISTRIBUTION STATUS AT: 1986-03-26-11.59

TO:	STATUS:	TIME:	DIARY NO:
NEW YORK/GK	DISTRIBUTED	1986-03-26-11.59	0191 ✓

=)

FROM: UDTEX 2 POSTED TIME: 1986-03-26-08.52

MSG NO: 860326-101

NEW YORK/GK
+

UD STOCKHOLM 1986 03 26

GK NEW YORK

P 3 Lu (N)

HBR ANDREEN FAXEN. 1985 02 21. FOER FAXEN FRAAN ANDREEN. INFO.
RE NEGATIV FOER WALLEMBERG UTSTAELLNINGEN 1985.

UNDER ABEROPANDE AV OVAN CITERADE HANDBREV HOPPAS JAG ATT GK NU
HAR KVAR DE NEGATIV FRAAN WALLEMBERG UTSTAELLNINGEN SOM JAG
SKICKADE OEVER FOER ETT AAR SEDAN.

UD:S INFORMATIONSBYRAA PLANERAR ATT GE UT EN SKRIFT OM WALLEMBERG.
VI KOMMER ATT HA BEHOV AV NEGATIVEN. TACKSAM DE SAENDS MED
LAEMPLIG LAEGENHET OCH ADRESSERAS TILL MIG.

EFTER SAMRAAD PAA INFORMATIONSBYRAAN HAR VI KOMMIT FRAM TILL ATT
NEGATIVEN I FORTSAETTNINGEN BOER FOERVARAS HAER PAA UD I
STOCKHOLM I DET S K WALLEMBERGARKIVET.

CABINET

- End of printout

isi / PS

in Japan

c/o Wyndham
Yaguchi Kōpo
Nagasaki 2-3-19
Toshima-ku
Tokyo 171

aa 8

March 21, 1986

Mr. Pierre Schori
Permanent Under-Secretary of State
Ministry for Foreign Affairs
Stockholm, Sweden

INK. UTRIKES DEP.		
D. N:o 80/601		
1986-04-22 03		
AVD P	GR. 2	MÅL EM ⁺

Dear Mr. Schori,

I was just about to write you this letter more than a week ago when the papers here informed us of the horrible news about the assassination of Statsminister Olof Palme. I am still, as everyone, in a state of sadness and shock.

However...., I recently received a copy of your letter to Mrs. Haspel, President of the Raoul Wallenberg Committee of the U.S. I was pleased to note from your letter that the Swedish government refuses to accept the repeated claim by the Soviet authorities that Raoul Wallenberg died in Lubyanka prison in Moscow in 1947, is convinced he is still alive, and is taking every opportunity to pursue the case of Mr. Wallenberg's disappearance until complete clarity is obtained.

I am writing this letter to urge you, and the Swedish government, to continue to do everything you/it can to get to the bottom of the case and obtain Mr. Wallenberg's release so that he may spend the remainder of his life in his own country and with his family.

Raoul Wallenberg's disappearance has continued to disturb and frustrate me since 1960, when I first became aware of it as a student living in Stockholm. In recent years, with his spending so many years a captive and with worldwide concern about him continuing to mount more than ever, it disturbs me increasingly.

My indignation rises when I think of him in a wider context, as one of at least four outstanding Swedish personalities of recent years who became victims because they did so much for others and international peace: Count Folke Bernadotte, Dag Hammarskjöld, Raoul Wallenberg, and now, Olof Palme.

Therefore, I hope your government continues to do all it can to at least rescue the one of these who is still alive.

Sincerely and respectfully yours,

Larry Taub

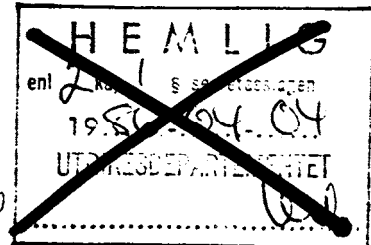
UTRIKESDEPARTEMENTET

Politiska avdelningen
Första enheten (Pol I)

Ex till:

Kabs
Polchef
Amb Leifland, London
Amb Nyström
Prof Carlgren
Kr Julin

HEMLIG

1986-04-04

a + b överlämnas för kommentarer. Svar emottas
senast den 18 april 1986.

Peter Osvald

----- ml

EXPEDIERAT	
med	den
sv. kurir	7/4-1986
utl. kurir	
luftpost	
vanl. post	sign

Postadress
Box 16121
166 22 STOCKHOLM

Gesändress
Gustav Adolfs torg 1

Telefon
786 80 00

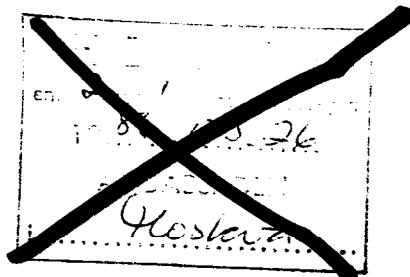
Telegram
Cabinet

Telex
166 90

Postkurs
1 56 10 - 9

MOSKVA

1986-03-24

Departementsrådet Osvald

UTRIKESDEPARTEMENTET

E3/001

HEMLIGT

ju

p 2 eu

Informationsskrift om Raoul Wallenberg

hbr Osvald-Nilsson 86-01-10

(1 bil.) ✓

Broder,

./. Närslutet finner Du mitt förslag till manuskript för en informationsskrift om Raoul Wallenberg.

Som Du skall finna vid en genomläsning, utgör texten i huvudsak en redogörelse för efterforskningsarbetet. Anledningen till att manuskriptet fått denna tyngdpunkt är tämligen självklar. Det är efterforskningen som varit den svenska regeringens angelägenhet sedan 1945. Här finns också en omfattande dokumentation. Materialet om Wallenbergs gärning är däremot tämligen magert.

Vid skrivandet har jag haft stor hjälp av 1957 och 1965 års vitböcker samt av den bakgrundspromemoria som Sven Julin författat. Jag är fullt medveten om att mina formuleringar i långa stycken följer texten i vitböckerna. Genomgående tror jag att parallelliteten är nödvändig, eftersom vitböckernas formuleringar är noga avvägda. Av vikelser skulle på sina håll kunna bli föremål för icke önskvärda tolkningar.

le

Personligen skulle jag önska att manuskriptet kritiskt läses av tjänstemän med erfarenhet av Wallenberg-ärendet såsom Leif Leifland, Wilhelm Carlgren, Sven Julin och Rune Nyström. I första hand bör de vid läsningen ställa sig frågan om det alls är tillrådligt att departementet utger en informationsskrift i Wallenberg-ärendet. Något nytt material framläggs ju inte. Dokumentsamlingarna från 1980 respektive 1982 fyller väl de seriösa forskarnas behov. Vidare finns, åtminstone på bibliotek, 1957 och 1965 års vitböcker att tillgå för allmänheten.

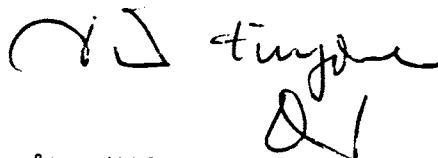
En utgåva i serien "UD informerar" kommer säkerligen att studeras med största noggrannhet på sovjetiskt håll. Personligen är jag inte övertygad om att de funderingar och slutsatser sovjetiska vederbörande vid läsningen kommer fram till är gynnsamma för den fortsatta utvecklingen i ärendet (eller för den delen för våra bilaterala förbindelser).

Allt detta får naturligtvis vägas mot den efterfrågan på någorlunda lättillgänglig information i Wallenberg-ärendet, som enligt Er bedömning föreligger.

En möjlighet vore kanske att låta översätta manuskriptet till engelska samt endast publicera det i stencilmform? Då kom man bort från den, i mitt tycke, rätt onödiga uppmärksamhet som en utgåva i serien "UD informerar" skulle tilldra sig. Ändå skulle man på våra utlandsmyndigheter erhålla en lättillgänglig text.

Slutligen bör före redigeringen övervägas hur det förestående svenska statsministerbesöket i Moskva skall redovisas i skriften.

Allt detta tål, som sagt, att tänka på. Vägledande bör, menar jag, främst vara att inte framkalla ytterligare låsningar i och kring Wallenberg-ärendet.

Lars-Åke Nilsson

Informationsskrift om Raoul Wallenberg

Bakgrunden

Ungern var en med Tyskland allierad stat under Adolf Hitlers fälttåg mot Sovjetunionen. Detta till trots, erbjöd Ungern under riksföreståndaren, amiral Miklós Horthy, länge en relativ fristad för förföljda judar i andra världskrigets nazistiska och nazistockuperade Europa. Av de omkring 800.000 judar som i början av 1944 uppehöll sig i Ungern var sålunda hälften flyktingar från andra länder.

Horthy-regeringen hade redan genom 1942 års judelag drastiskt inskränkt judarnas personliga frihet och medborgerska rättigheter. Långt mer utsatt blev emellertid judarnas situation, sedan Ungern 19 mars 1944 ockuperats av tyska trupper. Ockupationen följde på försök av Horthy att bryta alliansen med Tyskland och föra Ungern ur kriget. I samarbete med de ungerska nazisterna, de s.k. pilkorsarna inledde ockupanterna systematiska terror- och utrotningsaktioner mot judarna i Ungern. Målet var att "slutgiltigt lösa judefrågan", som det nazistiska uttrycket löd, bland annat med utnyttjande av koncentrationslägrens gaskammare. En ledande kraft under terrorn mot judarna i Ungern var den notoriske SS-officeren Adolf Eichmann.

De neutrala och icke-krigförande makter som upprätthöll diplomatiska beskickningar i Budapest hade redan före den tyska ockupationen sökt bistå judarna i Ungern. Den hjälpverksamhet som bedrevs av främst beskickningarna

från Portugal, Schweiz, Spanien, Sverige och Vatikanstaten var emellertid fram till mars 1944 av begränsad omfattning samt huvudsakligen inriktad på individuellt bistånd till judar med anknytning till vederbörande land. Hjälpverksamheten expanderade därefter snabbt med de tilltagande judeförföljelserna under den tyska ockupationen. En helt tygellös terror mot judarna i Ungern utbröt, sedan den politiska makten i Budapest i oktober 1944 formellt hade överförts till pilkorsarna i form av Szalasi-regimen.

De krigförande västmakterna hade sedan en tid undersökt olika vägar att bistå Europas förföljda judar. I Förenta Staterna hade med detta syfte av Roosevelt-administrationen tillskapats War Refugee Board (WRB). För denna organisation blev Ungern efter den nazistiska ockupationen ett prioritetsland.

WRB kontaktade genom sin företrädare i Stockholm, attachén Iver Olsen, det svenska utrikesdepartementet med begäran om att en lämplig person skulle utses att leda en omfattande neutral hjälpaktion till förmån för judarna i Ungern. Delvis skulle aktionen finansieras med amerikanska medel. Det svenska utrikesdepartementets val föll på den trettiotvååriga Raoul Wallenberg. Han inställde sig 9 juli 1944 för tjänstgöring på beskickningen i Budapest.

Legationen leddes av envoyén Ivan Danielsson. Vid krigsslutet var Sverige i Budapest skyddsmakt för inte mindre än sju stater, däribland Sovjetunionen. Skyddsmaktsuppgiften handlades inom beskickningens B-avdelning. Sedan Wallenberg anlant till Budapest organiserades inom beskickningen en särskild enhet, den s.k. C-avdelningen, med uppdrag att sköta hjälpaktionen för judarna. I sitt arbete var Wallenberg direkt underställd beskickningschefen, envoyén Danielsson. Wallenberg var hos de unger

ka myndigheterna anmäld som legationssekreterare. Han innehade svenskt diplomatpass och åtnjöt diplomatisk immunitet.

Personen

Valet av Wallenberg till uppdraget i Budapest kunde tyckas okonventionellt. Det visade sig emellertid snart att hans personlighet, utbildning och erfarenhet gjorde honom sällsynt väl skickad för hjälpaktionen i Ungern.

Raoul Wallenberg föddes i Stockholm 4 augusti 1912. Han far, som var sjöofficer, hade tre månader tidigare avlidit i cancer. Modern, Maj Wallenberg, gifte några år senare om sig med sedermera överdirektören Fredrik von Dardel. Det var i makarna von Dardels hem som Wallenberg växte upp.

Han fick en utbildning med internationell inriktning. Efter svenskt läroverk studerade Wallenberg till arkitekt vid University of Michigan i Ann Arbor i Förenta Staterna. Han diplomerades därifrån 1935. Under de närmast följande åren företog Wallenberg studie- och affäresor till bland annat Sydamerika, Sydafrika och Palestina. Han arbetade vidare i ett flertal banker utomlands. Wallenberg blev 1939 yngre kompanjon i ett grossistföretag i livsmedelsbranschen, Mellaneuropeiska Handels AB, som drevs av den landsflyktige ungerske juden Koloman Lauer. Det var såsom representant för detta företag som Wallenberg 1943 hade besökt Ungern och själv kunnat konstatera att judarnas belägenhet där blev alltmer utsatt.

Gärningen

Wallenbergs kollega på beskickningen, dåvarande attaché Per Anger, beskriver i sin bok "Med Raoul Wallenberg i

Budapest" hur den nyanlände medförde "en för en diploma något ovanlig utrustning bestående av två ryggsäckar, en sovsäck, en vindtygsrock och en revolver. Men denna utrustning skulle komma väl till pass under de månader som förestod".

Det var uppenbart att Wallenbergs arbete inte skulle följa vedertagna diplomatiska mallar. För de judar man önskade skydda utfärdade den svenska beskickningen redan före Wallenbergs ankomst med den ungerska regeringens medgivande s.k. skyddspass. Från ungersk sida utlovades att innehavarna av dessa pass inte skulle deporteras. De fick bo i särskilt förhyrda hus på Pest-sidan av Budapest, de s.k. svenskhusen. Till en början medgav även Szalasi-regimen utställandet av skyddspass, även om detta medgivande sedermera återtogs.

Wallenberg insåg snart vilken möjlighet skyddspassen innebar. Han utformade i samförstånd med beskickningschefen ett imponerande dokument försett med Sveriges vapen och ett antal stämplat. Skyddspasset saknade formell folkrättslig förankring, men det ingav ändå respekt samt inte minst dess innehavare en känsla av människovärde och elementär trygghet. Det ungerska utrikesministeriet föreskrev till en början begränsade kvoter för det antal skyddspass som fick utställas. Wallenbergs betydande förmåga till övertalning och improvisation kom här till sin rätt. Antalet skyddspass överskred snart föreskrivna kvoter. Wallenberg ingrep personligen, och ofta med fara för eget liv, i syfte att förhindra deportationer och övervåld.

Antalet skyddslingar i svenskhusen ökade ständigt. Dess antal är svårt att säkert fastställa, men 1957 års officiella svenska vitbok återger den försiktiga beräkninge

20.000 personer vid årsskiftet 1944-45. Wallenbergs organisationstalang ledde också till att han fick ett snabbt växande antal lokala medarbetare, som svarade för försörjning och medicinsk vård av de härbergerade judarna. Utan varje jämförelse blev Wallenbergs enhet den största till beskickningen knutna. Han spelade även en ledande roll för att i kritiska situationer åstadkomma ett samlat uppträdande från de neutrala beskickningarna i Budapest sida. Kolleger och medarbetare har vittnat om hur Wallenberg genom ingripanden både på det individuella och det generella planet räddade flera tiotusentals människoliv. Hur många som undkom såsom en direkt följd av Wallenbergs insatser kan naturligtvis inte anges med någon säkerhet. Återigen kan det finnas skäl att hänvisa till 1957 års vitbok: "Wallenberg gjorde som ledare för C-avdelningens arbete en hjältemodig insats. Han arbetade outtröttligt med fara för eget liv för att rädda judar undan förföljelserna. Ingen annan svensk i vår historia har väl haft tillfälle att på ett så direkt och personligt sätt rädda människoliv i tusentals".

Försvinnandet

Den sovjetiska slutoffensiven mot Budapest inleddes på julaftonen 1944. Det sista direkta meddelandet från den svenska beskickningen i Budapest till utrikesdepartementet i Stockholm inkom 23 december 1944. Därefter hördes på flera veckor ingenting om beskickningsmedlemmarnas öden. Pest-sidan av Budapest, där Wallenberg befann sig intogs av sovjetiska trupper 15 januari 1945. Dagen där på underrättade den sovjetiske vice utrikesministern Dekasonov i Moskva den svenske beskickningschefen där, envoyén Söderblom, om att Wallenberg påträffats och att åtgärder hade vidtagits av de sovjetiska militärmyndigheterna för att skydda honom och hans egendom.

Det sovjetiska meddelandet gjorde att man i Stockholm drog slutsatsen att Wallenberg befann sig i säkerhet. Istället koncentrerades oron till vad som hänt minister Danielsson och hans övriga medarbetare. Inte förrän 23 mars kom säkra underrättelser om att huvuddelen av Budapest-beskickningens svenska personal hade anlänt till Bukarest.

I efterhand har genom vittnesmål fastställts att Wallenberg tillsammans med sin chaufför Wilmos Langfelder 17 januari bortfördes från Pest-sidan av Budapest av sovjetisk militär. Någon tillfredsställande förklaring har aldrig givits till varför det sovjetiska utrikesministeriet redan 16 januari, dagen före bortförandet, valde att underrätta den svenske beskickningschefen i Moskva om att Wallenberg och hans egendom ställts under sovjetiskt beskydd.

Efterforskningsarbetet

Som här tidigare nämnts, koncentrerades oron för Budapest-svenskarnas öden inledningsvis till vad som hänt Danielsson och hans övriga medarbetare. I Stockholm utgick man, naturligt nog, efter det sovjetiska beskedet från att Wallenberg befann sig i säkerhet. I februari gjordes på instruktion från Stockholm ett par framställningar i Moskva till det sovjetiska utrikesministeriet med begäran om efterforskningar av Budapest-svenskarna.

Oron för dem stegrades 15 mars, då till utrikesdepartementet i Stockholm inkom ett meddelande om att den ungerska Kossuth-radion 8 mars uppgivit att Wallenberg försvunnit 17 januari och därefter sannolikt mördats av Gestapo-agenter. Söderblom gavs 17 mars en ny instruktion. Denna gång att energiskt begära besked om var Danielsson, Anger och Wallenberg befann sig. Därmed kan man säga att det egentliga efterforskningsarbetet vad avser Wallenberg hade inletts.

Några dagar senare, 23 mars, inkom till utrikesdepartementet det här tidigare nämnda telegrammet från beskickningen i Bukarest med beskedet att Danielsson och flera av hans medarbetare anlänt dit. Efterforskningarna koncentrerades därefter till Wallenberg. Förhoppningen var självfallet inledningsvis att han i likhet med sina kolleger från Budapest snart skulle dyka upp. Söderblom instruerades sålunda 27 mars att det efter Danielssons ankomst till Rumänien nu var särskilt angeläget att erhålla upplysningar om Wallenberg.

Flera démarches företogs i Moskva, innan 28 april bankdirektör Marcus Wallenberg gjorde en skriftlig hänvädelse till Sovjetunionens beskickningschef i Stockholm, Alexandra Kollontay, med begäran om hjälp vid efterforskningarna av sin släkting. Under återstoden av 1945 gjordes upprepade diplomatiska framställningar i Moskva, utan annat sovjetiskt svar i sak än att något besked ännu inte fanns om resultaten av militärmyndigheternas undersökningar av saken.

Under 1946 och första hälften av 1947 fortsatte mönstre med svenska démarches i Moskva och Stockholm. Envoyén Hägglöf, som efterträtt Söderblom såsom svenskt sändebud, fick 30 januari 1947 i Moskva höra att trots att de mest energiska undersökningar bedrivits av sovjetisk generalstab, militärpolis, säkerhetspolis och andra myndigheter, så hade man ännu inte funnit något spår av Wallenberg. Bland annat till denna utsaga återkom vice utrikesminister Vysjinskij i en note 18 augusti 1947 till envoyén Sohlman (Hägglöfs efterträdare). Texten utgjorde det första mer utförliga sovjetiska svaret på de många svenska framställningarna. Efter att inledningsvis ha konstaterat att "Som resultat av noggrann undersökning har fastställts, att Wallenberg icke finnes i Sovjetunionen och att han är okänd för oss" skrev Vysjinskij vidare:

"Det är riktigt, att Sovjetunionens utrikesministerium den 14 januari 1945 erhöill ett kort meddelande, grundat på indirekta uppgifter från en av befälharna vid en truppstyrka, som deltog i striderna i Budapest, om att Wallenberg skulle ha påträffats på Benzurgatan.

Det var vid den tidpunkten omöjligt att verifiera meddelandet, enär efter detta striderna om staden, vilk voro förbittrade, fortsatte ytterligare ungefär en månad, och den Sovjetiska Armén fick herravälde över staden först den 12 februari 1945.

Senare ha, i syfte att verifiera meddelandet av den 14 januari 1945 angående Wallenberg, noggranna undersökningar och efterforskningar efter Wallenberg verk ställts, vilka emellertid icke lett till positiva resultat, och den sovjetiske officer, som lämnat meddelandet om Wallenberg, har icke återfunnits. I lägren för krigsfångar och internerade har Wallenberg icke heller påträffats.

Det var med stöd av ovanstående som medlemmen av Sovjetunionens utrikesministeriums kollegium, K.V. Novikov, redan den 30 januari 1947 vid samtal med svenska sändebudet Herr Hägglöf förklarade, att vederbörande sovjetiska myndigheter under avsevärd tid sysslat med ärendet Wallenberg, men att deras försök att finna honom icke krönts med framgång. Härvid framhöll K.V. Novikov, att man naturligtvis icke finge lämna ur sikte, att Wallenberg befann sig inom ett område, där sovjetiska trupper funnos, under en period av häftiga strider i Ungern, då alla slags tillfälligheter kunde inträffa - Wallenberg kunde på eget bevåg avlägsna sig från de sovjetiska trupperna område, fientliga flyganfall kunde förekomma, Wallenberg kunde omkomma genom fientlig beskjutning osv.

Alla ytterligare åtgärder, som vidtagits efter den 30 januari innevarande år för undersökning av meddelandet angående Wallenberg och för efterforskning av honom, ha icke krönts med framgång. Det återstår endast att förmoda, att Wallenberg under striderna i staden Budapest omkommit eller blivit tillfångatagen av Szalasis anhängare."

Vysjinskijs note kom under ett antal år att framstå som det slutliga sovjetiska svaret i Wallenberg-ärendet. De svenska utrikesdepartementets efterforskningsarbete inbringade åren 1947 till 1951 endast indicier på att Wallenberg kunde befinna sig i sovjetisk fångenskap. Säkra informationer saknades emellertid. Visserligen var det klarlagt att Wallenberg omhändertagits av sovjetisk trupp. Därefter var emellertid bilden dunkel. Den klarade först kring årsskiftet 1951-52, då till utrikesdepartementet inkom vittnesmål från italienska medborgare vilka tidigare suttit i sovjetisk fångenskap. En av dessa utsagor hade ett sådant innehåll att det framstod som absolut trovärdigt att Wallenberg hållits fängslad i Moskva.

I en note som 11 februari 1952 överlämnades till Sovjetunionens ambassadör Rodionov i Stockholm av utrikesminister Undén hette det bland annat att:

"De av de svenska myndigheterna bedrivna efterforskningarna ha utförts med den största noggrannhet och under sträng prövning av materialets trovärdighet. Materialet har under det senaste året avsevärt ökat. Det föreligger ett antal utsagor, som styrker, att Wallenberg fr.o.m. år 1945 befunnit sig i fängsligt förvar i Moskva, tidvis i Lefortovskaja-fängelset.

Med utgångspunkt från att Wallenberg sålunda funnits inom Moskva-området, torde det vid en förnyad under-

sökning vara möjligt för Sovjetunionens regering att fastställa Wallenbergs uppehållsort och öde.

Svenska regeringen anhåller med stöd av det anförda, att Sovjetunionens regering vidtager de för Wallenbergs snara återförande till Sverige erforderliga åtgärder."

Det sovjetiska svaret på Undéns note blev dock åter nedslående. I en anmärkningsvärt kortfattad note 16 april 1952 till utrikesdepartementet meddelade Sovjetunionens ambassad

"att de kompetenta sovjetmyndigheterna, enligt den av Ambassaden erhållna informationen, inte förfogar över några tilläggsuppgifter om Raoul Wallenbergs öd utom det, som redan meddelades i A.J. Vysjinskijs brev till Herr Sohlman av den 18 augusti 1947."

Undén återkom 23 maj 1952 med en ny note till Rodionov. I denna konstaterades den svenska regeringens förvåning över den sovjetiska svarsnoten.

"Vad speciellt frågan om Wallenbergs försvinnande i Budapest i början av år 1945 beträffar, kan det icke råda något som helst tvivel om att han omhändertagit av sovjetiska myndigheter. Vissa av svenska beskickningens medlemmar och andra personer har i samband med och under de närmaste månaderna efter Budas intagande av den sovjetiska armén kallats till förhör av sovjetiska instanser. Av förhören har framgått att sovjetiska vederbörande ansett sig vara i besittning av visst material, som skulle visa, att Wallenberg under sin verksamhet som tjänsteman vid svenska beskickningen i Budapest utfärdat falska pass eller andra legitimationshandlingar åt personer, som stodo

den dåvarande ungerska regimen nära, och att han mis-
tänkts för bedrivande av illegal underrättelseverk-
samhet. Svenska regeringen vill på det bestämdaste
framhålla, att dylika misstankar mot Wallenberg mås-
te anses helt obefogade. Om pass och andra legitima-
tionshandlingar i några fall påträffats i orätta här-
der, kan detta icke läggas Wallenberg till last, uta
sådana fall får förklaras genom illegala tillgrepp
eller förfalskningar utförda av andra personer under
de kaotiska förhållanden, som rådde i Budapest under
stadens belägring av den sovjetiska armén. Wallen-
bergs strävan var att bispringa den av de dåvarande
makthavarna i Ungern hårt undertryckta och förföljda
judiska befolkningen och andra politiskt förföljda.

Med hänvisning till de uppgifter om Wallenbergs om-
händertagande i Sovjetunionen, som äro i svenska re-
geringens besittning, önskar svenska regeringen rikt
frågan till Sovjetunionens regering, huruvida den-
samma - i händelse den får del av de närmare uppgif-
ter rörande Wallenbergs öde efter 1945, som framkom-
mit under de svenska myndigheternas ingående under-
sökningar - är beredd att utföra de undersökningar,
vartill dessa uppgifter giva anledning."

Det sovjetiska svaret på den svenska noten 23 maj 1952
dröjde mer än ett år. Ambassadör Rodionov lämnade först
5 augusti 1953 ett muntligt meddelande till kabinetts-
sekreterare Lundberg. I detta upprepades att

"om man tar i beaktande att R Wallenberg spårlöst
försvann i Budapest vid den tid då förbittrade strid
fördes där, kan man endast antaga att han endera här-
delsevis omkom under tiden för gatustriderna eller
föll i händerna på Szalasi's anhängare."

I slutklämmarna på det korta meddelandet skärptes tonen

"Under tiden har under loppet av några år frågan om Raoul Wallenberg på det mest oblyga sätt utnyttjats för mot förhållandet till Sovjetunionen fientliga ändamål. Med just sådana ändamål utbreda på senare tid några svenska tidningar smädliga uppdiktade artiklar om Wallenberg föregivande att de bygga på uppgifter från något slags vittne.

Sovjetiska ambassaden är befullmäktigad att bekräfta tidigare av oss lämnade uppgifter i denna fråga och meddela, att alla försök att förbinda frågan om Wallenbergs öde med hans förmenta vistelse i Sovjetunionen äro helt grundlösa."

Under sommaren 1954 framkom ytterligare uppgifter, som styrkte de tidigare informationerna om Wallenbergs vistelse i sovjetisk fångenskap. Med anledning härav utarbetades inom utrikesdepartementet ett utförligt memorandum, vilket 29 september 1954 av ambassadör Sohlman i Moskva överlämnades till vice utrikesminister Zorin. I texten redovisades de stränga krav på full tillförlitlighet som från svensk sida ställdes på vittnesmål i Wallenberg-ärendet. Vidare återgavs, delvis mycket detaljerat vad som dittills var känt om Wallenbergs vistelse i sovjetiska fängelser.

Wallenberg och hans chaufför Langfelder hade sålunda, sedan de i januari 1945 fängslats, förts till Moskva. Därefter hade de i början av februari insatts i fängelse samt åtskilts. Wallenberg fördes senare under våren till Lefortovskaja-fängelset, först till en cell på tredje våningen, varefter han flyttades till fjärde våningen. Cellen där låg ungefärligen ovanför den han suttit i på tredje våningen. Det konstaterades att dessa informationer kom från sex av varandra oberoende vittnen som på väsentliga punkter varit samstämmiga.

Vittnesmålen hade även visat att under sommaren 1947, innan Vysjinskijs svarsnote 18 augusti överlämnades med beskedet att Wallenberg inte fanns i Sovjetunionen och var okänd där, hade ett antal fångar förhörts om sina kontakter med Wallenberg och Langfelder. De var uppenbarligen båda väl kända för vissa höga sovjetiska polis officerare.

I texten redovisades också vad som framkommit om sovjetiska misstankar mot Wallenberg för spionage för tysk och amerikansk räkning. Dessa misstankar hade uttalats från sovjetiskt håll såväl först vid förhör med andra medlemmar av den svenska Budapest-legationen som senare vid förhör i fängelser i Moskva-området med fångar som kommit i kontakt med Wallenberg och Langfelder.

I ett långt avsltuande avsnitt i texten redogjordes utförligt den omfattande hjälpverksamhet i Budapest som Wallenberg stått i spetsen för. Memorandumet avslutades med konstaterandet att

"Så har den fruktansvärda tragedien inträffat, att Wallenberg, som långa tider dagligen riskerade att mördas av nazister och pilkorsare och som gjort en hjältemodig personlig insats för att rädda människor bland dem också icke-judiska socialister och kommunister, undan de fascistiska terroristerna blivit misstänkt för att vara en spion och häktats."

De redan tidigare helt övertygade informationerna om Wallenbergs vistelse i sovjetisk fångenskap styrktes ytterligare under loppet av 1955. Då utverkade nämligen först i april den österrikiske förbundskanslern att österrikiska medborgare tilläts återvända från fångenskap i Sovjetunionen, och därefter i september förbundskansl

Adenauer frigivning av tyska krigsfångar. I snabb takt inkom vittnesmål som var samstämmiga och hade högt bevisvärde om Wallenbergs fångenskap i Sovjetunionen. Ett av vittnena, Gustav Richter, hade vid slutet av kriget varit polisattaché vid den tyska beskickningen i Bukarest. Richter kunde detaljerat berätta hur han mellan 31 januari och 1 mars 1945 suttit i samma cell i Ljubljanskaja-fängelset i Moskva som Wallenberg. (Richters vittnesmål återges som bilaga till denna skrift). Vidar lämnade Richter den intressanta uppgiften att han 27 juli 1947 hade kallats till förhör om Wallenberg. Richter sattes därefter i ensamcell ända till februari 1948.

Under hösten 1955 och de första månaderna 1956 bearbetades inom utrikesdepartementet det insamlade materialet, och de olika vittnena undertecknade sina utsagor. Regeringen uppdrog åt justitieråden Eklund och Lind att granska materialet. I ett uttalande 2 mars 1956 konstaterade de att

"det enligt vår mening ej föreligger något tvivel om att Raoul Wallenberg, efter det han i mitten av januari 1945 ställts under effektivt ryskt förvar, senare befunnit sig som fånge i Sovjetunionen, och att det åberopade materialet enligt svensk rätt innefattar bindande bevisning därom."

Uttalandet överlämnades 10 mars som bilaga till en note av utrikesminister Undén till ambassadör Rodionov. I noten fastslogs att den svenska regeringen ansåg att alla förutsättningar förelåg för sovjetiska myndigheter att uppsöka Wallenberg och återsända honom till Sverige.

Det sovjetiska svaret kom denna gång snabbt. I en i Moskva 19 mars 1956 överlämnad note konstaterades kortfattat att

"Vad beträffar de i svenska regeringens nämnda note förekommande hänvisningarna till några slags vittnesmål om Wallenberg från krigsförbrytare, som i förtid befriats från ytterligare avtjänande av straff i Sovjetunionen, är det - vilket är fullkomligt uppenbart - omöjligt att såsom tillfyllestgörande och på något vis trovärdiga godtaga dessa vittnesmål, vilka strida mot fakta framkomna som resultat av en av vederbörande sovjetiska organ verkställd noggrann undersökning."

Tidigare lämnade förklaringar om att Wallenberg inte fanns på sovjetiskt territorium sades vara "uttömmande och slutgiltiga."

Samtidigt med den här nämnda noteväxlingen i mars 1956 hade emellertid också pågått förberedelser för det förs svenska statsministerbesöket någonsin i Sovjetunionen. Detta kom till stånd genom att statsminister Erlander, åtföljd av inrikesminister Hedlund, avlade ett besök där kring månadsskiftet mars-april 1956. Under samtalen med de sovjetiska ledarna Bulganin, Chrustjov och Molotov gavs tillfälle att lämna en utförlig redogörelse för de svenska synpunkterna på Raoul Wallenbergs öde. En vändpunkt i ärendet kan sägas ha inträffat genom att från sovjetiskt håll utlovades att en omfattande utredning om Wallenbergs öde skulle företagas, samt att resultatet av denna utredning skulle delges med den svenska regeringen.

I en 3 april 1956 utfärdad gemensam svensk-sovjetisk kommuniké om Erlanders och Hedlunds samtal i Moskva ingick, efter segslitna förhandlingar, följande passus om Raoul Wallenberg:

"Från svensk sida underströks den stora vikt som frågan om den i Budapest vid krigets slut försvunne svenske diplomaten Raoul Wallenbers öde hade för den svenska sidan. Under samtalen överlämnades från svensk sida ett till dess förfogande stående material angående Wallenberg med hemställan att sovjetiska vederbörande måtte granska och pröva detta material. På sovjetisk sida förklarade man sig beredd härtill. Samtidigt uttalades att Wallenberg, om han befunnit sig i Sovjetunionen, givetvis skulle få hemresa. Meddelande rörande resultatet av undersökningen kom att lämnas på diplomatisk väg."

Naturligt nog knöt Wallenbergs familj och den svenska regeringen förhoppningar till de sovjetiska utfästelserna. Vidare ansågs det faktum att Raoul Wallenbergs öde berördes i den gemensamma kommunikén vara av betydelse. Dylåka officiella texter infördes nämligen in externt så i de viktigaste sovjetiska tidningarna, och dessa anslogs i sin tur i fångelser och läger. På detta sätt öppnades följaktligen ytterligare möjligheter att framöver till Västeuropa återvändande krigsfångar skulle berätta om sina kontakter med Wallenberg.

Under sommaren och hösten 1956 gjordes på diplomatisk väg flera svenska påminnelser om den utlovade sovjetiska undersökningen. Först tio månader efter Erlanders och Hedlunds samtal med de sovjetiska ledarna kom svaret. Detta hade formen av ett memorandum, som 6 februari 1956 överlämnades av vice utrikesminister Gromyko till ambassadör Sohlman i Moskva. (Texten återges som bilaga till denna skrift).

De viktigaste elementen i svaret var att omfattande undersökningar sades ha utförts på basis av det från svensk sida överlämnade materialet. Därvid hade påträffats ett dokument, undertecknat av chefen för sjukvårdstjänsten i Ljubljanskaja-fängelset, Smoltsov, enligt vilket Wallenberg skulle ha avlidit 17 juli 1947. Smoltsov hade

meddelat detta till chefen för den sovjetiska säkerhetstjänsten, Abakumov. Smoltsov hade själv avlidit i maj 1953, och Abakumov hade avrättats i samband med utrensningarna inom den sovjetiska säkerhetstjänsten efter Stalins död. Abakumov hade, sades det i svaret, lämnat det sovjetiska utrikesministeriet oriktiga upplysningar om Wallenberg under en följd av år. Detta skulle alltså utgöra förklaringen till att det sovjetiska utrikesministeriet tidigare förnekat att Wallenberg över huvud taget funnits i Sovjetunionen.

Den svenska regeringen utfärdade 7 februari 1957 en deklaration, i vilken konstaterades

"att man å rysk sida nu medger att Wallenberg varit fängslad i Sovjetunionen. Sådillvida stämmer svaret överens med det svenska bevismaterialet. Det måste emellertid starkt beklagas, att svaret innehåller så knapphändiga uppgifter. Ingenting sägs om motiven för Wallenbergs fängslande eller om hans öde åren därefter. Vi förväntar att, om något nytt material framkommer i Sovjetunionen, vi omedelbart skall få del därav.

För Raoul Wallenbergs moder och släktingar, som under så många år fått leva i en fruktansvärd ovisshet, måste det ryska beskedet innebära ännu ett hårt slag. De har vår djupa medkänsla."

I en note, som överlämnades i Moskva 19 februari 1957, återkom den svenska regeringen till det sovjetiska svaret. Det fastslogs att, enligt den svenska regeringens mening, sovjetregeringen inte kunde avlasta sig ansvare för att ett neutralt lands diplomatiska tjänsteman gjord till fånge. Härtill kom att så länge Wallenberg var internerad i Moskva, sovjetregeringen inte kunde ha varit ur stånd att för besvarande av de många svenska démar-

cherna skaffa sig tillförlitliga upplysningar, ifall de verkställte de noggranna undersökningar, som enligt upprepade försäkningar till den svenska regeringen företagits.

Vidare sade sig den svenska regeringen ha svårt tro att all annan dokumentation om Wallenbergs vistelse i sovjetiska fängelser, än den rapport som omnämndes i det sovjetiska svaret, var utplånad. Den svenska regeringen förväntade sig därför att bli delgiven ytterligare sovjetiskt material som kunde framkomma samt förbehöll sig rätten att ställa till förfogande ytterligare material av betydelse för fortsatta undersökningar i Sovjetunionen.

För den svenska regeringen stod det klart att även fortsättningsvis alla spår efter Wallenberg måste följä Nya vittnesmål pekade mot att Wallenberg någon gång efter 1947 överförts till fängelset i Vladimir, nordost om Moskva. Efterforskningsarbetet gav så konkreta resultat att i en svensk note, överlämnad i Moskva 9 februari 1959, kunde anges att Wallenberg efter 1947 förts till fängelset i Vladimir och där vistats i sjuk- och isoleringsavdelningen (Corpus II). I ett kortfattat sovjetiskt svar 6 mars 1959 hänvisades till att 1957 års sovjetiska besked hade varit uttömmande.

Det så kallade Vladimir-spåret fortsatte dock att spela en central roll i de officiella svenska framställningarna. Sålunda överlämnades 18 juli 1959 ett detaljerat memorandum till Sovjetunionens utrikesministerium. I texten meddelades bland annat att en schweizisk medborgare uppgivit att han vid månadsskiftet juli-augusti 1954 hade haft knackningsförbindelse med Wallenberg i Corpus II i Vladimir-fängelset. En österrikisk medborgare hade uppgivit att han i början av 1955 hade delat cell i Corpus II i Vladimir-fängelset med Wallenberg. I

tyska medborgare hade uppgivit att de, vid olika tillfällen, av en och samme sovjetiske medfånge i Vladimir-fängelset hade erfarit att Wallenberg vistades i Corpus II i början av 1950-talet. Denne sovjetiske medfånge hade av ett stort antal tidigare Vladimir-fångar be-tecknats som en trovärdig och tillförlitlig person.

På samma sätt som 1956 två svenska justitieråd granskat de då tillgängliga vittnesmålen, uppdrogs åt justitieråden Gyllenswärd och Santesson att gå igenom det material, som framkommit om att Wallenberg befunnit sig i Sovjetunionen efter juli 1947 och därvid suttit fängslad i Vladimir. I ett yttrande 25 april 1960 uttalade justitieråden att enligt deras mening måste efter svensk rätt den föreliggande utredningen, ehuru icke innehållande full bevisning, anses göra sannolikt att Wallenberg varit vid liv åtminstone i början av 1950-talet och då befunnit sig i fängelse i Vladimir.

Ett nytt väsentligt vittnesmål framkom i januari 1961 under ett besök i Moskva av den svenska läkaren, professor Nanna Svartz. En framstående sovjetisk vetenskapsman hade vid samtal med professor Svartz uppgivit att han kände till Wallenberg, som befann sig "i mycket dåligt tillstånd" och var mentalsjuk. I ett brev 9 februari 1961 till ministerpresident Chrustjov begärde statsminister Erlander att en svensk läkare omedelbart skulle få resa till Moskva för att tillsammans med sovjetiska kolleger bestämma hur Wallenberg bäst kunde överföras till Sverige. Chrustjov förklarade redan när han från ambassadör Sohlman mottog brevet att ingenting fanns att lägga till tidigare lämnade sovjetiska besked om Wallenberg.

Professor Svartz uppsökte i mars 1961 på nytt i Moskva den sovjetiske kollega som varit uppgiftslämnare. Denne förklarade då att professor Svartz missförstått honom, och att han före samtalet i januari inte hade känt till Wallenberg. När professor Svartz i maj 1962 ytterligare en gång besökte Moskva, avvisade uppgiftslämnaren varje samtal om Wallenberg och hänvisade istället till det sovjetiska utrikesministeriet.

På diplomatisk väg gjordes upprepade svenska påminnelser om statsminister Erlanders brev till ministerpresident Chrustjov. Utrikesminister Nilsson fick under ett besök i Moskva i maj 1963 tillfälle att direkt med Chrustjov beröra vittnesmålet. Chrustjovs svar blev emellertid återigen att ingenting fanns att tillägga från sovjetisk sida.

När utrikesminister Gromyko i mars 1964 var i Stockholm tog med honom statsminister Erlander upp det av professor Svartz förmedlade vittnesmålet. Erlander föreslog att ett sammanträffande skulle ordnas mellan professor SVar och hennes sovjetiske sagesman. Gromyko svarade att Wallenberg inte fanns i Sovjetunionen, att man inte funnit ytterligare spår och att intet fanns att tillägga. Den sovjetiske vetenskapsmannen hade kategoriskt förnekat att han uttalat sig på det sätt som påståtts. Kansk skulle han vara beredd att själv till professor Svartz avge en deklARATION härom, hävdade Gromyko.

Någon tid senare mottog professor Svartz ett brev från sin sagesman, som förklarade att han vid samtalet i januari 1961 sagt sig ingenting veta om Wallenberg, aldrig ha hört dennes namn och inte ha den ringaste uppfattning om han var i livet eller inte.

I samband med ministerpresident Chrustjovs officiella besök i Sverige i juni 1964 togs från svensk sida frå-

gan om Wallenbergs öde upp vid flera tillfällen. Statsminister Erlander redogjorde utförligt för det vittnesmål som professor Svartz lämnat, och underströk det stora förtroende han hyste för henne.

I ett emotionellt svar förklarade Chrustjov att han inte hade kunnat föreställa sig att frågan om Wallenberg på nytt skulle föras på tal av den svenska regeringen. Wallenberg fanns inte i Sovjetunionen. Den svenska regeringen måste förstå att Sovjetunionen självfallet skulle utlämna Wallenberg, om denne fanns i livet, oberoende av hans fysiska eller psykiska tillstånd.

Efter Chrustjovs fall i oktober 1964 övervägdes på svenskt håll hur Wallenbergs öde skulle tas upp med den nya sovjetiska ledningen. Statsminister Erlander återkom 11 februari 1965 i en skrivelse till ministerpresident Kosygin. Denna skrivelse överlämnades 29 mars av ambassadör Jarring till Kosygin personligen. Denne förklarade därvid att han inte hade någon invändning mot att Jarring vid ett personligt sammanträffande med den sovjetiske vetenskapsman, som varit professor Svartz' sagesman, försäkrade sig om att vetenskapsmannen aldrig gjort de uttalanden som tillskrevs honom.

Ett sådant sammanträffande ägde rum 11 maj 1965 i närvaro av en representant för det sovjetiska utrikesministeriet. Ambassadör Jarring erinrade om att professor Svartz uppgivit att hon av vetenskapsmannen erfarit att Wallenberg skulle vara vid liv men i dåligt tillstånd och på sjukhus. Vetenskapsmannen förnekade utsagens riktighet och framhöll att det var obegripligt att professor Svartz så totalt kunnat missuppfatta honom. Kanske berodde det på hans dåliga kunskaper i tyska, det språk på vilket samtalet 1961 hade förts. Vetenskapsmannen förklarade sig dock på nytt villig att träffa professor Svartz.

När statsminister Erlander i juni 1965 officiellt besökte Sovjetunionen förde han ånyo professor Svartz' vittnesmål på tal. Ministerpresident Kosygin samtyckte då till ett nytt sammanträffande mellan professor Svartz och hennes sagesman. Samtalet mellan dessa ägde rum i Moskva 6 juli 1965. Närvarande var i övrigt ambassadör Jarring samt två tjänstemän från det sovjetiska utrikesministeriet. Meningsutbytet mellan professor Svartz och den sovjetiske vetenskapsmannen slutade med att utsaga stod mot utsaga.

Även om de svenska efterforskningarna fortsatte, kännetecknades perioden 1965 till 1978 av bristen på nya trovärdiga spår. Sistnämnda år presenterade emellertid en i Israel bosatt polsk jude, Avraham Kalinski, detaljerade uppgifter om att Wallenberg befunnits sig i fängelset i Vladimir i slutet av 1950-talet. Kalinskis informationer kom ungefärligen samtidigt med indikationer från källor inom Sovjetunionen om att Wallenberg ännu vid mitten av 1970-talet var vid liv och hölls fängslad.

Det svenska utrikesdepartementet gjorde på grundval av Kalinskis och andras uppgifter i januari 1979 en framställning om att Sovjetunionen måtte företa en skyndsam undersökning. Redan efter några veckor kom ett negativt sovjetiskt besked med en hänvisning till 1957 års svar. Den svenska framställningen följdes upp i augusti 1979 genom ett personligt brev från statsminister Ullsten till ministerpresident Kosygin. Även denna gång hänvisades från sovjetisk sida till 1957 års besked.

Under 1980-talet har skilda svenska regeringar gjort ett flertal muntliga framställningar till förmån för Raoul Wallenberg. De sovjetiska svaren har genomgående varit negativa och hänvisat till 1957 års besked.

Av de drygt 20.000 sidor, som finns i Wallenberg-ärendet inom utrikesdepartementets arkiv, har cirka tredjedelen

tillkommit sedan 1979. Namnregistret omfattar numera mer än 3.000 personer. Målsättningen har varit - och är - att följa varje ledtråd. Det gäller, för att använda ett i ärendet ofta använt uttryck, att inte lämna någon sten ovänd.

Under slutet av 1970-talet ökade dramatiskt det internationella opinionsarbetet till förmån för Raoul Wallenberg. Hans gärning har under senare år hedrats bland annat genom att han blivit hedersmedborgare i Förenta Staterna, Israel och Canada.

Efterforskningsarbetet och den intensifierade opinionsbildningen har lett till att nya vittnen framträtt. Ingenting har framkommit som jävat den svenska regeringens arbetshypotes att Raoul Wallenberg alltjämt är vid liv. Därför utnyttjas varje tillfälle att med den sovjetiska regeringen ta upp ärendet.

*Memorandum överlämnat av vice utrikesminister Gromyko till
ambassadören Sohlman i Moskva den 6 februari 1957*

Översättning.

I anslutning till svenska regeringens begäran uppdrog sovjetregeringen åt vederbörande sovjetiska organ att granska och pröva det material rörande Raoul Wallenberg, som mottagits från svensk sida vid de sovjetisk-svenska överläggningarna i Moskva i mars—april 1956 och även i maj 1956.

Vid granskningen och prövningen av detta material ha de sovjetiska myndigheterna företagit en noggrann undersökning av arkiven för fångregistrering och undersökningsfrågor i syfte att finna eventuella upplysningar om Wallenberg. Likaså ha förhör hållits med många personer, som skulle kunna ha någon förbindelse med de omständigheter, som nämnts i det från svensk sida mottagna materialet.

Emellertid har man som resultat av dessa åtgärder icke lyckats påträffa några som helst uppgifter om Wallenbergs uppehåll i Sovjetunionen. Det har härvid framkommit att ingen av de förhörda kände till någon person med namnet Wallenberg.

I samband härmed ha vederbörande sovjetiska myndigheter vidtagit en prövning sida för sida av arkivdokument från alla biträdesavdelningar i vissa fängelser. Som resultat av en dylik prövning har i arkivdokument från sjukvårdstjänsten i Ljubljanskaja-fängelset påträffats ett dokument, som det finns grund betrakta såsom hänförande sig till Raoul Wallenberg. Detta dokument har formen av en handskriven rapport — riktad till förutvarande ministern för statssäkerheten i Sovjetunionen Abakumov och skriven av chefen för sjukvårdstjänsten vid detta fängelse A. L. Smoltsov — av följande innehåll:

»Jag rapporterar, att den för Eder bekante fången Walenberg i natt plötsligt avled i cellen, förmodligen till följd av en uppkommen myokardinfarkt.

I anslutning till av Eder givna instruktioner att personligen ha tillsyn över Walenberg utber jag mig anvisning om vem som skall få i uppdrag att verkställa obduktion i syfte att fastställa dödsorsaken.

17. 7. 1947.

Chef för fängelsets sanitetsavdelning
Överste i medicinska tjänsten — Smoltsov.»

På denna rapport finns följande anteckning av Smoltsovs hand. »Har personligen underrättat ministern. Order har givits om likets kremering utan obduktion. 17. 7. Smoltsov.»

Man har icke lyckats finna några som helst andra upplysningar i

form av dokument eller vittnesmål, så mycket mera som ovannämnde A. L. Smoltsov avled den 7 maj 1953.

På grund av vad ovan anförts bör den slutsatsen dragas, att Wallenberg avled i juli 1947.

Raoul Wallenberg arresterades tydligtvis jämte andra personer i området för sovjetiska truppers krigshandlingar. Samtidigt kan anses otvivelaktigt, att Wallenbergs senare kvarhållande i fängsligt förvar och likaså de oriktiga uppgifter om honom, som av vissa förutvarande ledare för säkerhetsorganen lämnats till Sovjetunionens utrikesministerium under en följd av år, var ett resultat av Abakumovs brottsliga verksamhet. Till följd av de av honom begångna grova brotten blev, som bekant, Abakumov, vilken bedrivit verksamhet som inneburit brott mot Sovjetunionens lagar och vilken strävat efter att vålla Sovjetunionen all slags skada, dömd och arkebuserad i enlighet med dom av Sovjetunionens Högsta Domstol.

Sovjetregeringen framför sitt uppriktiga beklagande i anledning av vad som förekommit och uttalar sin djupa medkänsla till svenska regeringen samt till Raoul Wallenbergs släktingar.

P

Den svenska regeringens deklaration den 7 februari 1957

Sovjetregeringen har av sina utredningar dragit slutsatsen, att Wallenberg avled i ryskt fängelse i juli 1947. Ansvar för hans kvarhållande i fängelse och för de oriktiga upplysningar, som tidigare lämnats, lägges på de ryska säkerhetsorganen, och sovjetregeringen uttalar sitt uppriktiga beklagande av vad som inträffat.

Beträffande svaret kan konstateras, att man å rysk sida nu medger, att Wallenberg varit fängslad i Sovjetunionen. Sätillvida stämmer svaret överens med det svenska bevismaterialet. Det måste emellertid starkt beklagas, att svaret innehåller så knapphändiga uppgifter. Ingenting säges om motiven för Wallenbergs fängslande eller om hans öde åren därefter. Vi förväntar att, om något nytt material framkommer i Sovjetunionen, vi omedelbart skall få del därav.

För Raoul Wallenbergs moder och släktingar, som under så många år fått leva i en fruktansvärd ovisshet, måste det ryska beskedet innebära ännu ett hårt slag. De har vår djupa medkänsla.

Q

Note överlämnad av ambassadören Sohlman till vice utrikesminister Zacharov den 19 februari 1957

I sitt memorandum den 6 februari 1957 har Sovjetunionens regering förklarat, att av dess utredningar rörande den svenske beskicknings-

BILAGA B.

Utsagor av från sovjettrysk fångenskap återvända personer av olika nationalitet, vilka kunnat lämna upplysningar om Raoul Wallenbergs och Wilmos Langenfelders fångenskap i Sovjetunionen

1

Oversättning.

Undertecknad, Gustav Richter, boende Ludwigshafen a/Rhein, Herderstrasse 14, avger härmed följande förklaring och är alltid beredd att inför domstol eller annan myndighet under ed bekräfta densamma.

Jag var vid slutet av kriget polisattaché vid tyska beskickningen i Bukarest.

Den 23 augusti 1944 tillfångatogs jag i Bukarest och efter en kortare internering därstädes fördes jag med flyg över Tecuci vid Moldau till Moskva, dit jag anlände den 7 september 1944. Vid framkomsten till Moskva infördes jag i Lefortovskaja-fängelset, cell 142, i tredje våningen, tillsammans med den tyske överstelöjtnanten Max Braun och den tyske generalkonsuln i Bukarest Dr. Dr. Schellhorn.

Den 17 januari 1945 överfördes jag till Ljubljanskaja-fängelset, cell 123. I denna cell satt då en österrikare, löjtnant Scheuer. Den 31 januari 1945 infördes Raoul Wallenberg, legationssekreterare vid svenska beskickningen i Budapest.

Wallenberg och jag blev mycket snart vänner. Under den månad, som vi tillbringade tillsammans i Ljubljanskaja-fängelset, var han vid gott mod och på mycket gott humör.

Wallenberg berättade för mig, att han hade skickats till Budapest för att bistå de ungerska judarna med svenska skyddspass. Han hade haft stora svårigheter med de tyska myndigheterna (företrädare för den hemliga statspolisen) i Budapest. Så snart de sovjetryska trupperna hade trängt fram till staden, hade Wallenberg anmält sig hos de sovjetryska militärmyndigheterna. Man hade skickat honom från den ena instansen till den andra tillsammans med hans chaufför, Langfelder, och slutligen hade de blivit häktade (verhaftet). De fördes båda per järn-

väg över Rumänien till Moskva, där de blev inspärrade i Ljubljanskaja-fängelset. Vid ankomsten till fängelset blev Wallenberg och Langfelder skilda åt.

Om sina familjeförhållanden talade Wallenberg inte så mycket men nämnde dock sin mor och tant. Han sade flera gånger, »vad skall då mina anhöriga säga, när de får veta, att jag sitter i fängelse». Han var mycket mån om sitt rykte. Jag tröstade honom med motiveringen att detta under de givna förhållandena alls inte vore någon skam. Wallenberg berättade också för mig, att han tillhörde en bekant bankfamilj i Sverige och hade studerat arkitektur i Amerika och till yrket vore arkitekt. Vid ett samtal över Rumänien frågade jag Wallenberg, om en i Bukarest under det senaste kriget bosatt affärsman med samma namn, vilken också var svensk medborgare, vore släkt med honom, vilket Raoul Wallenberg bekräftade. Wallenberg talade perfekt engelska och tyska. Under den tid vi var cellkamrater utbytte vi adresser, och jag erinrar mig ännu helt tydligt, att jag av honom erhöll en lapp med hans egenhändigt skrivna namn, på vilken lapp Utrikesdepartementet i Stockholm angavs såsom hans adress. Denna lapp framtogs mig vid en visitation.

Någon gång i början av februari 1945 upprättade Wallenberg en skrivelse på tyska, vilken riktades till fängelsedirektören och i vilken han protesterade mot behandlingen och mot sin häktning (Verhaftung). Wallenberg begärde också att i sin egenskap av svensk medborgare och diplomat få träda i förbindelse med den svenska beskickningen i Moskva. Denna inläga överlämnades av Wallenberg till den tjänstgörande fältväbeln (Starji) i Ljubljanskaja-fängelsets bottenvåning.

Under den tid Wallenberg tillbringade tillsammans med mig i Ljubljanskaja-fängelset, blev han blott förd till förhör en gång. Den kommissarie, som ledde förhöret, hade därvid bl. a. sagt till honom: »Ni är oss ju bekant. Ni tillhör en storkapitalistisk familj i Sverige.» Wallenberg anklagades för att ha bedrivit spioneri. Förhöret varade ungefär en till en och en halv timme.

Den 1 mars 1945 överfördes jag från cell 123 till cell 91 i sjätte våningen i Ljubljanskaja-fängelset. Scheuer blev ensam kvar med Wallenberg i cell 123. Från den 17 juni 1945 till februari 1948 satt jag i olika celler i LeFortovskaja-fängelset.

Den 27 juli 1947 vid 10-tiden på kvällen hämtades jag till förhör i LeFortovskaja-fängelset. Detta förhör leddes av en överste från inrikesministeriet (NKVD). Vid hans sida stod en tolk med överstelöjtnants rang, som talade bra tyska. Jag utfrågades om vilka personer jag delat cell med under min fångenskap. Jag räknade upp namnen och nämnde därvid även namnet Wallenberg. Man frågade mig då för vilka personer

jag hade berättat något om Wallenberg. Jag svarade, att jag talat om Wallenberg med mina cellkamrater, tyske generalkonsuln i Brasov (Rumänien) Wilhelm Rodde, och Franz Langer, f. d. adjutant hos Dr. Ley (ledare för den tyska arbetsfronten). Jag måste därvid också redogöra för vad Wallenberg hade berättat för mig. Likaså talade jag om fallet Wallenberg även med amiral Werner Tillessen, som kom in i cellen efter Franz Langer.

Efter förhöret fördes jag in i en annan cell, där jag utan att alls få gå ut tillbringade 14 dagar ensam. Därefter placerades jag i cell 72 och sedan på grund av reparationer i fängelset i cell 79. Ända till den 23 februari 1948 måste jag uppehålla mig ensam i dessa celler.

Den 23 februari 1948 infördes de tyska medborgarna överste Horst Kitschmann och amiral Werner Tillessen i cell 79 i Lefortovskaja-fängelset. Överste Kitschmann, vilken suttit tillsammans med Langfelder, Wallenbergs chaufför, berättade bl. a. att han, liksom jag, också förts till förhör på kvällen den 27 juli 1947. Genom överste Kitschmann erfor jag vidare, att jämte honom även generalkonsul Rodde befann sig i cellen, och genom amiral Tillessen, att den 27 juli 1947 omedelbart efter mig även generalkonsul Rodde hämtats ur cellen till förhör.

I slutet av mars 1950 överfördes jag tillsammans med Kitschmann och Tillessen från Lefortovskaja-fängelset till Butyrskaja-fängelset. I juli 1951 insattes jag i Ljubljanskaja-fängelset, där jag blev dömd i januari 1952. Därefter fördes jag tillbaka till Butyrskaja-fängelset och kom därifrån i mitten av mars 1952 till fängelsesjukhuset i Vladimir, där jag åter placerades tillsammans med överste Kitschmann. Vi satt tillsammans i Corpus II. Lasarettsavdelningen omfattade cirka 60 celler.

Ludwigshafen a/Rhein den 27 januari 1956.

(u) Gustav Richter

2

Översättning.

Undertecknad, Karl Supprian, f. n. boende Hamburg-Grossflottbek, Schwindstrasse 18, avger härmed följande förklaring såsom bekräftelse på och komplettering till redan tidigare gjorda uttalanden och är alltid beredd att inför domstol eller annan myndighet under ed bekräfta densamma.

Jag var mot slutet av kriget generalsekreterare vid tyska vetenskapliga institutet i Bukarest, vilket var anknutet till tyska beskickningen.

Den 23 augusti 1944 internerades jag av de rumänska myndigheterna, blev en kort tid därefter tagen tillfånga av de sovjetiska trupperna i Bukarest och efter en kortare fångenskap i Bukarest och Greceanca

76/012

INK. UTRIKES DEP. Hg!		
D. N:o	04-08	
	1986 05 12	
AVD	Gr. 7	h. 11

nr 860408
P. I. S. Carlsson
tit. fr. kabs
86-04-30.
Ex. at 86-05-07/ee

Kristina och går sista
gymnasiets samhällsvetenskapliga
linje i Fredrika Bremerholen i Hunden.

Jag börjar nu närma mig slutet av
ett stort projektarbete i samhällskunskap.
Ämnet jag har valt är Raoul Wallenberg,
vars liv och öde alltid har intresserat
mig.

Som alltid vare det intressant och
tröligt att få chansen till en intervju
med någon som kan mycket om Wallen-
bergs liv och händelse framför allt, vad
som har hänt efter hans försvinnande.

Jag har upprepade gånger ringt UD
med en förfrågan om en intervju, men
jag har aldrig fått något direkt gen-
svar.

Detta är ensken till att jag skriver
direkt till Dig i förhoppning om att
Du kan hjälpa mig.

Eftersom detta arbete är så pass
viktigt så har det betydelse även för
mina fortsatta studier, så jag vore
våldigt tacksam om Du kunde hjälpa
mig.

Vänliga hälsningar

Kristina Rosengvist

Min adress är:

Kristina Rosengvist

Grönsvägen 24

137 00 Västerhaninge

ÄRENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET
LA

KOPIA TILL:
UTRIKESMIN
KABSEKR
POLCHEFEN
POL 1
SVEN JUHLIN

ÅTGÄRD:

Pol/S. Juhlin/ee
86-04-10
amb. London/ee

INRIKESDE		
1986-04-10		
P	2	EU

(POL)

INKOM UD 1986-04-09

AMBASSADEN LONDON 1986-04-09

UD STOCKHOLM

FOER SVEN JUHLIN FRAAN

WAHLBAECK

U R G E N T

RE RAOUL WALLENBERG

FORTS

UTRIKESDEPARTEMENTET

1

RE RAOUL WALLENBERG

FRAAN FCO HRA VI NU FAATT BESKEDET ATT VAART OENSKEMAAL KOMMER
ATT BESVARAS VIA "THE ESTABLISHED ROUTES" OCH ATT MAN PAA FCO
INTE KAENNER TILL NAAGOT OM SVARETS INNEHAALL.

LEIFLAND

AMBASSADEN LONDON

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol 1)
Handl depr P Osvald/ml

99/003-
PROMEMORIA

1986-04-09

P2E u-
(JN2K/USA)

Ex till:

Kabs
Polchef
Ch Pol I
Ch Pol II
C Malmsten, PA I:5
S Julin, Pol

~~EXP 1986-04-10 (ml)~~

Amb Washington (onr)
Gk New York (onr)

Amerikanskt Wallenberg-stipendium
(1 bil.)

./.

Ints Silins, USA's ambassad, har underhand översänt bifogade tillkännagivande i vilket Fulbright-kommissionen utlyser ett stipendium för studier i Wallenbergfrågan. Stipendiet är öppet för svenska eller amerikanska medborgare. Ansökningstiden utlöper redan den 15 april.

Peter Osvald

ml

EXPEDIERAT	
med	den
av. kurt	11/4-86
av. kurt	
av. pos	
av. post	sign

SPECIAL JOINT GRANT BETWEEN THE FULBRIGHT COMMISSION AND THE RAOUL WALLENBERG COMMITTEE OF THE UNITED STATES

The Fulbright Commission announces that a special grant will be awarded together with the Raoul Wallenberg Committee of the United States in honor of Raoul Wallenberg.

The Raoul Wallenberg Committee of the United States has endowed a permanent Raoul Wallenberg collection which is housed at the New York Public Library. The greater portion of the papers is a gift from the Government of Sweden.

The main task of the grantee would be to analyze and separate the important documents in the collection and translate them into English. Additional research is to be performed at the National Archives of Sweden, the Swedish Ministry of Foreign Affairs, the Roosevelt Library, and the Library of Congress. The grantee is expected to prepare a manuscript for publication from primary sources.

ELIGIBILITY:

- Swedish or U.S. citizenship
- Doctoral degree in Political Science or History, preferably with expertise in the World War II period
- Fluency in Swedish, English and German (Knowledge of Russian, Hungarian, French, and Italian would be an asset.)

FINANCIAL DATA:

A \$20,000 grant-in-aid and transatlantic travel will be provided by the Fulbright Commission and the Raoul Wallenberg Committee of the United States. The grant is intended for a flexible period of six to nine months. The grantee should be available to begin research by mid-1986, with departure for the U.S. prior to November.

APPLICATION INFORMATION:

Application forms and further information can be obtained from the Fulbright Commission at the address below. The application deadline is April 15, 1986. Preliminary notification of awards will be made no later than May 1986.

FULBRIGHT COMMISSION
Norrmalmstorg 1, 111 46 Stockholm
(08/10 64 50 or 10 65 15)

Established in 1952, the Fulbright Commission is a Swedish-American, government-funded institution, whose primary objective is to further mutual understanding between Sweden and the United States by means of educational exchange and student counseling.

Avsländningsort
Pol/Kr S Julin/ee

Ärende
Raoul Wallenberg

Datum
1986-04-10

Ärd

P

Grupp

2

Mål

EU'

Adress
AMBASSADEN LONDON DNR...

Text
Från Julin ang. Raoul Wallenberg.

(POL)

1986-04-10

Vår svenske kontaktman ringde mig idag och sade att det var förmodligen bäst om han via sin egen kanal framförde vår begäran om personligt sammanträffande. Som önskemål beträffande tidpunkt framförde jag "snarast möjligt". Jag anförde också att jag själv var beredd att komma över till London. Svaret kommer alltså att framföras till mig via ovan nämnda person.

CABINET

Ärende

Wallenberg.

1986-04-10

Avd

A

Grupp

2

Man

E. u. 1

Adress

AMBASSADEN OTTAWA DNR...

Text För ambassadören, re Wallenberg.

En i Stockholm bosatt ungerskfödd judinna, fru Kate Wacz, som för närvarande besöker USA, meddelade igår per telefon att en dam vid namn Birgitta Bogarde bosatt i Kanada och med telefonnummer 416 78725 25 har vetskap om en gammal man, som nyligen fått lämna Sovjetunionen efter många år i fångenskap. Mannen skulle sitta inne med omfattande kunskaper om den sovjetiska fängelsevärlden och dess interner. Han skulle i USA ha genomgått plastisk ansiktsoperation nödvändiggjord efter tidigare tortyr. Under besök härefter i Storbritannien har han drabbats av hjärtattack. Benäget kontakta fru Bogarde för att om möjligt inhämta ytterligare upplysningar om mannen och om vad han vet.

CABINET

Ifylles av telegramexpeditören

Avsänd

Pol/ Amb. R. Nyström/ee

Ärende

Wallenberg.

Datum

1986-04-10

Avd

P

Grupp

2

MAI

EU

Adress AMBASSADEN WASHINGTON DNR....

Text För Ambassadören, re Wallenberg.

En i Stockholm bosatt ungerskfödd judinna, fru Kate Wacz, som för närvarande besöker USA, har före sin avresa meddelat oss att en person vid namn Slava Karavanskij nyligen fått lämna Sovjetunionen för bosättning i Förenta staterna. Personen, som bor i Baltimore och har telefon 301/745 12 25, har möjligen upplysningar av intresse för Wallenbergärendet. Tacksam om ambassaden kunde telefonera till personen och försöka utröna vederbörandes antecedentia, eventuella kunskaper i Wallenbergärendet m.m. Fru Wacz skulle förvarna personen att ett telefonsamtal vore att vänta.

CABINET

Ifylles av telegramexpeditören

Antaget den ...

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol I)

100/015 P 2 Eu¹
PROMEMORIA
1986-04-10

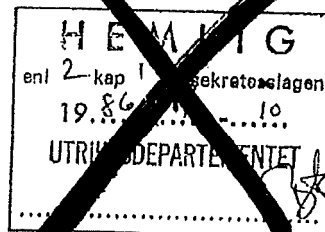
Ex f kdm t:

Kabsek
Polch
Ch Pol I
Julin
27/8604/11
Amb Leifland,
London

Min Nilsson,
Moskva

EXPEDIERAT	
med	den
sv. kurir	14/4 1986
utl. kurir	
luftpos	
vanl. post	sign

Pol

HEMLIG

Britterna, Gordijevskij och Raoul Wallenberg

Vid ESK:s expertmöte i Bern om mänskliga kontakter hade jag tillfälle att tala med den brittiske delegationsmedlemmen Philip Hurr om Gordijevskijs vittnesmål. Det var Hurr själv som förde saken på tal. Han är väl insatt i Raoul Wallenbergärendet eftersom han förutom ESK även handlägger MR-frågor på Foreign Office. Ett antal parlamentsledamöter, den brittiska Raoul Wallenbergföreningen och Foreign Office har engagerat sig i Raoul Wallenbergs öde, och frågan tas enligt Hurr regelbundet upp i parlamentet samt vid samtal i MR-frågan med den sovjetiska regeringen.

Enligt Hurr var det han själv som föranlett fråga Gordijevskij vad han visste om Raoul Wallenberg. Han hade dock inte fått tillfälle att personligen tala med Gordijevskij utan hade liksom vi fått göra det indirekt. Enligt Hurr var detta i linje med gällande "source management policy". Han förmodade att samma orsak låg bakom viljan att låta oss komma direkt till tals med Gordijevskij.

Jag sade till Hurr att vi hade blivit något förbryllade över att uppgifterna om Gordijevskijs vittnesmål hade

överlämnats tillsammans med detaljerade förslag om hur vi borde hantera uppgifterna (gå ut till pressen och åberopa en "säker källa" etc). Vidare hade det väckt vår förundran när britterna hade frågat hur vi tänkt använda uppgifterna under statsminister Palmes besök i Moskva.

Hurrs förklaring var att utrikesminister Howe allt emellanåt fick frågan i parlamentet om det fanns något nytt att rapportera i frågan om Raoul Wallenberg. - Detta skulle fö ha skett för inte så länge sedan. Eftersom kardinalregeln var att inte utlämna eller åberopa en avhopparkälla hade man, fortfarande enligt Hurr, hoppats att kunna undvika utsagor i parlamentet som grenslade mellan sanning och osanning genom att svenska regeringen gick ut med ett meddelande av föreslagen art. "We were hoping you would do the dirty work for us".

Hurr sade sig dock förstå att vi inte kunde agera på grundval av så bräckligt material utan att ha fått träffa uppgiftslämnaren. Vad utsikterna var i det senare avseendet ville han dock inte uttala sig om. Han ville emellertid förutskicka att vi förmodligen inte skulle få ut mycket mer från Gordijevskij än vad han redan hade sagt. Enligt Hurrs personliga uppfattning var det högst sannolikt att Gordijevskij talade sanning, även om han kunde instämma i våra frågetecken beträffande tidpunkten för Raoul Wallenbergs påstådda likvidering och omständigheterna för hans bortförande från Budapest.

Sven Julin

Stockholm 1986-04-21

Departementsrådet Osvald

Utrikesdepartementet

INKOM

1987-05-13

AVD.	GR.	MAL.
12	12	12

Informationsskrift om Raoul Wallenberg

Broder,

Enligt mitt förmenande är Lars-Åke Nilssons manuskript till en informationsskrift om Raoul Wallenberg utmärkt. Jag tycker det är klokt att hålla sig till tidigare utgivna vitböcker och inte ge sig in på någon diskussion om dessas uppläggning eller värdering.

Jag håller också med Nilsson om att en utgivning i informationsbyråns serie "UD informerar" nog måste övervägas. Skulle det inte räcka med en engelskspråkig stencil, som under hand kunde lämnas ut på våra utlandsrepresentationer?

En detaljfråga. På sid. 19, sista stycket talas om "ett nytt väsentligt vittnesmål". Är "väsentligt" det rätta ordet i den senare utvecklingens ljus? Kan det inte utgå?

*Dir. Tillpans**Wilhelm Carlgren*

Wilhelm Carlgren

P.S. Har varit borta på semester förra veckan och därför överskridit tidsgränsen.

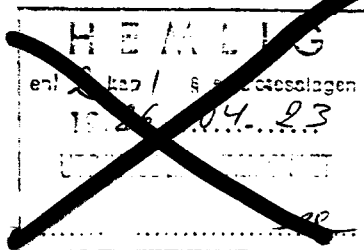
1986-04-21

Ex till:

Utrikesmin. ✓
Kabsek. ✓
Polch. ✓
bitr. polch. ✓
Ch. Pol I ✓
Julin, Pol ✓
S Carlsson, Pol IV

Dahlgren, SB ✓

Exp. af 86-04-24/ee

HEMLIG

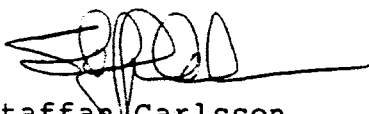
Wallenbergfrågan under statsministerns Moskvabesök

Sonja Sonnenfeldt i Raoul Wallenbergföreningen tog idag på Nina Lagergrens uppdrag kontakt med kabinettssekreteraren för att efterhöra vad som sagts i Wallenbergfrågan under statsministerns besök i Sovjet. Kabinettssekreteraren lämnade följande besked.

Statsministern hade grundligt gått igenom Wallenbergfrågan med den sovjetiska ledningen. Han hade understrukt, att en av anledningarna till att Raoul Wallenbergs öde engagerat så många var hans hjältemodiga insats för att rädda tusentals judar undan nazismen.

Från sovjetisk sida noterade man informationen utan att göra några kommentarer. Man återopade icke heller det sovjetiska standardbeskedet i frågan.

Kabinettssekreteraren framhöll avslutningsvis, att vi i redovisningen av Sovjetbesöket av principiella skäl inte angav med vem statsministern tagit upp olika ärenden.

Staffan Carlsson

ee

ÄRENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET
CF

KOPIA TILL:

UTR MIN
KAB SEKR
POLCH
POL 1

ÅTGÄRD:

uz

INK UTRIKESDEF		
Dnr...../.....		
1986-04-2524		
Äv	Gr	Assl
A	2	EU

POL

INKOM UD 1986-04-24

AMBASSADEN BERN 1986-04-24

UD STOCKHOLM

FOER OSVALD POL 1. FRAAN JULIN

RE RAOUL WALLENBERG.

FORTS

UTRIKESDEPARTEMENTET

1

RE RAOUL WALLENBERG.

MIG IGAAR FOER ATT MEDDELA ATT VI KUNDE FAA TRAEFFA VAAR
KAELLA I LONDON DEN 22 ELLER 23 MAJ. JAG HAR INTE KUNNAT FAA KONTAKT
MED DIG, MEN EFTERSOM ETT SKYNDST SAMTAL VAR ERFORDERLIGT HAR JAG
EFTER SAMTTAL MED BEKERIS OCH LEIFLAND ACCEPTERAT SAMTAL 22 MAJ. VI
FAAR DISKUTERA DETALJERNA VECKA 19 DAA JAG AER I STOCKHOLM.

ODEVALL

AMBASSADEN BERN

ARENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET
SD

KOPIA TILL:
UTRIKESMIN
KABSEKR
POLCHEFEN
POL 1
AMB NYSTROEM

ATGARD: 1986-05-21

Poli/Amb. Nystroem

1986-05-21-24

P 2 En 1

POL

INKOM UD 1986-04-24

AMBASSADEN OTTAWA

1986-04-24

UD STOCKHOLM

FOER AMB NYSTROEM, POL FRAAN
WRIGSTAD.

RE WALLENBERG.

FORTS

UTRIKESDEPARTEMENTET

RE WALLENBERG.

EFTER VISAA PROBLEM HAR JAG NU HAFT KONTAKT MED BIRGITTA BOGARDE I TORONTO. DET VISAR SIG ATT DEN GAMLE MANNEN SOM FRU WACZ TALADE OM AER FRU BOGARDES FAR, SOM AER FOEDD 1912 OCH GICK I SAMMA SKOLA SOM RAOUL WALLENBERG. HAN HADE FAENGLATS 1949 DAA HAN VAR I SOVJET FOER DEN KANADENSISKA STATENS RAEKNING OCH HADE FOERRA AARET FRIGIVITS EFTER 36 AAR I FAENGELSE. HAN VISTADES SOM BEKANT JUST NU I STORBRIANNIEN MEN FRU BOGARDE SKULLE SENARE I MAJ AAKA OEVER FOER ATT HAEMTA HEM HONOM TILL CANADA. HON VAR JUST NU OVILLIG ATT MED TANKE PAA FADERNS HAELOTSILLSTAAND TALA OM NAAGRA DETALJER MEN LOVADE ATT RINGA MIG ELLER AMBASSADOEREN I BOERJAN AV JUNI FOER ATT SAEGA OM DET SKULLE VARA MOEJLIGT FOER NAAGON AV OSS ATT FAA TRAEFFA FADERN OCH HOERA VAD HAN VET. VI AATERKOMMER.

ULLSTEN

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol I)

115611
PROMEMORIA

1986-04-25

Ex t:
Osvald, Pol I
S Julin
R Nyström
S Carlsson, Pol I

17.4.86

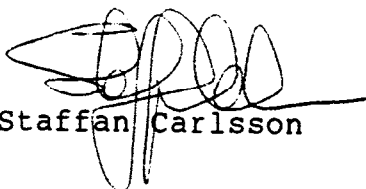

Telefonsamtal om Wallenberg

Jag uppringdes den 23 april av Sven Helander, lektor vid lärarhögskolan i Falun, telefon 023/130 76. Han hade fredagen den 18 april åkt tåg mellan Malmö och Hässleholm och då kommit att sitta i samma kupé som en person, som uppgav sig ha träffat Raoul Wallenberg på toaletten i Ljubljanka 1971. Denne redovisade interiörer från Ljubljanka och berättade vad Wallenberg sagt om sin familj.

Personen ifråga sade, att han hette Heinz Günther och bodde i Stockholm. Han tillhörde mosaiska församlingen och kunde möjligtvis spåras den vägen. Günther var polsk jude och påstod sig ha suttit sammanlagt fyra och ett halvt år i Ljubljanka.

Mannen var i 70-årsåldern. Hans tillförlitlighet var svår att bedöma. Det föreföll klart, att han hade haft en hjärnblödning. Han hade bl.a. svårt att gå.

Staffan Carlsson

UTRIKES
DEPARTEMENTET

Arkivexemplar

1986-04-30

Avd Grupp Mål

Kabinettssekreteraren

Handl Deps S Carlsson/Pol I

Kristina Rosenqvist
Gränsvägen 24

137 00 VÄSTERHANINGE

Tack för Ditt brev. Jag har bätt ambassadör Rune Nyström att ta emot Dig, så Du får tillfälle ställa Dina frågor om Raoul Wallenberg. Han har för närvarande utrikesministerns uppdrag att utreda Wallenbergfrågan. Du är allt så välkommen att ta kontakt med honom, telefon 786 6857.

./.

För Din kännedom bifogar jag information om Raoul Wallenberg.

Pierre Schori

bf

Postadress
Box 16121
106 25 STOCKHOLM 16
Dep U 328

Camdram
Ifylles av postexp
Avsänd med

☐ sv brev

☐ ett brev

☐ luftpost

☒ vanlig post

Telefon
08/740 10 00

Telegram
Callnet

Telex

Avsändn datum

Sign

86-05-07

ee

Pl 535, 430 40 SÄRÖ 4/5.85
Tel. 031-935450

Dok.enh. depr Carlgren
Skr tit 1986-05-12

Professor Wilhelm Carlgren
Utrikesdepartementet
STOCKHOLM.

INK. UTRIKES DEP.		
D. N:o 124/001		
1986-05-05		
AVD. p	GR 2	MÅL I EU

Broder,

Min aptit på namn är obegränsad, men jag ska behärskas mig.

1. Hur många Tjernisjev har Ni i registret? Kommandanten i Budapest, förstås, och ministern i Stockholm: Kollontays efterföljare. Andra? Vore också tacksam få veta om Ni känner kommandantens förnamn och vilken svensk transkription Ni använder. Vidare fanns det en general Chernyshov (engelsk transkr.), som tjänade under Abakumov i "Smersj". Har Ni denne?

2. Har Ni A.M. Mironov, chef för den inte tjänsten i Ljubljanka omkr. 1947? (inte att förväxla med diplomaten Mironov).

Det var allt. Tack i förväg för besvaret.

Tillgivne

Harald Wigforss

Harald Wigforss

*Harald Wigforss - Tekniska
personer*

WASHINGTON

Ambassadör
Rune Nyström
TUFF

UTRIKESDEPARTEMENTET

2 1
86 04 29
Washington

HEMLIG

Raoul Wallenberg
(1 bil)

Broder,

Fick häromdagen på mitt bord ett brev från Zbigniew Brzezinski till vilket det fanns närslutet en engelsk ./. översättning av ett brev från en ukrainare. Brevet har publicerats i en fransk nyhetsbulletin. I brevet från den ukrainske poeten och politiska fången Yossyp Terela sägs att några KGB-poliser vid förhör av Terela mer en passant refererat till Raoul Wallenberg som ett fall där vederbörande bara försvinner utan möjlighet för efterlevande att göra något. En av poliserna skulle också ha sagt (början av 1985) att Wallenberg fortfarande levde.

Skickar Dig detta närmast för att se om detta ger möjlighet för vidare efterforskning.

Dieptre Ave

Wille
W Wachtmeister

the fight

Director : Mihai Korné

7/03/1986 NUMBER 54

TARIF D'ABONNEMENT ANNUEL

En Francs Français :

FRANCE
EUROPE

FRF 200
FRF 250

Par avion :

AFRIQUE
AMÉRIQUE DU NORD
ISRAËL
AMÉRIQUE DU SUD
AUSTRALIE

FRF 300
FRF 300
FRF 300
FRF 350
FRF 350

En d'autres monnaies, le tarif est majoré des frais bancaires d'encaissement comme suit :

DEM 100 · CHF 90 · GBP 25
USD 45 ou équivalent
USD 45 ou CAD 53
SHEKEL 2560
USD 51 ou équivalent
DOLLAR AUSTRALIEN 60

125, Bureau de la Colonne - 92213 St-Cloud - France
Téléphone : (33-1) 46.02.05.40 - Téléc 270182F
Commission Paritaire N° 65481 - C.C.P. : 11 341 71 A Paris

A UKRAINIAN DOCUMENT

(translated and distributed by : «Ukraine information» - Paris)

Recently, a letter from a political prisoner, the Ukrainian Yossyp Terela, for his wife and children, dated February, 1985, has reached the West. The author describes the methods used by KGB.

At 43, Yossyp Terela is a poet and writer who has already spent twenty years in prison for his activity as a Ukrainian Catholic and for finding fault with the russification of Ukraine. He was 19 years old when he first had to face the KGB.

On September 9th, 1982, he was freed from prison, and with other Ukrainians, among which there were priests, he founded the «Group of Initiative for the Defense of Believers of the Ukrainian Church» of which he was the President. In December, 1982, he was arrested by the prosecutor of the Ukrainian carpathic area and kept in prison for one year for «parasitism». One year later, in December, 1983, he was freed and resumed his activity in his Group of Initiative.

On February 8th, 1985 Y. Terela was arrested once more and condemned on August 20th, 1985 by the court of Oujhorod to 7 years of camp and 5 years of relegation.

His brother, Boris, who had already spent 10 years in prison, reverted to harsher actions : in 1982, with a small group of activists, he derailed a train transporting military and radar equipment. He was subsequently killed fighting against the KGB troops. Yossyp Terela is married and has three children. This is his letter :

«You remember that after having fled on November 15th (1984) and after the subsequent events, I went on January 14th (1985) to Oujhorod to meet the KGB for discussions. The following conditions had been set : on our side, to stop our publications of the «chronicle» and on their side, to free the prisoners from camps and prisons. The meeting place was at the hotel «Zakarpattia», room number 52.

The Lt-Colonel Dziachko and a captain whose name I no longer remember were there. They had in hand two numbers of the «Chronicle of the Catholic Ukrainian Church», numbers 1 and 6. They cross-questioned me with typical questions : Who ? Where ? When ? Who also made it possible to send the chronicle to the West ? I replied that I did not come to the meeting to be questioned, but as agreed in our discussions to negotiate the terms for the liberation of Vassyl, Father Herman and the other prisoners inscribed on our list. Lt-Colonel Dziachko refused to take the list. I then wrote another one. You were right when telling me that nothing would come out of this, and that they wanted something quite different. At the hotel, after

lunch (I had lunch with Dziachko and those who saw us could have thought that we were old friends), a new list has been established : Raia Roudenko, Iryna Ratouchynska, Halyna Barats, Lena Senikova, and I don't remember the name of the fifth woman which was sent there by the KGB man. As for the men : our relative Pavlo Kampir, Petro and Vassyl Sitchko, Levko Loukianenko, Yuri Badzio, Vassyl Stoussé, Mykhailo Horyn, Hnat Soltys, Marc Niklous, Anatoli Charansky, Anatolij Koriahyn, Witall Kalynytschenko, Dmytro Kvetsko, Yaroslav Lessiv, plus an Armenian and a Jew chosen by the KGB.

«Dziachko took the list of the prisoners to be freed and then declared : «We will suppress from this list Mykola Roudenko, Vassyl Stoussé, Yuri Badzio. These are special cases. As for Mykhailo Horyn - it is no ! The only thing we can do for him is to reduce his sentence by five years and to move him to the hospital in Leningrad. To free the three others, we request that you dissolve the group. Your relative will be freed soon, and as for the women we can only liberate the Ukrainians. The same for the men, excepting Petro Sitchko».

«And why not Sitchko ?

«He is a nationalist ! Instead of the «small jews», we can free thirty persons which are in psychiatric hospitals. You must understand that in order to liberate such a large number of persons from concentration camps, we need a special decree issued by the Presidium of the Supreme Council, and this is a very difficult thing. If you agree on one of these prisoners already mentioned, we will liberate ten persons from psychiatric hospitals or two which are in the psychiatric prisons. So what do you say ? From the quarter of the «common laws» we could rapidly liberate Lessiv, Horbal, Vassyl, Sitchko, Tchernovil, Soltest and Hmarouk. But you have to sign our own version of the declaration and you have to stop your radio broadcasting towards the West».

I refused. In fact, I was quite tempted but they wanted me to repent not only in the press but also on radio and television...

Sunday, I left from Svaliava to meet with Korsoun and Dziachko. I met them at number 10 Tchapaiev street. During our discussions, I told them that I would sign the declaration only when all prisoners on the list were free. Korsoun got angry and declared then that he had to refer to his superiors as this was not within his authority...

Korsoun also added :

«Terelia, we can do everything. You have the example of Raoul Wallenberg. Even inside the Swedish government, there are

BEWARE OF ELECTION PERIODS

While national groups living in the Western democracies enjoy much freedom, only few have a real influence on the foreign policy of their host-countries. For new-comers, mainly for those refugees from Central and Eastern (USSR) Europe who fled communism, this inability to influence Western policy in favour of their countries of origin is frustrating.

Western interest grows sometimes during election periods. Candidates meet their voters and listen more or less carefully to what they say. This is when former refugees, many of whom have become voters, can express their hopes and formulate their demands. Some promises are made, most of them only to be forgotten until the next election.

While discussions are useful with representatives of democratic parties, those who are supposed to represent the interests of their national groups or those who try to express the hopes and expectations of their country of origin should avoid commitment along party lines.

One reason is that in a free country no one really will cast his ballot according to what others tell him.

The second reason is that the foreign policies of Western democracies follow national and not party lines. On subjects related to Central and Eastern (USSR) Europe, this goes even further : the policy has been shaped over several decades by NATO. Consequently, this policy will not be fundamentally altered if one or the other democratic parties is winning in one country or another. Things may change only if totalitarian parties come to power, as this happened in the Hitler-Stalin era.

We, Central and Eastern (USSR) Europeans, who try to persuade Western Policy makers to help our nations and oppose their oppressive regimes, should refrain from engaging in Western internal fights.

As citizens, we are fully free to cast our ballots for whatever party we want. However, when we want to express the hopes and earnings of our nations of origin, we are not allowed to link their present and long-term interests to one or another political party.

Once elections are over, such an attitude will prove more efficient than the promises received during the election periods. To fluctuate along party lines can only be harmful

some people who are fed up by the noise made around Wallenberg. But you, who are you ? We don't even need to condemn you to a long pain, one year would be enough. Who can give you a guarantee that anyone of the «common laws» will not cut your throat. And if it is necessary, we will put you in prison in the same place with Raoul Wallenberg. You will help each other».

«Does this mean that he is alive ?

«Yes, I give you my word», was his calm reply.

Then the discussion moved to the house of the children. They even brought me back home. And on the 8th, they arrested me, a you had warned me.

THE NEW ECONOMIC INTERNATIONAL ORDER advocated for several years by the communist leadership of the Romanian Socialist Republic (RSR) has not made much progress until now. Arguing that the situation has worsened recently, according to the Communist Party daily «Scintila» beginning on February 8th, the RSR will initiate a move at the UNO to organize, before the end of this year a global North-South discussion on economic, commercial and financial-monetary problems.

The RSR wants to have the foreign debts of several states cancelled and that of others reduced. The remaining debts should be postponed over 15 to 20 year periods and yearly repayments should not exceed 15 to 20 % of the exports earned by the debtor. The RSR also wants fixed prices of raw materials on the international markets, these prices being calculated in accordance with price level of industrial products.

We consider these proposals as highly dangerous, in as far as they are attractive and reasonable at first sight. Recently, Peru was turning to the same proposals.

To cancel or reduce the foreign debts corresponds to gifts or aid delivered by the creditors. If this is, however, achieved in a North-South UNO sponsored negotiation, the moral credit for these aids will be given to the Soviet block for defending the poor nations, and not to those who granted the aids. The rich countries will lose the money and remain the villains for the benefit of the communist countries which never spent a penny.

To restrict the payment of the international debts to 15 or 20 % of the export earnings of the debtor would create a precedent that could ruin the international credit. Who will be willing to grant new credits to a country that could stop paying them by referring to the 15 to 20 % earning limit. This will finally restrict even more the possibilities of developing countries to obtain credits from the rich countries, which is probably what the Soviet block really wants. As the CEMA countries are not able to afford to make large credits to Third World countries they also want to stop the West doing so, so that the West loses the main attraction for the Third World.

Fixed prices for raw materials, related to the level of industrial prices and calculated by a UNO commission, implies an internationally centralized and directed economy that would be the end of free competition in international trade.

It would be a deadly blow for free enterprise not only in the Third World but in Western countries as well.

If a UNO commission decides that prices of raw materials should not be less than 40, 50 or 60 % of the industrial goods to be provided with them, that means restricting the benefit of the industrialized countries to a difference, i.e. 60, 50 or 40 %. Obviously, this is a margin far too small to finance innovation and modern technology. Even for classical goods, the margin may not be large enough for the Free World living standards. Such a margin would, however, be convenient for the communist economies that work with extremely low salaries.

While the Free World understands these dangers, it will not be easy to reject the idea of a UNO North-South conference. A similar conference that already met in Belgrade years ago achieved nothing else than a propaganda success for the Central and Eastern (USSR) European communist countries.

To avoid such communist success that would be a defeat for themselves, the West could make several proposals. One of these could be to compensate part or all foreign debt with internal credits granted to a banking pool of the lending countries to promote free enterprise.

If a debtor country has a one billion dollar foreign debt it is unable to pay, it could give a corresponding amount in internal currency to the banking pool, to help finance free enterprise in that country.

THE TRUMPETS OF JERICO

by Michel Korne

In the article «Western Television: Opium for East Europeans?» published last month in the New York Times and the International Herald Tribune (February 11th), George R. Urban, director of Radio Free Europe wondered whether the «surrogate freedom» offered by West German, Austrian and Swiss television to people living in Eastern Germany, Czechoslovakia and Hungary near the Western borders does not have a neutralizing rather than a stimulating effect on those who can receive TV programs from the Free World.

Mr Urban writes: «Unlike radio... television seems to make political oppression easier to tolerate because as long as «the box» stands, there are easy escapes from the domain of communism». His statement was based on the refugees who, «in the licensed exodus of 1984, arrived in especially large numbers from those parts of East Germany that were beyond the reach of West German television. They left, they said, because life under the communist regime was intolerable without the daily offerings of the West German and American image-makers.»

This evidence gathered in his Munich office, which is in itself an advantageous position from which to evaluate facts in Central and Eastern (USSR) Europe, is of the highest importance. It brings us, however, to another conclusion. If Western TV can improve living better in the areas where it can be received, this is in itself a worthy achievement. If it can keep people there instead of turning them into refugees, as Mr Urban suggests, it is even better.

To be a refugee is no easy thing. While free countries accept them for humanitarian and also political reasons, there are not many who are happy about the flow of refugees in these days of unemployment.

Even for the country they leave, their departure is a real loss. Though at present, in the existing communist regime, those who would become refugees have no other outlook than to add their own misery to that of all others, the day communism will come to an end, those countries will need all the human energies they can afford, to rebuild what has been destroyed or neglected.

Mr Urban's article did not refer to those aspects. What he wanted to underline is that the recent Western TV experience in Central Europe challenges the «idea that totalitarian regimes stand or fall by their control of public information.»

Our analysis of this challenge is different. It is not the local control of public information that keeps communist regimes in power in Central Europe, but the fact that Central Europeans, Bulgarians, Czechoslovaks, East Germans, Hungarians, Poles, Romanians and to a lesser extent, even the Yugoslavs, know that the communist regimes are supported by the Soviet military power, always ready to march in with their armies if any of these countries want to leave the Warsaw Pact. We know that Western policy is still hoping to detach, step by step, one or the other Central European communist state from Moscow's grip, but this has not worked in the past and is unlikely to work in future, as long as the West does not take a strong stand on the subject with the Kremlin leaders. Bucharest 1946, Berlin 1953, Budapest 1956, Prague,

Warsaw and Belgrade 1968, Poland from 1971 to 1981, have proved that Central Europeans tried by themselves, only to be abandoned each time by the Free World.

Could we really expect a different attitude now?

This raises the question of what political use Western TV, can have for Central and Eastern (USSR) Europe?

As already advocated by Groupe de Paris several times, Western satellite TV should cover not just Central Europe but also, and I should say mainly, Eastern Europe, that means for us, it should reach all Europeans in the Soviet Union, whether they are in Leningrad, the Baltic states, Kiev, Moscow, Tiflis, Erevan, in the Central Asian republics or in Siberia, as far as Vladivostok. From the TV programs, we expect that they generate a slow but irreversible psychological change in the various nations living in USSR, but mainly in those on which the regime relies most, the Russians.

Let us suppose that for several years most Eastern Europeans in the Soviet Union would have enjoyed «surrogate freedom» and escaped communism daily for several hours due to «the box» and Western TV night programs. Would that not deeply change not only fashion and habits but also the political concepts of many of them?

It would, no doubt, also ruin the ideological basis of the regime and would generate most probably the peaceful internal change so much expected in the West.

For years, Central and Eastern (USSR) Europeans opposed to communism have also advocated other more energetic Western actions, but no one in Western Europe or North America is ready to revert to real economic or political pressure. So, Western TV for our countries, remains one of the only available means. The BBC plans to supplement shortwave foreign broadcasting with satellite TV would be a good first step.

On several occasions Groupe de Paris has addressed the European Parliament demanding a European TV to cover Central and Eastern (USSR) Europe. Similar suggestions were sent to the US Administration and Congress to add TV to the existing Voice of America, RFE/RL programs. We can only regret that it has not been done up to now and hope that no rivalry among them will raise obstacles. Past experience from radio broadcasting demonstrates that competition among the BBC, a European and an American TV would be the best way to achieve good programs and the ultimate goal of helping liberate the 400 million Europeans that live East of Berlin.

No one should expect Western TV to destroy the walls of communism overnight. Three thousand years ago, it took Joshua seven days and seven trumpets to destroy the walls of Jericho.

Efficiency, however, implies that all of Central and Eastern (USSR) Europe should be covered, not just a small area along the Western borders of three Central European satellite states.

Would Jericho's walls have collapsed if the trumpets had blown over a neighbouring village?...

This is not only valid for African countries, where there is no or only restricted free enterprise, but also for South American countries where the financial means are in the hands of few people.

By distributing money to low-level income earners of developing South American countries, the West could help raise the living standard in these countries, which is the first step towards social and economic progress.

1986-05-03

1986-05-23
Pol I/Osvald/ml
sign J Eliasson
besv m hbr tit

Ambassadören
Jan Eliasson

Utrikesdepartementet

HEMLIG

Pol

123/001

7 MAY 1986
P L En

Wallenberg restitutus?

(1 bil.)

JE

Den amerikanske Budapest-ambassadören Nicholas Salgo ringde mig igår förmiddags och bad om ett sammanträffande snarast möjligt i ett ärende "of some urgency", hos sig. Jag accepterade och vårt möte kom till stånd på eftermiddagen samma dag. Vårt samtal, som begränsade sig till någon halvtimme (då Salgo måste i väg till ett annat möte strax efteråt), ägde rum i en elektroniskt avskärmad samtalsbur innanför ambassadörens tjänsterum. På vägen genom detta riktade Salgo min uppmärksamhet på en mässingsplatta på väggen, som berättade att kardinalen Mindszenty bott i just detta rum under alla sina år i nödtvungen asyl.

Salgo började med att hänvisa till sin mycket speciella bakgrund och sin önskan att personligen göra en bestående insats för att hålla Raoul Wallenbergs minne vid liv. - Som Du möjligen redan vet, har Salgo (som torde vara några och sjuttio år) en ungersk-judisk bakgrund. Enligt egen utsago bodde han här under de första 19 åren av sitt liv och därefter 12 år i Schweiz, varefter han (under krigsåren) tagit sig över till USA, där han tycks ha haft en framgångsrik karriär som företagare och affärsman. I början av 1940-talet gifte han sig med en svenska (från Härnösand), och från detta äktenskap, som varade i 30 år, har han två barn, vilka han säger sig betrakta som "halvsvenskar". - Såvitt jag förstått är detta Salgos första diplomatiska utlands-post (han har dock antytt att han redan på Gerald Fords

./.

tid hade vissa uppdrag för "administrationen", men vari dessa bestod har jag inte fått klart för mig). Han tillträdde här i slutet av november 1983 men räknar med att bli omplacerad i början av nästa år (jfr bifogade klipp ur Washington Post för den 7 april).

När Salgo kom in på sitt eget Wallenberg-"projekt", påminde han inledningsvis om den symboliska Wallenberg-staty (föreställande en man i färd med att döda en hakkorsprydd huggorm och vars sockel var försedd med inskrifter till Raoul Wallenbergs ära), som gjordes i ordning här ca tre år efter krigsslutet (alltså våren 1948) för att resas på offentlig plats här i Budapest. Som bekant var det denna staty som strax före avtäckningen blev bortförd - av allt att döma på sovjetisk tillskyndan - för att flera år senare återigen dyka upp men då i mera anonymt skick (dvs. utan hyllningar till Wallenberg och också utan hakkorsen på ormen) utanför en läkemedelsfabrik i Debrecen i östra Ungern. Där är den uppenbarligen tänkt att bara associera till människans eviga kamp mot sjukdomar av alla slag...

Salgo sade sig en längre tid ha umgåtts med tanken på att i någon form "återskapa" detta enleverade och delvis vanställda äreminne över Raoul Wallenberg och ha diskuterat olika uppslag i den vägen med Ungarns främste nu levande skulptör, Imre Varga (som f.ö. nyligen haft en rad av sina arbeten utställda i Wien, inom ramen för en större ungersk kulturmanifestation där). - Varga åtnjuter enligt Salgo en utomordentlig prestige inte bara som konstnär utan också "inrikespolitiskt": sålunda lär han ha invalts som deputerad i nationalförsamlingen som en av 32 "obestridda" kandidater på en centralt uppgjord lista. De som står på denna behöver inte uthärda någon valkonkurrens från ev. motkandidater, och till denna kategori hör främst ledamöter av politbyrån och regeringen. Varga, som av Salgo beskrevs som samhällsintresserad men "egentligen apolitisk", skall till en början ha ställt sig något tveksam men efterhand ha vunnits för Salgos idé. Nu i dagarna hade Varga presenterat en skiss eller ett "concept", som Salgo funnit helt (kon)genialt.

Idén gick ut på att dels i ett granitblock i djup relief hugga in en replik av den ursprungliga Wallenbergs-statyn

(med såväl inskriptioner som hakkors), dels på några meters avstånd därifrån placera en bronsavbild av Raoul Wallenberg i naturlig storlek. Raoul skulle framställas gående på en stig, som leder förbi stenblocket, och rikta blicken mot detta, dvs. med huvudet lätt vridet i blockets riktning.

Varga hade emellertid föreskrivit, att klippblocket i fråga måste vara av röd granit, hämtat från Sverige och naturligt nedslipat (av havsvågor eller annan naturlig inverkan, såsom rullstenarna från istiden är). - Salgo använde själv uttrycket "red floating granite", men jag är osäker om beteckningen "floating" är en geologisk eller skulptörsterm eller om den bara åsyftar den normala fyndplatsen för dylika block, vid Bohuskusten eller annorstädes nära vatten. - Blocket i fråga borde enligt Salgo vara på 5 à 10 ton. Det tyckte jag lät i minsta laget, särskilt som Salgo antydde att det kunde vara ungefär lika stort som samtalsburen vi satt i och som jag uppskattar till 4 x 2 x 2 $\frac{1}{2}$ meter. Rimligen borde en bumling av dessa dimensioner väga åtskilligt mer än 10 ton - en invändning som Salgo dock ignorerade.

Det gällde nu att få fram ett granitblock av det slaget, och Salgo var angelägen om min medverkan att skyndsamt få kontakt med någon i Sverige (kanske "familjen Wallenberg", sade han antydningssvis), som kunde bidra till att leta rätt på ett dylikt granitblock och få det nedtransporterat till Vargas ateljé här. Själv hade han tänkt ställa ett belopp på 100 000 dollar till förfogande för att få projektet förverkligat, men han lät förstå att han gärna såge att blockets anskaffande inte belastade denna trots allt begränsade "budget". Han förklarade sig dock beredd att om så erfordrades finansiera en Sverige-resa för Varga, för att ge denne tillfälle att på ort och ställe besiktiga och i förväg godkänna ett lämpligt granitblock.

Salgo sade sig vidare vara säker på att hans egen regering - liksom president Reagan personligen - skulle gilla hans plan, men han ville inte begära någon "approval" eller "backing" från Washington. Om man därifrån mer eller mindre öppet skulle engagera sig, riskerade ju hela projektet att ränna på grund, menade han. Av samma skäl ville han inte heller kontakta USA:s nye Stockholms-ambassadör i ärendet,

fastän han sade sig väl känna denne. - Däremot sade han sig ingenting ha emot att den svenska regeringen i diskreta former orienterades eller - än mindre - emot att "vi" på lämpligt sätt medverkar till att i Sverige finna en "blockdonator" för ändamålet. - Det är naturligtvis det senare som Salgo ytterst vill uppnå, men han är tydligen samtidigt mån om att det sker med vårt goda minne.

Jag frågade Salgo om han ansåg sig ha tillräckliga garantier för att ro ett så pass spektakulärt projekt i hamn, och därmed avsåg jag förstås den ställning som den ungerska ledningen i sista hand måste ta till den känsliga frågan om utplacering av ett sådant skulpturkomplex här i Budapest. Jo, det trodde han nog, särskilt som han såg tre olika utvägar. Om de ungerska myndigheterna skulle motsätta sig en offentlig utplacering, vilket nog "fortfarande" kunde befaras, så hade han två alternativlösningar i bakfickan. Å ena sidan hade Varga förklarat sig införstådd med att i så fall behålla skulpturgruppen i sina - men för allmänheten tillgängliga - samlingar av arbeten. Å andra sidan kunde Salgo själv tänka sig att placera gruppen på "amerikansk mark" här. Ambassaden äger nämligen en bit parkmark uppe på Buda-sidan, där man bl.a. anlagt en mindre golfbana och en simbassäng och där man också har planer på att bygga en amerikansk skola.

I sammanhanget berättade Salgo med skälmsk uppsyn, hur han för några månader sedan - och även då på eget bevåg och med ett avsevärt mått av "fräckhet" - hade lyckats "få loss" en ungersk staty över en amerikansk general, som spelat en framträdande roll här efter första världskriget (bl.a. för att hindra den dåvarande segrarmakten Rumänien från att plundra det ungerska nationalmuséet på historiska skatter). Denna staty hade också på sin tid nedmonterats och smusslats undan av Rákosi-regimen. Salgo hade begärt statyns "utlämnande" till USA "i avvaktan på bättre tider", en framställning som ungrarna villfarit efter sex månaders betänketid. Eftersom Salgo aldrig tänkt sig att föra ut statyn ur landet, står den numera rest i trädgården utanför hans residens och väntar där in "bättre tider".

Salgo betonade upprepade gånger hur angelägen han är om vårt bistånd i denna sak, som han hoppades och trodde att både jag och "Stockholm" skulle behjärta. Han inskräppte också hur brådskande saken är, då han är väldigt mån om att ha skulpturgruppen invigningsklar, innan han avslutar sin tjänstgöring här i Ungern i januari 1987, och han bedömer Vargas arbete därmed som mycket tidskrävande.

Ja, det här är otvivelaktigt inget vanligt UD-ärende, men jag känner mig ganska övertygad om att inte heller Du har något emot att föra Salgos (och Vargas) ovanliga önskemål vidare - väl i första hand till en trängre regeringskrets och i andra hand till en tänkbar men lika diskret svensk "donator". Salgo är av uppenbara skäl ytterst angelägen om att absolut sekretess iakttas kring förberedelserna för projektet, så att inget läcker ut i förtid därom. - Vad jag kan förstå, borde en transport från Sverige av ett anonymt råämne i form av ett klippblock till en ungersk skulptörsateljé också kunna ordnas på ett sätt som inte ger de ungerska myndigheterna någon anledning att sätta sig på tvären. Och om det önskade svenska bidraget ("in natura") till projektets tillkomst till sist skulle uppdagas "post facto", har jag svårt att tro att det skulle förorsaka några allvarligare misstämningar mot oss från ungersk sida.

Vore tacksam få höra från Dig i saken så snart sig göra låter - även om det tills vidare bara kan ske i form av en preliminärreaktion.

Hälsningar!

Ragnar Dromberg
Ragnar Dromberg

*Om du vill ha en "skulptur" av mig, så kan det ju bli
den du gör "för egen hand". Vår arbetsplan ligger
t.o.m. i min egen planering. / RD*

Hafström/mh

860407

Ö t

Amb Budapest

Talking Points

Embassy Post Is Too Small For 2 Envoys

The U.S. Embassy residence in Hungary is an elegant old mansion nestled in the hills overlooking Budapest. But it is not big enough for two ambassadors, and that has confronted the State Department with a ticklish protocol problem.

Earlier this year, R. Mark Palmer, deputy assistant secretary of state for East European affairs, was confirmed as ambassador to Hungary. However, he has not been able to assume his new post because Nicholas Salgo, who has been in Budapest since early 1984, has been reluctant to leave.

Salgo, a Hungarian-born businessman and former managing director of the Watergate complex, wanted to become coordinator of the U.S.-Soviet cultural exchanges agreed to at the Geneva summit last November. But, department sources confided, that idea was vetoed by U.S. Information Agency Director Charles Z. Wick, who ironically rents his Rock Creek Park house from Salgo.

Salgo, who also was rebuffed in an attempt to get the embassy in Vienna, complained that ambassadorial appointments normally are for three years and that he was being recalled prematurely. The State

NICHOLAS SALGO
... reluctant to leave Budapest

Department, aware that Salgo has a lot of friends in the top reaches of the administration, decided not to argue the point for the time being.

Instead, it chose to employ Palmer profitably in the short term by assigning him to help plan the summit between President Reagan and Soviet leader Mikhail Gorbachev scheduled to take place in the United States this year. However, since the Soviets have been reluctant to set a date, there has not been much opportunity to do any planning.

In the meantime, Thomas W. Simon Jr., scheduled to replace Palmer at State, was given a mark-time

assignment to the Foreign Service Institute. But the seminar course he is attending is due to end next month.

The sources said the logjam could be broken Tuesday if departing Soviet Ambassador Anatoliy Dobrynin, who will have a farewell meeting with Reagan, reveals Moscow's views about a summit date. If the Soviets agree to a meeting this summer, the sources said, Palmer will remain here through that time. But if the Soviets remain noncommittal or hold out for a later date, the State Department will have to decide whether it wants the White House to tell Salgo that it is time to start packing.

The Company They Keep . . .

Word around town is that the real reason Gray & Co. recently ended its lucrative work as lobbyist for the communist government of Angola had nothing to do with the exuberant young conservatives who staged protests outside its door, or even with the fact that the Reagan White House made a modern-day George Washington out of Angolan rebel leader Jonas Savimbi.

The real reason for the goodbye, it is said, is that the government of Morocco, a monarchy with no great tolerance for African-style Marxism, has just severed its dealings with Gray. Gray is said to be worried that the anti-Soviet Turks may soon do the same.

From news services and staff reports

Y late 1983

plastik in ihrer
Anfringlichkeit

um Karajan

mann, Intern-
uilarmoniker,
zich geäußer-
ins gegen das
Bemerkung,
hester mit der
ellen Berliner
m Stich gelas-
ien das „Neu-
en.

er aus Ägypten

blischen Sinn
hen österrei-
gypten wur-
nahmen eines
ten, den das
turstitut in

al des Nile
arteten 800
gekommen -
ge Christian
, der Wiener
sch und des-
Yumiko Sa-
dn, Schubert
- im zweiten
h japanische
urden.

lturstituts,
er das Kon-
beit mit der
ft veranstat-
er die Tatsa-
r österreichi-
ägyptischen
als ein au-
elisches Er-

17.45), Ab. 6
abend, Ab. 8

Leoser: Hans

ches Porzellan

er Das Konzert

ta. Ayckbourn:

20. Uhr: ORF-

20. Uhr: Mackerras

20. Uhr: Walzer-

20. Uhr: Wr.

20. Uhr: W.

20. Uhr: W.

20. Uhr: W.

20. Uhr: W.

20. Uhr: W.

20. Uhr: W.

Photo: Rabanus

MASSENAUFGEBOT FÜR DIE PREMIERE VON VERDIS „MACHT DES SCHICKSALS“ IN MÜNCHEN
Götz Friedrich inszenierte im Nationaltheater in den monumentalen Bühnenbildern von Hans Schavernoch.
Bejubelt wurde freilich vor allem der Dirigent: Giuseppe Sinopoli.

Ungarisches Potpourri im Hintergrund

Awaren-Schätze, Jugendstilkeramik und der Bildhauer Varga

Englische Kulturaufgebote haben (etwa zur selben Zeit auftretende) ungarische in den Hintergrund treten lassen. Die Nachbarn haben es wohl auch ein wenig an Werbung fehlen lassen und sich überdies im Gegensatz zu den Briten vor allem auf ihre Vergangenheit konzentriert. „Awaren in Europa - Schätze eines asiatischen Reitervolkes 6. bis 8. Jahrhundert“ sind neben einer dem Bildhauer Imre Varga geltenden Retrospektive im Palais Palfy zu sehen, während im Museum für angewandte Kunst ungarische Jugendstilkeramik vorgestellt wird.

896 haben die Ungarn das Erbes jenes Reiches angetreten, das in relativ kurzer Zeit ganz Europa in Bewegung gebracht hatte, seit die „Hunnen“ 566 in ostfränkisches Grenzgebiet vorgedrungen waren. Ihre kulturelle Hinterlassenschaft wiegt keineswegs gering und besteht nicht ausschließlich aus Grabfunden, wie sie jetzt - in einer kaum als glücklich zu bezeichnenden, antiquiert wirkenden Präsentation - nochmals in Erinnerung gerufen wird. Ein gut gestalteter Katalog begleitet das Unternehmen.

In Wien werden Interessierte allerdings nicht allzuviel Neues

entdecken können, ausgenommen vielleicht die Beigaben im reich ausgestatteten Grab eines Awaren-Khagans südlich von Budapest, die vor 15 Jahren ausgegraben wurden. „Attilas Schatz“ (datiert auf das 9. bis 11. Jahrhundert), bestehend aus 23 Goldgefäßen und 1799 im Banat (heute Rumänien) entdeckt, befindet sich als Teil der ehemals kaiserlichen Sammlungen im Kunsthistorischen Museum.

Noch unglücklicher als die Darbietung der Awaren-Relikte wirkt der mit viel zu vielen Arbeiten vollgestopfte, keinerlei Konzept erkennbar lassende Raum, den man dem 1923 in Siofok geborenen und von Ehrungen überhäuften Staatsbildhauer Imre Varga zur Verfügung gestellt hat. Dieser vielseitig operierende Mann zeichnet sich durch veristisch-symbolistische, expressiv-malerische, mitunter wahre Materialexzesse in Bronze, vollziehende Skulpturen aus. Varga kann alles, macht alles, was ihm zwischen Sozialkritik und systemkonformen Auftragsarbeiten zufällt.

Im Burggarten wird noch deutlicher, wie seine Plastik „im öffentlichen Raum“ (ganz Budapest ist voll davon) sowohl den Partisanen wie „Maria, die Patronin der Ungarn“ und Lenin neben dem Heili-

gen Stephan einbezieht. Der Aufwand, mit dem Varga dabei vorgeht, überdeckt, ein Mißverhältnis zwischen wucherndem Ausdruckdrang und dem daraus entwickelten Ergebnis nicht. (Bis 19. Mai zu sehen)

Die 170 am Stubenring gezeigten Keramik ungarischer Manufakturen um 1900 stammen aus Budapest und Pécs. Damals stand die Fabrik Zsolnay im Spitzenfeld europäischer Keramikproduktion. Sie hatte hauptsächlich den ausländischen Markt im Blickfeld und beschäftigte Künstler, die sich einerseits an eigenen volkstümlichen Vorbildern, andererseits an fernöstlichen und westlichen Einflüssen (Sèvres) orientierten.

Wien (vor allem die Wiener Werkstätte) setzte sich in Ungarn damals nur partiell durch. Was dominiert, sind mit irisierenden, eine kostbare Wirkung vor allem mittels des Marmoreosins erzeugende Porzellan Fayencen.

Dieser brillierende Dekor wuchert über zum Teil abstruse Verzierungen und Applikationen in jener bombastischen Geschmacksverirrung aus, die seit 30 Jahren wieder teuer bezahlt wird. Zurückhaltender und feiner wirken die ab 1900 entstandenen Herend-Gefäße. (Bis 6. Juli).

K. S.

MUSIKSTENOGRAMM

OLIVIER MESSIAEN erhält am Dienstag, dem 6. Mai aus den Händen von Unterrichtsminister Moritz den Großen Österreichischen Staatspreis für Europäische Musik 1985. Der Komponist weilt anlässlich einiger Aufführungen seiner Werke im Konzerthaus in Wien und wird am Wochenende selbst in einem Gesprächskonzert mit dem jungen Wiener Organisten Thomas D. Schlee mitwirken.

LEONARD BERNSTEIN hat seine Mitwirkung in der von Claus Helmut Drese angekündigten Neuinszenierung von Offenbachs „Hoffmanns Erzählungen“ bereits abgesagt. Außerdem ist aus dem Erfolgsensemble der von Claudio Abbado geleiteten Rossini-Produktion „Il Viaggio a Reims“ für

die geplante Wiener Aufführung der Tenor Francisco Araiza bereits ausgeschieden.

CLAUDIO ABBADO verbindet seine für die Wiener Staatsoper geplante Neueinstudierung des „Wozzeck“ von Alban Berg mit einer Schallplattenaufnahme des Werkes. Außerdem wird er in nächster Zeit auch Rossinis „Italienerin in Algier“ einspielen.

KEN RUSSELL wird an der English National Opera in London die Donizetti-Oper „Anna Bolena“ inszenieren. Premiere ist im Oktober 1987, die Titelpartie verkörpert Rosalind Plowright.

ANN MURRAY, Salzburgs erfolgreiche Dorabella in Michael Harnes „Cosi fan tutte“-Inszenie-

rung, wird als Komponist in Richard Strauss' „Ariadne auf Naxos“ im Herbst an der Wiener Staatsoper zu hören sein.

SUSANNE KIRNBAUER gibt am Sopnntag ihre Abschiedsvorstellung an der Staatsoper. Ab 1987 übernimmt sie offiziell die Leitung des Balletts der Wiener Volksoper, wird aber schon ab Herbst dieses Jahres die Arbeit mit ihrer neuen Truppe aufnehmen.

FRANCO BONISOLLI wird im Rahmen der Opernfestspiele von Verona heuer den Radames in „Aida“ verkörpern. Er singt die Aufführungen in der Arena am 13., 18., 26. und 31. Juli sowie am 5., 8. und 13. August. In Wien gastiert der Tenor wieder im April 1987 als „Andre Chenier“.

SVERIGES AMBASSAD

BRYSSEL

1986-05-06

Pol I/Julin/ee
86-05-30 hbr
Julin - Isaksson,
Bryssel/ee

Kanslirådet Julin
Politiska avdelningen
Utrikesdepartementet

126/001

Fol

INKOM UD		
1986-05-12		
ARR.	GR.	MAL
0	2	eu

Raoul Wallenberg

(2 bil) ✓

Broder,

Nyligen visades på belgisk TV den amerikanska film som gjorts om Raoul Wallenbergs insatser i Budapest under det andra världskriget. Som en följd av denna visning har vi mottagit bifogade två brev.

I det ena brevet får vi, som Du kan se, hård kritik för förment undfallenhet gentemot Sovjetunionen. I det andra brevet däremot ber en dam att få informationsmaterial om Raoul Wallenberg, såväl rörande tiden i Budapest som dessförinnan och efter det att han fördes bort därifrån i krigsslutet. Brevskrivaren vore även tacksam för uppgift om de böcker som finns, på engelska, om Wallenberg. Jag vore tacksam om Du ville hjälpa mig att tillmötesgå brevskrivarens önskemål.

Beträffande så frågan om närmare uppgifter om den nybildade belgiska Raoul Wallenberg-föreningen, som Du tog upp med mig på telefon för flera månader sedan, väntar jag fortfarande på det material som ordföranden i föreningen utlovade vid min kontakt med henne. Det är kanske tid att påminna henne om ärendet nu, och jag återkommer så snart jag fått de begärda uppgifterna.

Krister Isaksson

Krister Isaksson

MW

J. ERWTEMAN
PRODUITS CHIMIQUES ET PHARMACEUTIQUES
ACCESSOIRES
IMPORT - EXPORT
R.C.B.: 335.415

1200 BRUXELLES. LE 24 avril 1986
107, AVENUE DE BROQUEVILLE - BTE 4
TÉLÉPHONE: 770.60.97

S.E. M. le Ministre de Suède
Ambassade de Suède
148, Avenue Louise
1050 Bruxelles

15 232
86.04 24

P 2 R. Wallenberg

Monsieur le Ministre,

nous venons de voir à la Télévision
le film sur votre Compatriote, Raoul Wallenberg.

Nous en sommes émus à l'extrême.

Comment avez-vous laissé périr dans un camp de
concentration russe un des meilleurs, peut-être le meilleur
de vos Fils?

Le Peuple suédois aurait dû rompre ses relations
diplomatiques avec l'URSS. Il ne l'a pas fait.

Vous aurez pu échanger contre Raoul Wallenberg le
/soviétique sous-marin/ avec l'équipage qui espionnait dans vos eaux
territoriales et qui se trouvait en péril dans ces eaux.

Vous ne l'avez pas fait.

Qu'est - ce que le reste du monde pour autant qu'il
soit (encore) civilisé doit penser de Vous?

Je le sais. Que vous êtes des lâches.

Je vous présente, Monsieur le Ministre, l'expression
de mes sentiments les plus distingués.

J. Erwteman

VANDENHOUE M.THERESE
Espanveldwijk 39
1760 Rooslaal

Rooslaal, 29 April 1986

P 2 Eu
Po

15 260
86 04 30

AMBASSADE ZWEDEN KANSELAAR
Louizalaan 143
1050 Brussel

P 2 R. Wallenberg
Grachte Heeren,

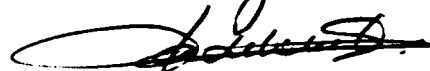
Behijt: Inlichtingen omtrent ZWEDISC
DIPLOMAAT RAOUL WALLENBERG.

Het zou mij een waar genoegen zijn indien
u zo vriendelijk zou zijn mij inlichtingen
te laten geworden over de ZWEDISC D. DIPLOMAAT
RAOUL WALLENBERG.

Graag wil ik inlichtingen over zijn leven
vóór de oorlog in Zweden, over zijn werkzaam-
heden als diplomaat van het Rode Kruis,
zijn familie bij het Rode Kruis en zijn
mysterieuze verdwijning op 17 Januari 1945
door de Russen. Graag zou ik ook de namen
van de gevangenen kennen waar hij gevangen
zat.
Indien het van u te veel werk zou vergen,
vraag ik u beleefd mij enkel alse een
boek te lenen, (mits betaald) omtrent het
leven van R. WALLENBERG, waar ik al
mijn opzoekingen kan verzichten.

Hopende een gunstig antwoord op mijn
vragen te ontvangen dank ik u bijvoorbaat
en groet u vriendelijk.

Hoogachtend,

ADVOKATFIRMAN LANDAHL

STRANDVÄGEN 13 · BOX 14215 · 104 40 STOCKHOLM

BENGT LANDAHL
SIXTEN WEGNELIUS
STEN HELLNER
H U von der ESCH
CARL GÖRAN RISBERG
RICHARD W HJELT
CLAES CRONSTEDT
MAURITZ SILFVERSTOLPE
FELIX KÖRLING
STEFAN HOLMBERG
ÖRJAN JARVIN
ROBERT FRÖMAN
BERTIL GRÖNDAL
BO LINDQVIST
KARL-ERIK SUNNE
MIKAEL NILSSON
MAGNUS DAHLGREN
KIM WITTLÖCK

TELEFON NAT 08-24 96 30
INT +46 8 24 96 30
TELEGRAM LANDLAW
TELEX 11061 LANDLAW S
TELEFAX NAT 08-61 49 20
INT +46 8 61 49 20

MOTTAGNINGSKONTOR:
SUITE 3750
30 ROCKEFELLER PLAZA
NEW YORK NY 10112
TELEFON NAT 212 246-1561
INT +1212 246-1561
TELEX 66521

Kanslirådet Sven Julin
Utrikesdepartementet
Box 16121
103 23 STOCKHOLM

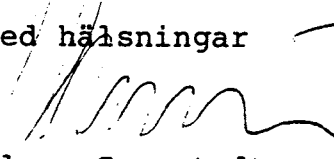
INK. UTRIKES DEP.		
D. N:o 120/C19		
1986-05-12		
AVD	GR.	MAL
P	L	241

1986-04-30

Raoul Wallenberg-målet

Härmed får jag för kännedom översända kopior av de inlagor i rubricerade mål som ingavs till United States District Court (Columbia) den 28 ds. Jag bilägger jämväl kopia av skrivelse från United States Department med bilagor.

Med hälsningar

Claes Cronstedt

UNITED STATES DISTRICT COURT
DISTRICT OF COLUMBIA
Civil Division

GUY VON DARDEL, on his own behalf
and on behalf of his half
brother, RAOUL WALLENBERG,

and

SVEN HAGSTROMER, Legal Guardian of
RAOUL WALLENBERG, on behalf of
RAOUL WALLENBERG,

Plaintiffs,

-against-

UNION OF SOVIET SOCIALIST
REPUBLICS,

Defendant.

Civil Action No. 84-0353
(Judge Parker)

PLAINTIFFS' MOTION FOR AN ORDER HOLDING
THE DEFENDANT UNION OF SOVIET SOCIALIST
REPUBLICS IN CIVIL CONTEMPT

Plaintiffs respectfully request that this Court enter an order holding the defendant Union of Soviet Socialist Republics in civil contempt for failure to comply with the Amended Judgment entered by this Court on November 7, 1985, in accordance with Rule 70 of the Federal Rules of Civil Procedure, in the form set forth in the proposed Order of Civil Contempt submitted herewith, including a fine of \$50,000 per day initially, to increase by a factor of two every fourteen days, but in no event more than \$1,000,000 per day, until this

Court finds the defendant in compliance with its Amended Judgment and orders entered pursuant thereto.

Pursuant to Civil Rule 108(f) of this Court, plaintiffs respectfully request an oral hearing on this motion.

The grounds for this motion are set forth in the accompanying Statement of Points and Authorities in Support of Plaintiffs' Motion for an Order Holding the Defendant Union of Soviet Socialist Republics in Civil Contempt and Affidavit of Guy Miller Struve, sworn to on April 25, 1986.

Dated: April 28, 1986

Respectfully submitted,

ANTHONY D'AMATO
Northwestern University
School of Law
357 East Chicago Avenue
Chicago, Illinois 60611
(312) 649-8474

JEROME G. SNIDER - No. 370883
Davis Polk & Wardwell
1575 I Street, N.W.
Washington, D.C. 20005
(202) 789-7120

JOSEPH W. DELLAPENNA
Villanova University
School of Law
Villanova, Pennsylvania 19085
(212) 645-7075

GUY MILLER STRUVE
JO BACKER LAIRD
JOHN G. RICH
WHITNEY L. SCHMIDT
NANCI SNOW BOCKELIE
Davis Polk & Wardwell
1 Chase Manhattan Plaza
New York, New York 10005
(212) 530-4192

MURRAY S. LEVIN
ALAN K. COTLER
ERIK N. VIDELOCK
Pepper, Hamilton & Scheetz
123 South Broad Street
Philadelphia, Pennsylvania 19109
(215) 893-3000

Attorneys for Plaintiffs
Guy von Dardel and
Sven Hagstromer

UNITED STATES DISTRICT COURT

DISTRICT OF COLUMBIA

Civil Division

GUY VON DARDEL, on his own behalf
and on behalf of his half
brother, RAOUL WALLENBERG,

and

SVEN HAGSTROMER, Legal Guardian of
RAOUL WALLENBERG, on behalf of
RAOUL WALLENBERG,

Plaintiffs,

-against-

UNION OF SOVIET SOCIALIST
REPUBLICS,

Defendant.

Civil Action No. 84-0353
(Judge Parker)

ORDER OF
CIVIL CONTEMPT

Upon consideration of plaintiffs' motion for an order holding the defendant Union of Soviet Socialist Republics in civil contempt, pursuant to Rule 70 of the Federal Rules of Civil Procedure, it is hereby ordered that such motion be and the same hereby is granted; and it is hereby ORDERED, ADJUDGED AND DECREED that:

1. Defendant, the Union of Soviet Socialist Republics, is found to be in willful and deliberate contempt and violation of this Court's Amended Judgment dated November

7, 1985, in that notice of such Amended Judgment was duly served on defendant on January 22, 1986; more than sixty days have elapsed since the completion of said service on the defendant; a reasonable time has elapsed thereafter; and the defendant has deliberately and willfully failed to comply with the Amended Judgment in any respect.

2. Plaintiffs shall serve the defendant with a copy of this Order of Civil Contempt by mailing a copy of this Order of Civil Contempt by first class mail and by certified mail, return receipt requested, to the embassy of the defendant in Washington, D.C.

3. Defendant is hereby ordered to purge itself of its contempt within fourteen days of said mailing of a copy of this Order of Civil Contempt, by delivering into this Court all information and documents in defendant's possession, custody or control relating to Raoul Wallenberg, and by producing in this Court the person of Raoul Wallenberg, or his remains if he is dead.

4. There is hereby imposed upon the defendant a fine of \$50,000 per day, beginning on the fourteenth day after said mailing of a copy of this Order, and increasing thereafter by a factor of two every fourteen days, but in no event more than \$1,000,000 per day, and continuing until such time as this Court finds that the defendant is in full compliance with this Court's Amended Judgment of November 7, 1985 and orders entered

pursuant thereto, and plaintiffs shall have execution for such fines.

5. This Order may be enforced by all lawful means, including enforcement pursuant to 28 U.S.C. §§ 1610-1611.

Entered:

Barrington D. Parker
United States District Judge

UNITED STATES DISTRICT COURT

DISTRICT OF COLUMBIA

Civil Division

GUY VON DARDEL, on his own behalf
and on behalf of his half
brother, RAOUL WALLENBERG,

and

SVEN HAGSTROMER, Legal Guardian of
RAOUL WALLENBERG, on behalf of
RAOUL WALLENBERG,

Plaintiffs,

-against-

UNION OF SOVIET SOCIALIST
REPUBLICS,

Defendant.

Civil Action No. 84-0353
(Judge Parker)

STATEMENT OF POINTS AND AUTHORITIES IN SUPPORT OF
PLAINTIFFS' MOTION FOR AN ORDER HOLDING THE DEFENDANT
UNION OF SOVIET SOCIALIST REPUBLICS IN CIVIL CONTEMPT

ANTHONY D'AMATO
Northwestern University
School of Law
375 East Chicago Avenue
Chicago, Illinois 60611
(312) 649-8474

JOSEPH W. DELLAPENNA
Villanova University
School of Law
Villanova, Pennsylvania 19085
(215) 645-7075

MURRAY S. LEVIN
ALAN K. COTLER
ERIK N. VIDELOCK
Pepper, Hamilton & Scheetz
123 South Broad Street
Philadelphia, Pennsylvania 19109
(215) 893-3000

JEROME G. SNIDER
Davis Polk & Wardwell
1575 I Street, N.W.
Washington, D.C. 20005
(202) 789-7120

GUY MILLER STRUVE
JO BACKER LAIRD
JOHN G. RICH
WHITNEY L. SCHMIDT
NANCI SNOW BOCKELIE
Davis Polk & Wardwell
1 Chase Manhattan Plaza
New York, New York 10005
(212) 530-4192

Attorneys for Plaintiffs
Guy von Dardel and
Sven Hagstromer

TABLE OF CONTENTS

	<u>Page</u>
STATEMENT OF FACTS	2
POINT I - THE SOVIET UNION IS IN CONTEMPT OF THIS COURT	6
A. The Soviet Union Has Failed to Comply with the Judgment of This Court	6
B. A Finding of Civil Contempt Is a Proper Sanction for Failure to Comply with a Default Judgment	7
C. A Foreign Sovereign May Be Held in Civil Contempt under the Foreign Sovereign Immunities Act	9
POINT II -- THE APPROPRIATE SANCTION IS A FINE OF \$50,000 PER DAY, INCREASING EVERY TWO WEEKS BY A FACTOR OF TWO, SUBJECT TO A MAXIMUM OF \$1,000,000 PER DAY, UNTIL THE SOVIET UNION IS IN COMPLIANCE	15
A. A Substantial Fine Is Needed Because of the Defendant's Resources and Past Recalcitrance	15
B. An Increasing Fine for Continued Disobedience Is the Most Effective Means of Obtaining Speedy Compliance	18
CONCLUSION.....	21

TABLE OF AUTHORITIES

<u>Cases</u>	<u>Page</u>
<u>Andre Matencoit, Inc. v. David & Dash, Inc.,</u> 422 F. Supp. 1199 (S.D.N.Y. 1976).....	16
* <u>Commodities Futures Trading Commission v.</u> <u>Nahas, 580 F. Supp. 245 (D.D.C. 1983),</u> <u>vacated on other grounds, 238</u> <u>U.S. App. D.C. 93, 738 F.2d 487</u> <u>(D.C. Cir. 1984).....</u>	18
* <u>In re Devall, 16 Bankr. 604</u> <u>(Bankr. M.D. Ala. 1981).....</u>	13
<u>Doyle v. London Guarantee and Accident Co.,</u> 204 U.S. 599 (1907).....	10
<u>E. Ingraham Co. v. Germanow,</u> 4 F.2d 1002 (2d Cir. 1925).....	16
* <u>Fortin v. Commissioner of Massachusetts</u> <u>Department of Public Welfare, 692 F.2d</u> <u>790 (1st Cir. 1982).....</u>	12
* <u>Gompers v. Bucks Stove and Range Co.,</u> 221 U.S. 418 (1911).....	15, 16
* <u>Hutto v. Finney, 437 U.S. 678 (1978).....</u>	12, 13
* <u>Madden v. Grain Elevator, Flour and Feed</u> <u>Mill Workers, International Longshoremen</u> <u>Association, Local 418, 334 F.2d 1014</u> <u>(7th Cir. 1964), cert. denied,</u> <u>379 U.S. 967 (1965).....</u>	19-20
* <u>In re Mealey, 16 Bankr. 800</u> <u>(Bankr. E.D. Pa. 1982).....</u>	13
<u>In re Newlin, 29 Bankr. 781 (E.D. Pa. 1983).....</u>	13
<u>Perfect Fit Industries, Inc. v. Acme</u> <u>Quilting Co., 673 F.2d 53 (2d Cir. 1981),</u> <u>cert. denied, 459 U.S. 832 (1982).....</u>	8
<u>Powell v. Ward, 643 F.2d 924 (2d Cir.),</u> <u>cert. denied, 454 U.S. 832 (1981).....</u>	6

	<u>Page</u>
<u>*In re Professional Air Traffic Controllers Organization</u> , 226 U.S. App. D.C. 1, 699 F.2d 539 (1983).....	18
<u>Securities Exchange Commission v. First Financial Group of Texas, Inc.</u> , 659 F.2d 660 (5th Cir. 1981).....	6, 16
<u>Securities Exchange Commission v. Ormont Drug and Chemical Co.</u> , 238 U.S. App. D.C. 264, 739 F.2d 654 (1984).....	8
<u>Shillitani v. United States</u> , 384 U.S. 364 (1966)....	10
<u>*United States v. International Business Machines Corp.</u> , 60 F.R.D. 658 (S.D.N.Y.), <u>appeal dismissed</u> , 493 F.2d 112 (2d Cir. 1973), <u>cert. denied</u> , 416 U.S. 995 (1974).....	17
<u>United States v. Norton</u> , 717 F.2d 767 (3d Cir. 1983).....	13
<u>*United States v. Professional Air Traffic Controllers Organization, Inc.</u> , 524 F. Supp. 160 (D.D.C. 1981).....	18, 19
<u>*United States v. United Mine Workers</u> , 330 U.S. 258 (1947).....	10, 16-17
<u>Verlinden B.V. v. Central Bank of Nigeria</u> , 461 U.S. 480, 488 (1983).....	9
<u>*von Dardel v. Union of Soviet Socialist Republics</u> , 623 F. Supp. 246 (D.D.C. 1985).....	2, 6, 9
<u>*von Dardel v. Union of Soviet Socialist Republics</u> , No. 84-0353, Amended Judgment (D.D.C., Nov. 7, 1985)	3, 4, 7, 14
<u>Williams v. United States</u> , 402 F.2d 47 (10th Cir. 1967).....	8
<u>Ex Parte Young</u> , 209 U.S. 123 (1908).....	12

	<u>Page</u>
<u>Statutes and Rules</u>	
28 U.S.C. § 1330.....	9
28 U.S.C. § 1391.....	9
28 U.S.C. §§ 1602-1611.....	10
28 U.S.C. § 1604.....	6
28 U.S.C. § 1605(a)(1).....	6
28 U.S.C. § 1606.....	10
28 U.S.C. § 1608(a)(4).....	2, 3, 7
28 U.S.C. § 1608(c).....	7
28 U.S.C. § 1608(e).....	2, 3, 11
28 U.S.C. §§ 1609-1610.....	10
Fed. R. Civ. P. 55.....	3
Fed. R. Civ. P. 55(c).....	8
Fed. R. Civ. P. 55(e).....	11
Fed. R. Civ. P. 60(b).....	8
*Fed. R. Civ. P. 70.....	4, 6
22 C.F.R. § 93.2(e).....	3

Other Authorities

*H.R. Rep. No. 1487, 94th Cong., 2d Sess., <u>reprinted in</u> 1976 U.S. Code Cong. & Ad. News 6604.....	9, 10
*von Mehren, <u>The Foreign Sovereign Immunities</u> <u>Act of 1976</u> , 17 Colum. J. Int'l L. 33 (1978).....	11

* Cases or authorities chiefly relied upon are marked with asterisks.

UNITED STATES DISTRICT COURT

DISTRICT OF COLUMBIA

Civil Division

GUY VON DARDEL, on his own behalf
and on behalf of his half
brother, RAOUL WALLENBERG,

and

SVEN HAGSTROMER, Legal Guardian of
RAOUL WALLENBERG, on behalf of
RAOUL WALLENBERG,

Plaintiffs,

-against-

UNION OF SOVIET SOCIALIST
REPUBLICS,

Defendant.

Civil Action No. 84-0353
(Judge Parker)

STATEMENT OF POINTS AND AUTHORITIES IN SUPPORT OF
PLAINTIFFS' MOTION FOR AN ORDER HOLDING THE DEFENDANT
UNION OF SOVIET SOCIALIST REPUBLICS IN CIVIL CONTEMPT

Plaintiffs respectfully submit this statement of
points and authorities in support of their motion for an
order holding the defendant in civil contempt for violation
of the Amended Judgment of this Court dated November 7, 1985.

STATEMENT OF FACTS

On February 2, 1984, plaintiffs filed their Complaint in this action for declaratory and injunctive relief and damages relating to defendant's unlawful seizure of Raoul Wallenberg in Hungary in 1945, his subsequent detention, and possibly his death.* On April 2, 1984, the Summons, the Complaint, a Notice of Suit, and Plaintiffs' Request for Production of Documents on Jurisdictional Issues were served on the defendant, together with Russian translations of each, pursuant to the provisions of the Foreign Sovereign Immunities Act ("FSIA"), 28 U.S.C. § 1608(a)(4). Struve Aff., Ex. A.** A certified copy of the diplomatic note evidencing due service of these documents was filed by the Department of State with the Clerk of the Court on May 1, 1984. Struve Aff., Ex. A. Defendant's time to respond expired on June 1, 1984.

Upon the defendant's failure to respond to the document request and failure to answer or move with respect to the Complaint within the time allowed, plaintiffs moved on June 18, 1984 for a default judgment, pursuant to 28 U.S.C.

* The Court's findings as to the underlying facts of this action are set forth in its Memorandum Opinion dated October 15, 1985. von Dardel v. Union of Soviet Socialist Republics, 623 F. Supp. 246, 248-50 (D.D.C. 1985).

** "Struve Aff." citations are to the affidavit of Guy Miller Struve, which is filed herewith in support of plaintiffs' motion for an order holding the defendant in contempt.

§ 1608(e) and Rule 55 of the Federal Rules of Civil Procedure. Struve Aff., Ex. B. After oral argument on August 10, 1984, this Court granted plaintiffs' motion in a Memorandum Opinion dated October 15, 1985. In an Amended Judgment dated November 7, 1985, this Court ordered that:

"B. Within sixty (60) days after the completion of service of this Amended Judgment upon the defendant in the manner prescribed by 28 U.S.C. § 1608(a)(4) and (e), defendant shall produce in this Court the person of Raoul Wallenberg, or his remains if he is dead;

C. Within thirty (30) days after the completion of service of this Amended Judgment upon the defendant in accordance with the provisions of paragraph B above, defendant shall produce to the Court all information and documents in its possession, custody, or control relating to Raoul Wallenberg;

D. Defendant is liable to plaintiffs for compensatory damages in the amount of thirty-nine million dollars (\$39,000,000.00) with interest and costs."

Struve Aff., Ex. C.

A Notice of Default Judgment, the Amended Judgment, and Russian translations thereof were served on the defendant pursuant to 28 U.S.C. §§ 1608 (a)(4) and (e) by diplomatic note of transmittal, Number 30, dated January 22, 1986.*

Struve Aff., Exs. C and D. A certified copy of the transmittal note was sent to this Court.

Defendant has failed to comply with the Amended

* On the same date, defendant was also served with a second Russian translation of the FSIA pursuant to 22 C.F.R. § 93.2(e).

Judgment. Defendant's time to comply with the order to produce documents expired on February 21, 1986. Defendant's time to comply with the order to produce the person or remains of Raoul Wallenberg expired on March 24, 1986. Defendant has not produced any information or documents, nor has defendant produced the person or remains of Raoul Wallenberg. Struve Aff., par. 5.

On March 6, 1986, more than six weeks after the service of the Amended Judgment upon the defendant, the defendant returned all the papers served upon it to the United States Embassy in Moscow, together with a note, No. KU-460. Struve Aff., par. 6. The note made clear that the defendant does not intend to comply voluntarily with this Court's Amended Judgment. Among other things, the note stated that "[i]t is quite obvious that the American court, in rendering its decision, was not guided at all by legal rules, but [by] other motives." Struve Aff., Ex. E. The note further called upon the United States State Department to "take appropriate measures in guaranteeing the jurisdictional immunity of the Soviet state" and warned that "otherwise the American side will bear the full responsibility for the consequences of failing to take such measures." Ibid.

Plaintiffs now move to enforce the Amended Judgment. Specifically, plaintiffs move for an order holding the defendant in civil contempt, pursuant to Rule 70 of the Federal Rules of Civil Procedure. Further, plaintiffs ask

that the Court impose a fine against the Soviet Union, initially \$50,000 per day, beginning on the fourteenth day following service on the defendant of the Court's contempt order, and increasing by a factor of two every fourteen days thereafter that the defendant remains in contempt of the Amended Judgment entered by this Court, but in no event more than \$1,000,000 per day.

POINT I

THE SOVIET UNION IS IN
CONTEMPT OF THIS COURT

A. The Soviet Union Has Failed
to Comply with the Judgment
of This Court

A party is in contempt of court when it substantially fails to comply with a definite and specific order of the court requiring it to perform a particular act, of which it has notice. Rule 70, Federal Rules of Civil Procedure; Securities and Exchange Commission v. First Financial Group of Texas, Inc., 659 F.2d 660, 669 (5th Cir. 1981); Powell v. Ward, 643 F.2d 924, 931 (2d Cir.), cert. denied, 454 U.S. 832 (1981). That test is met here.

Pursuant to plaintiffs' motion for a default judgment, this Court found that it had jurisdiction over the defendant on four separate grounds.* Based on that jurisdic-

* Those grounds are, first "by virtue of its decision to default, the USSR failed to raise the [affirmative] defense of sovereign immunity," von Dardel v. Union of Soviet Socialist Republics, 623 F. Supp. 246, 251 (D.D.C. 1985), and thus has "deliberately chosen to forego whatever entitlement it might have had to immunity under the terms of the Act." 623 F. Supp. at 253. Second, "the FSIA incorporates preexisting standards of international law," 623 F. Supp. at 252, and "should be read . . . not to extend immunity to clear violations of universally recognized principles of international law", such as the violation of the diplomatic immunity of Raoul Wallenberg. 623 F. Supp. at 254. The third basis for jurisdiction is that "the FSIA is limited by treaties to which the United States is a party; the USSR cannot claim immunity under the FSIA [pursuant to 28 U.S.C. § 1604] for its acts which constitute violations of certain of those treaties, to which the USSR is also a party". 623 F. Supp. at 252. Finally, under § 1605(a)(1), "the USSR waived immunity in this action and is therefore not entitled to raise it as a defense." Id.

tion, the Court entered a default judgment against the defendant on October 15, 1985.

The Court subsequently entered an Amended Judgment on November 7, 1985, which specifically ordered the Soviet Union to do three things: (1) produce all documents and information in its possession relating to Raoul Wallenberg within 30 days after service of the Amended Judgment; (2) produce the person or remains of Raoul Wallenberg within 60 days after service of the Amended Judgment; and (3) pay the plaintiffs \$39 million in damages. The Soviet Union was served with a Notice of Default Judgment, the Amended Judgment, and a copy of the Foreign Sovereign Immunities Act, as well as a Russian translation of each document, pursuant to the terms of 28 U.S.C. § 1608(a)(4) and (c). See Struve Aff., Ex. C. Service was completed on January 22, 1986. See Struve Aff., Ex. D.

More than 60 days have elapsed since completion of service. The Soviet Union, having been duly notified of the Amended Judgment and its consequences, has not complied with its terms. Struve Aff., par. 5. It is therefore appropriate for this Court to hold the defendant to be in civil contempt.

B. A Finding of Civil Contempt Is
a Proper Sanction for Failure to
Comply with a Default Judgment

Failure to comply with a default judgment, like any other order, may provide an appropriate basis for finding the

defendant in contempt. Williams v. United States, 402 F.2d 47 (10th Cir. 1967). An order of civil contempt requires only that the contemnor have knowledge of the court order, Perfect Fit Industries, Inc. v. Acme Quilting Co., 646 F.2d 800, 808 (2d Cir. 1981), cert. denied, 459 U.S. 832 (1982); the contemnor need not have appeared in court. See Securities and Exchange Commission v. Ormont Drug & Chemical Co., 739 F.2d 654, 656 n.4 (D.C. Cir. 1984).

Furthermore, like any other party subject to a default judgment, the Soviet Union had the opportunity to come into court to have the default judgment set aside pursuant to Rules 55(c) and 60(b) of the Federal Rules of Civil Procedure. The Soviet Union was advised of this right (Struve Aff., Ex. D), but chose not to respond in this Court to the judgment against it. It should not now be immune from the consequences of its willful and deliberate flaunting of this Court's powers.

The note transmitted by defendant on March 6, 1986 to the United States Embassy in Moscow, demanding that the United States State Department "take appropriate measures in guaranteeing the jurisdictional immunity of the Soviet state" (Struve Aff., Ex. E), does not relieve defendant from the consequences of its willful contempt. On the contrary, the note makes clear that the defendant has no intention of obeying the Amended Judgment of this Court. See Struve Aff., Ex. E.

As this Court noted in its Memorandum Opinion granting a default judgment against the defendant, the defendant knew the correct procedures for asserting immunity under the FSIA, but deliberately chose to default and forego "whatever entitlement it might have had to immunity under the terms of the Act." 623 F. Supp. at 253 (footnote omitted). Defendant's demand that the United States State Department intercede on its behalf also flies in the face of the fact that a principal purpose of Congress in enacting the FSIA was to preclude such pressure upon the State Department from foreign governments:

"A principal purpose of this bill is to transfer the determination of sovereign immunity from the executive branch to the legislative branch, thereby reducing the foreign policy implications of immunity determinations and assuring litigants that these often critical decisions are made on purely legal grounds and under procedures that insure due process. The Department of State would be freed from pressures from foreign governments to recognize their immunity from suit and from any adverse consequences resulting from an unwillingness of the Department to support that immunity. . . ."

H.R. Rep. No. 1487, 94th Cong., 2d Sess. 7 (1976), reprinted in 1976 U.S. Code Cong. & Admin. News 6604, 6606. See also, e.g., Verlinden B.V. v. Central Bank of Nigeria, 461 U.S. 480, 488 (1983).

C. A Foreign Sovereign May Be Held in Civil Contempt under the Foreign Sovereign Immunities Act

The Foreign Sovereign Immunities Act, Pub. L. 94-583, 90 Stat. 2892, codified at 28 U.S.C. §§ 1330, 1391

and 1602-1611, provides that a foreign sovereign "shall be liable in the same manner and to the same extent as a private individual under like circumstances," with the exception that punitive damages may be imposed only in limited circumstances. 28 U.S.C. § 1606. Although there is no specific statutory reference to contempt sanctions in the FSIA, the power of the courts to grant such sanctions under the FSIA is clear for a number of reasons.

First, the power of courts to hold a party in contempt is inherent and essential to enforce their lawful judgments and orders. Shillitani v. United States, 384 U.S. 364, 370 (1966); United States v. United Mine Workers, 330 U.S. 258, 330-32 (1947) (Black and Douglas, JJ., concurring in part and dissenting in part); Doyle v. London Guarantee and Accident Co., 204 U.S. 599, 607 (1907).

Second, the legislative history to Section 1606 specifically discusses the types of measures a court might impose under the FSIA:

"Consistent with this section, a court could, when circumstances were clearly appropriate, order an injunction or specific performance. But this is not determinative of the power of the court to enforce such an order. For example, a foreign diplomat or official could not be imprisoned for contempt because of his government's violation of an injunction. See 22 U.S.C. 252. Also a fine for violation of an injunction may be unenforceable if immunity exists under Sections 1609-1610."

H.R. Rep. No. 1487, 94th Cong., 2d Sess. 22, reprinted in 1976 U.S. Code Cong. & Ad. News 6604, 6621 (emphasis added).

Thus, Congress anticipated that a fine imposed as a sanction for civil contempt -- a "fine for violation of an injunction" -- may be an appropriate remedy under the FSIA, while noting that in certain circumstances the fine may be uncollectible because of sovereign immunity. In the present case, the doctrine of sovereign immunity does not bar the entry of an order of civil contempt.

Third, this Court's power to issue a contempt order against a foreign sovereign is closely analogous to the power of a federal court to issue a contempt order against a domestic sovereign. A number of provisions of the FSIA indicate that the Act was intended to place "the foreign sovereign in a position similar to the domestic sovereign". von Mehren, The Foreign Sovereign Immunities Act of 1976, 17 Colum. J. of Int'l L. 33, 45-46 (1978).^{*} Fines imposed as civil contempt sanctions have been upheld against the states, even in the face of Eleventh Amendment sovereign immunity challenges, on the ground that such fines are prospective in nature and may

^{*} For example, under the FSIA, foreign sovereigns (like domestic sovereigns) are not subject to jury trials in federal courts. Foreign sovereigns are given the same time to answer or reply as are domestic sovereigns under the Federal Rules of Civil Procedure, and default judgments against both the federal government and foreign sovereigns require that the claimant establish its right to the judgment "by evidence satisfactory to the court". Compare Fed. R. Civ. P. 55(e) and 28 U.S.C. § 1608(e).

be avoided by compliance with the court's order.* In Fortin v. Commissioner of Massachusetts Department of Public Welfare, 692 F.2d 790 (1st Cir. 1982), the First Circuit Court of Appeals affirmed an order of civil contempt against the Massachusetts Department of Public Welfare, rejecting the Department's arguments of sovereign immunity under the Eleventh Amendment. The court said "it is clear that Sovereign Immunity does not bar remedial or coercive fines that are actually incurred, though theoretically avoidable."** 692 F.2d at 797.

The Supreme Court has also addressed the authority of federal courts to impose contempt fines on a state. In Hutto v. Finney, 437 U.S. 678 (1978), the Court said:

"Civil contempt may also be punished by a remedial fine, which compensates the party who won the injunction for the effects of his opponent's noncompliance. . . . If a state agency refuses to adhere to a court order, a financial penalty may be the most effective means of insuring compliance. The principles of federalism that inform Eleventh Amendment doctrine surely do not require federal courts to enforce their decrees only by sending high state officials to jail. The less intrusive power to impose a fine is properly treated as

* In Ex Parte Young, 209 U.S. 123, 160 (1908), the United States Supreme Court held that neither the Eleventh Amendment nor a state's sovereign immunity bars a suit in federal court to enjoin a State official from enforcing an unconstitutional law. Since that case, courts have distinguished between sanctions involving retroactive relief and sanctions involving a prospective and avoidable fine such as an order for civil contempt.

** The Court also questioned, without deciding, whether the Eleventh Amendment would bar even an unavoidable prospective fine. Id.

ancillary to the federal court's power to impose injunctive relief."

437 U.S. at 691 (citation and footnotes omitted). Although the issue before the Court in Hutto was the power of the Court to impose attorney's fees on the state, the Court analogized the award to "a fine imposed for civil contempt" and said that both sanctions served the same purpose: to vindicate the court's "authority over a recalcitrant litigant." Id.

The federal government and its agencies may also be subject to contempt fines. For example, courts have imposed fines for civil contempt on the Internal Revenue Service and the Social Security Administration. See In re Mealey, 16 Bankr. 800, 802 (Bankr. E.D. Pa. 1982); In re Devall, 16 Bankr. 604, 606 (Bankr. M.D. Ala. 1981). Compare United States v. Norton, 717 F.2d 767, 774-75 (3d Cir. 1983) (overturning contempt order against the IRS without reaching issue of sovereign immunity, because the wrongfulness of the IRS's act was "much litigated and controversial" and the IRS therefore did not have "fair warning" that its act was contemptuous) with In re Newlin, 29 Bankr. 781, 783, 785 (E.D. Pa. 1983) (finding the contempt ordered by the bankruptcy court against the IRS to be criminal and holding that the government had not waived its immunity to a criminal contempt).

Finally, sovereign immunity is no bar to imposing a fine against a domestic sovereign when the sovereign volun-

tarily chooses to incur the fine by its willful failure to comply with a court's valid judgment. The same rule should apply to a foreign sovereign, and is consistent with the language and legislative history of the FSIA and the inherent power of the court to enforce its orders. In this case, the Court has already ruled that the defense of sovereign immunity is unavailable to the Soviet Union for four separate and distinct reasons (see p. 6 n.* supra). It follows that the doctrine of sovereign immunity does not preclude the entry of an order of civil contempt in this case. Therefore, for all the reasons set forth above, this Court should hold the defendant Soviet Union in civil contempt for its failure to obey this Court's Amended Judgment of November 7, 1985.

POINT II

THE APPROPRIATE SANCTION IS A FINE OF \$50,000
PER DAY, INCREASING EVERY TWO WEEKS BY A FACTOR
OF TWO, SUBJECT TO A MAXIMUM OF \$1,000,000 PER DAY,
UNTIL THE SOVIET UNION IS IN COMPLIANCE

It is apparent that the Soviet Union will not comply voluntarily with this Court's order. To date it has consistently refused even to acknowledge this Court's authority. It has had every opportunity to appear and assert whatever defenses it may have had, including immunity. At this stage of the proceeding a substantial fine is the most effective means available to effect compliance with the Court's order.

Plaintiffs therefore respectfully request that the Court impose an increasing daily fine on the Soviet Union until such time as the Court finds that the Soviet Union has complied with its order. Plaintiffs request that the fine be \$50,000 per day initially, to begin on the fourteenth day following service on the defendant of the Court's contempt order, and that every fourteenth day the defendant remains in contempt the fine be increased by a factor of two over the fine imposed on the preceding day, subject to a maximum of \$1,000,000.

A. A Substantial Fine Is Needed
Because of the Defendant's
Resources and Past Recalcitrance

While criminal contempt is punitive, civil contempt, the relief sought here, is remedial. Gompers v. Bucks

Stove and Range Co., 221 U.S. 418, 441 (1911). Civil contempt is intended "to coerce the defendant into compliance with the court's order, and to compensate the complainant for losses sustained." United States v. United Mine Workers, 330 U.S. 258, 303-04 (1947). While civil contempt may involve imprisonment or a fine, the civil contemnor always has the ability to avoid the sanction by purging himself of the contempt through compliance with the Court's order. Gompers v. Bucks Stove and Range Co., 221 U.S. at 441-42; Securities and Exchange Commission v. First Financial Group of Texas, Inc., 659 F.2d 660, 669 (5th Cir. 1981).

In framing a civil contempt order, the court has discretion in tailoring the fine to fit the requirements of the particular case. E. Ingraham Co. v. Germanow, 4 F.2d 1002, 1003 (2d Cir. 1925). Where a fine is intended to compensate the petitioner, the appropriate fine is measured by the petitioner's actual damages. United States v. United Mine Workers, 330 U.S. at 304; Andre Matencoit, Inc. v. David & Dash, Inc., 422 F. Supp. 1199, 1210 (S.D.N.Y. 1976).

Where, as here, the fine is intended to coerce compliance, the Court must "consider the character and magnitude of the harm threatened by continued contumacy, and the probable effectiveness of any suggested sanction in bringing about the result desired" as well as "the amount of defendant's financial resources and the consequent seriousness of the burden to that particular defendant." United States v. United Mine

Workers, 330 U.S. at 304. The fine should be the "minimum amount which is sufficient to compel defendant to comply" with the order. United States v. International Business Machines Corp., 60 F.R.D. 658, 667 (S.D.N.Y. 1973), appeal dismissed, 493 F.2d 112 (2d Cir.), cert. denied, 416 U.S. 995 (1974).

The minimum fine sufficient to compel compliance in this case is substantial, both because of the defendant's vast resources, and because of its past recalcitrance. Courts have not hesitated to impose similarly large fines in appropriate circumstances. In United States v. International Business Machines Corp., 60 F.R.D. 658 (S.D.N.Y. 1973), appeal dismissed, 493 F.2d 112 (2d Cir.), cert. denied, 416 U.S. 995 (1974), the court imposed a fine of \$150,000 per day,* for the defendant's refusal to comply with a discovery order to produce certain documents it claimed were protected by the attorney-client privilege. 493 F.2d at 123-24 (Timbers, J., dissenting).

The United States District Court for the Eastern District of New York fined The Professional Air Traffic Controllers Organization ("PATCO") \$100,000 per hour during a 1981 strike for each hour its members remained on strike in violation of the court's injunction. That court entered

* \$150,000 represented approximately 5% of the defendant's daily revenues. 493 F.2d at 117. In comparison to the contemnor's financial ability to pay, that fine was substantially more severe than the plaintiffs here request.

follow-up contempt judgments in the next few days; in four days the fines against PATCO exceeded \$4.4 million. In re Professional Air Traffic Controllers Organization, 699 F.2d 539, 541-42 (D.C. Cir. 1983). In a separate action relating to the same strike, this Court imposed sanctions against PATCO of up to \$1 million per day. United States v. Professional Air Traffic Controllers Organization, Inc., 524 F. Supp. 160, 163 (D.D.C. 1981) (Greene, J.).

B. An Increasing Fine for Continued Disobedience Is the Most Effective Means of Obtaining Speedy Compliance

Plaintiffs request an increasing fine for two reasons. First, they hope that it will encourage the Soviet Union to comply more quickly with the judgment. It will give the Soviet Union the opportunity to comply without incurring a sizable fine, and an incentive to do so before the daily fines become too burdensome. Second, an increasing fine will relieve plaintiffs of the burden of having to return to the Court to seek larger fines in the event the smaller fines are not successful in compelling compliance and will relieve the Court of the burden of having to hear and rule on each such motion.

This Court has ordered increasing fines in other civil contempt cases. In Commodities Futures Trading Commission v. Nahas, 580 F. Supp. 245 (D.D.C. 1983) (Penn, J.), vacated on other grounds, 738 F.2d 487 (D.C. Cir. 1984), the Court held a Brazilian national in contempt for his failure

to comply with an administrative subpoena and ordered him to pay a fine of \$5,000 per day, increasing to \$10,000 per day after ten days, if the respondent remained in contempt of court. 580 F. Supp. at 249. This Court also ordered an increasing fine in United States v. Professional Air Traffic Controllers Organization, Inc., 524 F. Supp. 160 (D.D.C. 1981) (Greene, J.). The Court ordered PATCO to pay \$250,000 the first day following the order, \$500,000 the second day and \$1 million each day thereafter for three days; if the defendant then remained in contempt, the plaintiff was directed to "apply to the Court the following day for such further relief as may be appropriate." 524 F. Supp. at 163.

A series of contempt orders involving increasing fines was also upheld in Madden v. Grain Elevator, Flour and Feed Mill Workers, International Longshoremen Association Local 418, 334 F.2d 1014 (7th Cir. 1964), cert. denied, 379 U.S. 967 (1965). The district court originally fined the union \$100 per day retroactively and \$200 per day prospectively. After a month, the court increased the fine to \$500 a day; a week later it again increased the fine to \$3,000 a day. 334 F.2d at 1017. The Seventh Circuit Court of Appeals had little sympathy for the Union's claim that the fines thus imposed were "excessive" and barred by the Eighth Amendment, saying:

"The fining and subsequent accumulation of successive fines came, not as a punishment of the Local, but as a consequence of the impact of its defiance of the orders. The series of orders fixing the amounts of fines was geared

to and measured by the response of the Local to the court's orders. It has no right to complain of the results which followed its persistent violations, any more than an overweight individual has just cause for complaint against the scale upon which he stands which informs him of his overweight."

334 F.2d at 1022. This holding supports the use of an increasing fine in this case as well.

An increasing fine is the best means available at this time to coerce the defendant Soviet Union into compliance with the Court's orders. It is an appropriate consequence of the defendant's defiance of this Court's authority. Plaintiffs therefore respectfully ask that this Court grant them the fine requested.

CONCLUSION

A court must have the power to enforce its judgments. The defendant Soviet Union has shown itself unwilling to comply voluntarily with this Court's orders. The most effective means available at this time to compel the defendant's compliance with the Amended Judgment is to find the Soviet Union in contempt of court and impose fines to deter further noncompliance.

Plaintiffs respectfully request, therefore, that this Court find the Soviet Union in civil contempt of the Amended Judgment entered by this Court on November 7, 1985 and that the Court fine the Soviet Union \$50,000 per day beginning fourteen days after service of the order of contempt on the defendant, the amount of such fine to increase by a factor of two every fourteen days thereafter, subject to a maximum of \$1,000,000 per day, until this Court finds that the defendant has complied with its Amended Judgment.

Dated: April 28, 1986

Respectfully submitted,

ANTHONY D'AMATO
Northwestern University
School of Law
357 East Chicago Avenue
Chicago, Illinois 60611
(312) 649-8474

JEROME G. SNIDER - No. 370883
Davis Polk & Wardwell
1575 I Street, N.W.
Washington, D.C. 20005
(202) 789-7120

JOSEPH W. DELLAPENNA
Villanova University
School of Law
Villanova, Pennsylvania 19085
(212) 645-7075

MURRAY S. LEVIN
ALAN K. COTLER
ERIK N. VIDELOCK
Pepper, Hamilton & Scheetz
123 South Broad Street
Philadelphia, Pennsylvania 19109
(215) 893-3000

D. Miller Stama
GUY MILLER STRUVE
JO BACKER LAIRD
JOHN G. RICH
WHITNEY L. SCHMIDT
NANCI SNOW BOCKELIE
Davis Polk & Wardwell
1 Chase Manhattan Plaza
New York, New York 10005
(212) 530-4192

Attorneys for Plaintiffs
Guy von Dardel and
Sven Hagstromer

CERTIFICATE OF MAILING

I HEREBY CERTIFY that on April 28, 1986, a copy of the foregoing Motion for an Order Holding the Defendant Union of Soviet Socialist Republics in Civil Contempt, together with the supporting Affidavit and Statement of Points and Authorities and the proposed Order of Civil Contempt, was mailed by first class mail, postage prepaid, to: Embassy of the Union of Soviet Socialist Republics, 1825 Phelts Place, N.W., Washington, D.C. 20008; and mailed, via international first class mail, postage prepaid, to: Ministry of Foreign Affairs of the Union of Soviet Socialist Republics, Moscow 12120, Smolenskaya-Semnaya Ploshchad' 32/34.

DAVIS POLK & WARDWELL

By JEROME G. SNIDER - No. 370883
1575 I Street, N.W.
Washington, D.C. 20005
(202) 789-7120

Washington, D.C. 20520

March 25, 1986

FILED

APR 1 1986

CLERK, U.S. DISTRICT COURT
DISTRICT OF COLUMBIA

The Honorable James F. Davey
Office of the Clerk
United States District Court
District of Columbia
United States Courthouse
Washington, D.C. 20001

RE: Guy Von Dardel and Sven Hagstromer, on behalf of
Raoul Wallenberg v. U.S.S.R. Civ. No. 84-0353

Dear Sir:

Pursuant to your request under Section 1608(a)(4) of the Foreign Sovereign Immunities Act of 1976, the Department of State forwarded Amended Judgment and Notice of Default Judgment in the above case to the American Embassy at Moscow. A certified copy of the transmittal note and copy of the documents served are were sent to you February 3, 1986 in accordance with the procedures established for the implementation of the Act.

The Foreign Ministry of the Union of Soviet Socialist Republics has responded to the Embassy's notes, rejecting service. A copy of the Foreign Ministry's note is annexed hereto for the court's information together with the returned documents.

Sincerely,

Carmen A. DiPlacido

Carmen A. DiPlacido
Director

Office of Citizens Consular Services

BY:

Deborah A. McCarthy
Consular Affairs Officer
Europe and Canada Division

Enclosure:
As stated

Clerk, United States District Court,

26

INFORMAL TRANSLATION

KU-460

The Ministry of Foreign Affairs of the Union of Soviet Socialist Republics, referring to the Embassy's note No. 30 of January 22, 1986, declares that the Soviet side does not recognize as legal the decision of the District Court of the District of Columbia made against the USSR in the so-called "Wallenberg case". In accordance with the universally recognized principle of the sovereign equality of states, confirmed by the UN Charter, the Soviet state and its organs enjoy immunity from the jurisdiction of foreign courts and therefore cannot be brought to court as a defendant without its clearly expressed consent. As is known, the Soviet state has given no consent to be brought to an American court as a defendant in this case.

At the same time, the attention of the Embassy is drawn to the fact that the decision made by the American court concerns questions referring to purely internal competence of the Soviet organs of the State power.

In its time, in response to the corresponding requests of the Department of State, the Soviet side has already given exhaustive explanations with regard to the fate of Swedish citizen R. Wallenberg and considers the matter closed.

However, American official authorities, capitalizing on the name of Wallenberg, continue making statements and taking actions clearly aimed at inciting anti-Soviet sentiment. It is quite obvious that the American court, in rendering its decision, was not guided at all by legal rules, but other motives.

The American authorities should realize that this and other decisions of the US courts against the USSR are inadmissible in relations between states. Any possible measures taken to implement such decisions, including encroachment on the state property of the USSR, would have most serious consequences for relations between our countries and would undermine the possibility of normal development of bilateral relations in different spheres.

The Ministry of Foreign Affairs of the USSR firmly insists that the American side take appropriate measures in guaranteeing the jurisdictional immunity of the Soviet state and warns that otherwise the American side will bear the full responsibility for the consequences of failing to take such measures.

The documents of the District Court of the District of Columbia in the case of Wallenberg are being returned.

Moscow, March 6, 1986

Enclosures:
34 pages

TO THE EMBASSY OF THE UNITED
STATES OF AMERICA, Moscow

№ КУ-460

Приложение:
на 34 листах.

Министерство Иностранных Дел Союза Советских Социалистических Республик, ссылаясь на ноту Посольства Соединенных Штатов Америки № 30 от 22 января 1986 года заявляет, что советская сторона не признает законным решение Окружного суда Округа Колумбия, вынесенное против СССР по так называемому "делу Валленберга". В соответствии с общепризнанным принципом суверенного равенства государств, закрепленным в Уставе ООН, Советское государство и его органы пользуются иммунитетом от юрисдикции иностранных судов и поэтому не могут быть привлечены в качестве ответчика в этих судах без явно выраженного им на то согласия. Как известно, Советское государство согласия на его привлечение в качестве ответчика в американском суде по данному делу не давало.

Одновременно внимание Посольства обращается на то, что указанное решение американского суда касается вопросов, относящихся суверенно к внутренней компетенции советских органов государственной власти.

В свое время в ответ на соответствующие запросы госдепартамента советская сторона уже дала исчерпывающие разъяснения по поводу судьбы шведского гражданина Р. Валленберга и считает этот вопрос закрытым.

Однако американские официальные власти, спекулируя на имени Валленберга, продолжают делать заявления и предпринимать действия, явно направленные на подогревание антисоветских настроений. Совершенно очевидно, что и американский суд, принимая свое решение,

ПОСОЛЬСТВУ СОЕДИНЕННЫХ
ШТАТОВ АМЕРИКИ

г. Москва

руководствовался отнюдь не правовыми нормами, а иными мотивами.

Американские власти должны отдавать себе отчет в том, что это и другие решения судов США против СССР являются недопустимыми в общении между государствами. Любые возможные меры по реализации таких решений, в том числе посягательство на государственную собственность СССР, имели бы самые серьезные последствия для отношений между нашими странами и подрывали бы возможность нормального развития двусторонних связей в различных областях.

Министерство Иностранных Дел СССР решительно настаивает на принятии американскими властями надлежащих мер по обеспечению юрисдикционного иммунитета Советского государства и предупреждает, что в противном случае всю полноту ответственности за последствия непринятия таких мер будет нести американская сторона.

Документы Окружного суда Округа Колумбия по делу Р.Валленберга возвращаются.

Москва, "6" марта 1986 года

MINISTRY
FOR
FOREIGN AFFAIRS

Press and Information Departement
Information Division

Dnr	Avd	Grupp	Mbl
132/1041			

May 12, 1985

ex t

Minister Rolf Gauffin, New Delhi
Kevin Foxby, SIS, New York
Ambassadör Per Anger, Sthlms
kulturförvaltning

Professor Herbert Marshall
1204 Chautouqua Street
Carbondale
Illinois 62901

USA

exp 20512/111

Re: Skulptur av Raoul Wallenberg

Dear Professor Marshall,

Thank you for your letter of April 3, 1986, which has been forwarded to the Ministry for Foreign Affairs in Stockholm by Mr. Rolf Gauffin, Minister of our Embassy in New Delhi.

We are pleased to know that your wife, Mrs Fredda Brilliant, is interested in having an exhibition of her sculptures in Stockholm. It is regrettable that none of the Swedish galleries she has written to appear to have replied. As you know, agreements on art shows must be made directly between the interested gallery and artist.

We have noted, with great appreciation, Fredda Brilliant's generous offer to donate her model of a Raoul Wallenberg sculpture in order for it to be enlarged to a monumental size and placed in Stockholm. The financing of such a venture would, however, have to be covered either by private sources or by the city of Stockholm. We have forwarded copies of your letter to the institutions concerned.

Yours sincerely,

Carola Tham

Carola Tham
First Secretary

Postal Address	Address	Telephone	Telegraphic Address	Telex
Box 16121	Hyllas av postexp	786 80 00	Cablefax	
S-103 23 STOCKHOLM 16	Avsänd med		Avsänd datum	10610
	☐ sv brev	☐ att brev	☒ vanlig post	13/5-86
Dep U 328		☐ luftpost		

Arkivexemplar

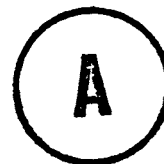
Dokumentationsenheten

1986-05-12

Dnr	Avd	Grupp	Mål
132/12	P	2	Eu ^I

F. huvudredaktören Harald Wigforss
Pl 535

430 40 SÄRÖ

(Raoul Wallenberg)

Broder,

Jag får besvara Dina frågor i brev den 4 ds enligt följande.

- 1) Vi har ingen Tjernisjev i registret utöver kommandanten i Budapest. Kommandantens förnamn finns inte. Transskriptionen hos oss är Tchernichev.
- 2) Mironov förekommer i ett utdrag ur en artikel i Russkaja Mysl. Kopia av översättningen bifogas.

./.

Wilhelm Carlgren

LS

Ifylles av postexp

Avsändt med ☐ sv kurir ☐ uti kurir ☐ luftpost ☒ vanlig post				Avsändn datum 86-05-12	Sign
---	--	--	--	---------------------------	----------

WATSDOLSEN

4.09.15 Tjernyfel, sov. kpr. i Prag.

8.11.22 TCHERNICHEV Kommanderande general i Pest

31.11.04 Mironov, Alexander Michajlovitz

✓
HOURANT Roger
Rue Renaud Strivay, 20
B- 4100 SERAING
Tél. 041 / 37.80.39

Belgique

Unité serv-12

fu. 20

Travis Sider

Registram

Paris / Juin / 1986
1986-06-23

besu la skr-tit

Pol

13 MAJ 1986

Seraing le 27. 4. 86

111/864

JUSTITIE DEPARTEMENTET

Registratorm

Ink.

86. 05. 12

Dnr.

1180-86

Rapport ang.
Raoul Wallenberg
Je vous écris ce petit mot concernant
mes recherches sur la guerre 1940-45.

En mai 1982, le gouvernement suédois,
votre Ministère peut-être, a édité un dossier
au sujet d'un de vos héros, Raoul
Wallenberg. Serait-il possible d'obtenir ce
rapport (14.000 pages, paraît-il ?) ou des extraits.

Existe-t-il une traduction française
de tout ce dossier ?

Et quelles conditions pourrais-je l'ob-
tenir ? S'il contient photos et reproduction
de documents, il m'intéresse, même en
langue suédoise.

En espérant obtenir satisfaction, veuillez

agier, Monsieur le Ministre, l'assurance de mes salutations respectueuses.

R. Hourant

● **HOURANT Roger**
Rue Renaud Strivay, 20
4100 SÉRAING
Tél. 041 / 37.80.33

●
●
P. S. Sauvez-vous transmettre cette lettre au service compétent si je ne frappe pas à la bonne porte ? Merci.

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol I)
Handl Deps S Carlsson/bf

REPLIKPAPPER
1986-05-13

Ex t:

Polch
Osvald, Pol I
S Carlsson, Pol I

Noreén, SB.

C rf 860513

Frågor om statsministerns samtal i Moskva - Wallenberg-
frågan och andra ärenden

Fråga: Varför kan inte de sovjetiska svaren redovisas
offentligt?

Svar: Jag har redovisat den inställning som jag från
svensk sida givit uttryck åt i mina samtal med
den sovjetiska ledningen. (Jag har också sagt,
att något nytt i sak icke framkom i det sovje-
tiska svaret.) Det skulle däremot inte främja
våra ansträngningar att driva saken vidare, om
jag i detalj offentligt redogjorde för det sovje-
tiska svaret.

Det är också därför jag icke heller i andra frå-
gor velat (i detalj) offentligt redovisa de sovje-
tiska synpunkterna. Jag tror inte, att en sådan
redovisning skulle gagna landets intressen eller
de enskilda människor, som i många fall berörs
av mina samtal i Moskva. Om vi skall kunna fort-
sätta meningsfulla diskussioner med Sovjet - lik-
som med andra stater - i olika frågor av svenskt
intresse, måste dessa samtal ha en viss grad av
förtrolighet.

Avsändningsort

Pol II/ds Daag/LS

Ärendes

Besök i London/Kr Julin

Datum

1986-05-14

Avd

△

Grupp

2

M&M

Eu

Adress

AMBASSADEN BERN

(FOL)

Text

Tjänstemeddelande för Julin från Daag.

Vi avhämtas på ambassaden den 22 maj klockan 11.30.

Cabinet

Ifylles av telegramexpeditören

Avsändningsort

Datum

Sign

(PR)

P	2	Eu
---	---	----

ARCHIVE COPY

MSG NO: 860516-758

DISTRIBUTION STATUS AT: 1986-05-16-16.07

TO:	STATUS:	TIME:	DIARY NO:
MOSKVA	DISTRIBUTED	1986-05-16-16.07	0336 ✓

FROM: UD/PRESS

POSTED TIME: 1986-05-16-15.55

MSG NO: 860516-758

MOSKVA+

UD STOCKHOLM 1986 05 16

AMBASSADEN MOSKVA

FRAAN PRESSBYRAAN RE RAOUL WALLENBERG

NEDAN FOELJER STATSMINISTERNS SVAR PAA FRAAGA I RIKSDAGEN
FRAAN I GAAR TORS DAG 15 MAJ.

SVAR AV STATS MINISTER INGVAR CARLSSON PAA FRAAGA AV PER
STENMARCK OM RAOUL WALLENBERGS OEDE

PER STENMARCK HAR MED HAENVISNING TILL TIDNINGSUPPGIFTER.
ENLIGT VILKA RAOUL WALLENBERGS OEDE DISKUTERADES VID MITT
NYLIGEN AVSLUTADE BESOEK I MOSKVA. FRAAGAT OM JAG AER
BEREDD ATT GE EN REDOGOERELSE FOER VAD DESSA SAMTAL LETT
FRAM TILL.

DET VAR FOER MIG EN ANGELAEGEN UPPGIFT UNDER BESOEKET I
MOSKVA ATT DIREKT TILL DEN NYA SOVJETISKA LEDNINGEN FRAM-
FOERA VARFOER DENNA FRAAGA AENNU AER VIKTIG FOER SVENSK
OPINION OCH FOER DEN SVENSKA REGERINGEN. OCH VARFOER TIDI-
GARE SOVJETISKA SVAR AV OSS INTE ANSES TILLFREDSSTAEL-
LANDE.

JAG HAR I SVERIGE UTFOERLIGT REDOVISAT DEN INSTAELLNING
SOM JAG GIVIT UTTRYCK AAT I MINA SAMTAL MED DEN SOVJETISKA

--	--	--

LEDNINGEN. AV PRINCIPIELLA SKAEL VILL JAG DAEREMOT INTE
OFFENTLIGT REDCGOERA FOER DET SOVJETISKA SVARET.

CABINET

UD STOCKHOLM

PRESSBYRAAN
BERGSTROEM/AAB

- End of printout

Pol I/Amb Nyström /ml

Ärende

re fru Bogards far

1986-05-21

Avd

D

Grupp

2

Mål

E: u

Adress

AMBASSADEN OTTAWA Dnr.....

f 02

Text

För Wrigstad från Nyström. re fru Bogards far

P R I M O

Ehuru vi för dagen inte har några bestämda uppgifter om fru Bogards far misstänker vi nu att det rör sig om en viss Adolf Linder, som fram till 1949 uppträdde under många aliases och begått en rad brott i olika länder. Han är ej som han på femtiotalet uppgav svensk medborgare, och han har även utvisats härifrån på fyrtiotalet. Jag nämner detta blott som bakgrundsinformation för den händelser han genom sin dotter skulle be ambassaden om hjälp i något avseende. Upplysningarna bör ej antydast för fru Bogard. Redan nu har en judisk bekant till honom här försiktigt frågat om inte jag kunde se till att han fick svenskt medborgarskap.

S E C U N D O

Vad nu sagts hindrar ju inte att han efter sin långa fängelsevistelse i Sovjetunionen kan ha något av värde att berätta om Wallenberg. Vår judiska sagesman här antyder att Linder träffat Wallenberg 1949 och sedermera hört honom omnämnas två gånger. Det är dessa uppgifter vi vill närmare granska.

CABINET

Handl depr P Osvald, Pol I/ml
sign J Eliasson

Dnr	Avd	Grupp	Mål
1986-05-23			

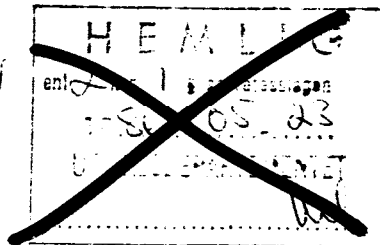
Ex till:

Ch Pol I
S Julin, Pol

Ambassadör Ragnar Dromberg

Budapest

EXP 1986-05-23/6.5

HEMLIG

Wallenberg

Hbr Dromberg-Eliasson 1986-05-03 *u*

Broder, *P2 EU I*
(POL)

Tack för Ditt brev med redovisning av samtalet med amerikanske ambassadören Salgo. Dennes idé om en Wallenbergskulptur av Imre Varga tyder på ett betydande engagemang för Wallenbergs sak.

Salgo är inte ensam om att genom ett minnesmärke eller på annat sätt vilja hylla Raoul Wallenberg. Regeringen har emellertid hittills hävdats principen att plaketter, statyer etc. endast bör markera minnet av avlidna personer.

Beträffande Wallenberg anser vi som bekant att han är i livet så länge inte motsatsen bevisats. Av redan denna anledning ser jag problem med en officiell svensk insats för att skaffa fram ett granitblock för Vargas.

Jag ser dessutom framför mig flera möjliga utrikespolitiska komplikationer mot bakgrund av föreslagsställarens nationalitet och ställning och det faktum att han verkar i Ungern.

Jag tror därför det bästa för närvarande vore att saken inte drivs vidare, i varje fall inte som en svensk regeringsangelägenhet.

Jag hoppas att Du hos Salgo kan vinna förståelse för denna linje.

Jan Eliasson

ml

Hylles av postexp

Avsändt med				Avsändt datum		Sign	
☐ av turir	☐ ett turir	☐ luftpost	☐ vanlig post				

Utrikesmin kansli/mk

Kr Julin/Pol I

Besv med skr fr utr min 1986-08-11

Pauline Versteegh

Ink. Utr.min.

1986 -05- 30

Korte Jansstraat 19bis

3512 GM Utrecht

Holland

Utrecht, 8th May 1986

Raoul Wallenberg 128/001
och Langfelder 30 maj 1986

Excellency,

PT 2 EU I

After all the information I received about Raoul Wallenberg and Wilmos Langfelder, I have come to the conclusion that your government did not use all means possible to bring about the freedom of these two people.

Your government apperently does not realise that there is only one way to make the U.S.S.R. listen to reason. That way is to force them. Even at the moments you had the possibility to force them, you did not. For instance, last week you expelled five Czech diplomats because they were spies. You could have taken them hostages and have demanded the release of Mr. Wallenberg and Mr. Langfelder before giving those people back to the Sovjet Union.

It is not nice to do a thing like that, but sometimes it is necessary. It seems as if you do not want to see that the Sovjet Union is only nice when it needs help. They would not help us under any other condition, they could not care less about other people who are in trouble. If you can save the lives of two wonderful people, you are allowed to fight for it. I am saying this being a christian, a christian is obliged to honour people who are truly living according to the rules Jesus Christ gave to us himself. To love and respect other human beings and to punish in a civilised way those who do not keep to this rule.

I write this letter to you because the Dutch Minister of Foreign Affairs, Mr. H. van den Broek has given me a promise. He wrote to me that as soon as you would ask the Dutch government to help you in this case, they would do everything within their power to get these two people out of the Sovjet Union.

So I implore to you to ask the Dutch government to help you. It is the only chance Mr. Wallenberg and Mr. Langfelder have.

In this letter you will also find copies of letters my friends and I have written to the responsible authorities in the U.S.S.R. . I still hope that these two human beings can be saved. They are savers of 100.000 people themselves. Savers who have put the traditional motto of the Wallenberg family into action: "Esse, non videri".

Looking forward to hear from you,

Yours sincerely,

A handwritten signature in dark ink, appearing to read 'Versteegh', with a stylized flourish at the end.

M.P. Versteegh

Pauline Versteegh

Korte Jansstraat 19 bis
3512 GM

Utrecht, 11th April 1986

Sir,

This is a letter from someone you do not know. I am 26 years old and I have the dutch nationality. You receive this letter because I am very concerned about things that happen all over the world. It is true that one should be a realist and not a dreamer. However is it too much to ask for a little justice?

Human rights are violated every day in every country. In this letter though I would like to remind you of one violation your country has committed 41 years and 3 months ago.

On 17th January 1945 Raoul Wallenberg, a noble man, disappeared, together with his chauffeur, Wilmos Langfelder. Your country says that you have taken Mr Wallenberg prisoner for his own safety. What kind of safety is that? To be a prisoner in a Sovjet prison, camp or " psychiatric hospital". And you do not even mention Mr Langfelder. What did you do to them? Did you torture them? If so, why? Did they die? If so, why and how? People all over the world are worried to death about those two men. So am I, as I should be.

We all suspect your ex-General Secretary Leonid Brezjnev of ordinary kidnapping. The kidnapping of Raoul Wallenberg and Wilmos Langfelder. Mr Brezjnev was in Budapest at that time. He had the function of commander of the political section of the 18th Sovjet army in Budapest.

Was that the reason Mr Wallenberg had to disappear?
Mr Brezjnev being scared that the world would find out that

the political powerfull Brezjnjev was an ordinary criminal?

If that was the reason, you can release him and his chauffeur now. Mr Brezjnjev is dead, so Mr Wallenberg is of no danger to him. Besides we already know the whole story, so Mr Wallenberg could not possibly make it worse. For every day you keep this man in prison, you render yourself guilty of kidnapping. The only solution will be that you will let us know where they are and then let Mr Wallenberg go back to Sweden and Mr Langfelder to the country where he wants to go.

Mr Wallenberg is worthy to be honoured, he does not deserve to rot in prison. Prisons are for people who violated laws. As far as we can see, he did not violate any laws, on the contrary. There were others at that time who did, over and over again. We all know who they were and we all know that Mr Wallenberg tried to stop them. Instead of punishing the people who killed millions of people, you start committing crimes yourselves.

Nobody believes the story of the Sovjet authorities that Mr Wallenberg died in July 1947. We have evidence that he was still alive in 1982.

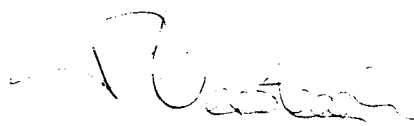
The Sovjet Union has no right whatsoever to keep two innocent people prisoner. Your country has to respect the same laws as every country in the world, laws concerning human rights. By acting now, you would give me back the feeling that the majority of people everywhere have the same nobility in their hearts and the same respect for human life.

As I wrote before, I do not believe in countries, that are completely right or wrong. However, what happened from 17th January 1945 until now is unjust, childish, ridiculous and Completely Wrong.

I implore to you for their rehabilitation, for some mistakes can partly be set right. Although you can never give Mr Wallenberg and Mr Langfelder back those years they spent, innocently, in one of your prisons.

With confidence in your sense of justice, I finish this letter.

Yours sincerely,

A handwritten signature in dark ink, appearing to read 'H.P. Versteegh', written in a cursive style.

H.P. Versteegh

Catharina Ouwehand

Lange Nieuwstraat 101
3512 PG

Utrecht, 2nd May 1986

Sir,

The past month we have heard a lot about Raoul Wallenberg. It is clear to me that something should happen now. I cannot live in a world, where things like this happen and are accepted.

We have evidence that Mr. Wallenberg and Mr. Langfelder have been kidnapped by your ex-General Secretary Brezjnjev. Mr. Brezjnjev first stole the diplomatic car of Mr. Wallenberg, after that he stole the money of the War Refugee Board. Of course Mr. Wallenberg had to disappear, before he could meet with Marshal Malinowski and tell him what Mr. Brezjnjev had done.

It is ridiculous to arrest Mr. Wallenberg on the pretext that he was a spy. He is too honest and too noble to be able to spy.

For your information, Mr. Wallenberg went to Budapest to work against the Boches and to stop them from crushing down people who were completely innocent. He saved a hundred thousand human beings from torture and gaschambers. At that time, we thought that you were fighting for the same good cause we were fighting for. Now we know that you did not care about the wasted lives and the violation of human rights. You cared for more power and more Sovjet territory. By kidnapping two men who did care for people who were oppressed, your country has committed a crime. A crime that makes decent people stay awake at night.

The Sovjet Union pretends to be a paradise and a perfect country. As far as most people in the west are concerned,

you violate human rights just as much as the Boches did. As in the case of Mr. Wallenberg and Mr. Langfelder. Perfect countries do not exist and perfect human beings do not exist. Mr. Wallenberg is one out of a billion though, who came very close to being perfect.

It would be a very good thing for the Sovjet Union, if it would come a little closer to being perfect. You have a long way to go, until your country will reach the level Mr. Wallenberg reached when he was only 32 years old.

The only way you could convince me that you are trying to become perfect, would be to release Raoul Wallenberg and Wilmos Langfelder immediately. It is childish to keep people in prison and psychiatric hospitals for more than 41 years just to keep up appearances. You do not have to keep up appearances anymore. We know the truth.

Expecting to hear something valuable from you very soon, I conclude this letter.

Yours faithfully,

C. Duwehand

Airance van Broogenbroeck

Karel Doormanlaan 177
3072 NT

Utrecht, 20th May 1968

Sir,

The evidence that Mr. Wallenberg and Mr. Langfelder are alive is getting stronger every day. That is the reason I am writing you.

You have no right to keep those two people prisoner. They are no spies, they did not violate your laws. You have admitted that in a letter to the Swedish authorities. The letter was dated February 1957 and written by the then vice-minister of Foreign Affairs of the U.S.S.R. .

The only motive to refuse the release of Mr. Wallenberg and Mr. Langfelder could be, that you want to keep up appearances. You want to prevent that the whole story comes out. You do not realise that every day that you keep these people in prison, your image deteriorates.

The moment you release Mr. Wallenberg and Mr. Langfelder you would gain a little respect from millions of people in the West.

I think it is high time, you realise that your only way out of this problem is to release these two gentlemen. Forty-one years is foolish, just to keep up appearances.

hoping that you will realise that you should free Mr. Wallenberg and Mr. Langfelder immediately, I send my regards.

Yours sincerely,

Se dnr 602018/20399/EC

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol I)

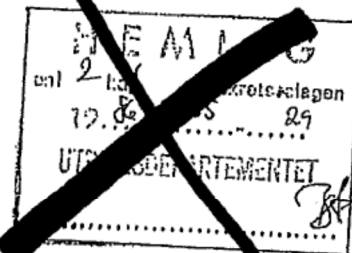
PROMEMORIA
1986-05-29

P 2 E1

Ex f kdm t:

Utrmin
Kabsek
Polch
Ch Pol I
Julin

260629 / *[initials]*

HEMLIG

Gordijevskijs vittnesmål om Raoul Wallenberg

Tillsammans med ambassadrådet Nils Daag sammanträffade jag den 22 maj 1986 med den f d KGB-tjänstemannen Oleg Gordijevskij i London. Syftet var att få hans personliga version av de uppgifter som han tidigare hade lämnat. Innehård att Raoul Wallenberg skulle ha skjutits sedan NKVD hade misslyckats med att rekrytera honom som agent. Samtalet utspann sig i ett bekvämt, pastellfärgat rum på och varade drygt 1 1/2 timme.

Gordijevskij är en undersätsig man i 45-årsåldern, c:a 175 cm lång och ganska kraftigt byggd. Det runda ansiktet är relativt vardagligt; han skulle utan vidare flyta in i Centraleuropas, Nordens eller Nordamerikas gatubild. Han var välklädd i ljusgrå sommarkostym med grå skjorta och röd slips utan att vara påfallande elegant. Han gav intrycket av en självsäker, lugn och samlad person; reserverad och ganska opersonlig, men inte tillknäppt eller kylig. Artig och förekommande. Samtliga frågor besvarades redigt och rakt på sak på utmärkt engelska. Över huvud taget var Gordijevskij samarbetsvillig och syntes eftersträva att ge så korrekta svar som

möjligt. När minnesbilden var oklar uppgav han detta hellre än att söka konstruera ett svar; han var noga med att skilja mellan återgivande av sakförhållanden som han mindes eller kände till dem och egna spekulationer.

Gordijevskijs sagesman

Gordijevskijs uppgifter härstammade från en överordnad KGB-källa som han inte önskade namnge. Vid tiden för uppgiftslämnandet var denne biträdande chef för "The Third Directorate of the First Chief Directorate" inom KGB med överstes rang. Sagesmannen beskrevs i uppskattande, närmast beundrande ordalag som en bildad och beläst person med stor intellektuell absorptionsförmåga och ett briljant minne. Han behärskade tyska och engelska och förstod eventuellt också de skandinaviska språken i skrift. Enligt Gordijevskij talade han dessutom den sorts kultiverade ryska som håller på att bli allt ovanligare.

Sagesmannen och Gordijevskij hade stått på mycket god fot med varandra. Han ville dock inte beteckna denne som "vän" eftersom han var c:a tio år äldre (nu 53-57 år enligt Gordijevskij) och av betydligt högre rang.

Sagesmannen hade varit MID-tjänsteman fram till 1959 eller 1960, då han hade rekryterats över till KGB. Detta hade skett undantagsvis eftersom det var ovanligt att KGB hämtade tjänstemän från MID; man föredrog att rekrytera yngre personer. Den påföljande karriären hade varit rask. (Vad sagesmannen gör nu sades inte, men enligt Gordijevskijs tidigare uppgift skulle han tjänstgöra i ett öst-europeiskt land).

Sagesmannen hade vid början av 1960-talet kvar många vänner inom MID:s skandinaviska avdelning. Spekulationsvis angav Gordijevskij att hans sagesman kunde ha hört om Raoul Wallenberg för första gången i samband med att svenska regeringen gjort en démarche om denna. När jag upplyste att så hade skett bl a 1961 till följd av Nanna Svartz vittnesmål betecknade Gordijevskij detta som intressant.

Gordijevskij hade blivit ytligt bekant med Raoul Wallenbergärendet under den tid han tjänstgjorde för KGB i Köpenhamn, dels genom offentliga opinionsyttringar, dels genom enstaka kommentarer från kollegor inom KGB:s skandinaviska avdelning. Hans oreflekterade teori, som delades av KGB och MID-kollegor, var då att Raoul Wallenberg antagligen hade arresterats av NKVD och sedermera dött av umbäranden i något koncentrationsläger på samma sätt som tusentals andra människor vid den tiden. Att den sovjetiska regeringen skulle ha förödmjukat sig genom att vidgå vad som hade hänt framstod för honom redan då som otänkbart.

Gordijevskij besökte ofta sagesmannens tjänsterum på KGB för samtal om historia och politik. Vid en konversation år 1980 eller 1981 (

var det snarare 1982) hade man kommit in på Centraleuropa, och när samtalet "touched a Scandinavian angle" hade han dels uttalat beundran och respekt för Raoul Wallenbergs gärning, dels uttryckt vrede och besvikelse över NKVD:s behandling av honom. Därefter hade han redogjort för vad han erfarit omkring år 1960 från

KGB-kollegor. Eftersom Gordijevskij redan då detta samtal ägde rum redan arbetade för det brittiska spionaget hade han inte sökt pressa sagesmannen på detaljer av rädsla för att väcka misstankar. Med ifrågavarande sagesman hade han diskuterat Raoul Wallenberg blott vid detta enda tillfälle. Däremot hade han av och till berört Raoul Wallenberg med andra KGB-kollegor under 1970-talet, alltid med samma resultat; den förhärskande uppfattningen var att Raoul Wallenberg fallit offer för vad Gordijevskij vid samtalet betecknade som "unjustified repression". Något nytt hade inte framkommit.

De exakta detaljerna i Raoul Wallenbergs öde är enligt Gordijevskij bekanta för blott ett fåtal personer. De torde dock enligt hans uppfattning finnas tillgängliga på dossier, eftersom enligt vad han trodde KGB inte förstör något arkivmaterial. Eventuellt kunde dossiererna ha överförts till inrikesministeriet för förvaring, men med tanke på deras känslighet kunde de också tänkas ligga kvar i KGB:s förvar. De hade förmodligen inte mikrofilmats. På frågan om vilka personer som kunde tänkas ha tillgång till dessa dossierer nämnde Gordijevskij bl a att det kunde röra sig om KGB-chefen, alla dennes ställföreträdare, chefen för "First Chief Directorate" och hans ställföreträdare samt chefen för Skandinavienavdelningen inom detta direktorat; den senare dock enbart enligt bemyndigande av en överordnad.

Vad gällde MID trodde Gordijevskij att Gromyko, och förmodligen även chefen för den skandinaviska avdelningen, hade fått åtminstone en muntlig orien-

tering om det exakta händelseförloppet. Han uttalade också förmodandet att Gorbatjov och Ryzkov vid statsministerns besök i Moskva torde ha haft till sitt förfogande dels en redogörelse för det egentliga sakförhållandet, dels ett samtalspapper med den officiella sovjetiska ståndpunkten.

Försvinnandet

Enligt Gordijevskijs sägesman skulle NKVD ha sökt rekrytera Raoul Wallenberg som spion. Detta skulle inte ha skett utan direktiv från Moskva, utan på initiativ av den lokala NKVD-ledningen i Ungern. I själva verket var det så, att NKVD när Röda armén gick in i de europeiska länderna satte i gång massiva rekryteringskampanjer. Det var på den tiden enkelt; människorna var demoraliserade och rädda och var överlag beredda att gå med på NKVD:s krav. Agentsökandet kunde ta helt okritiska former eftersom rekryteringspersonalens meritvärdering baserades på hur många de lyckades värva. Raoul Wallenberg hade haft modet att vägra samarbete, vilket av NKVD skulle ha betraktats som förolämpande med resultat att han arresterades och fördes till Moskva.

Gordijevskij hade i en tidigare utsaga uppgivit att Raoul Wallenberg skulle ha arresterats i Budapest. Sedan han upplysts om att Raoul Wallenberg bevisligen lämnat Budapest för att bege sig till marskalk Malinovskij i Debrecen i östra Ungern uppgav han att sagesmannen också kunde ha uppgett Ungern som arresteringsort. Minnesbilden var oklar.

Som tidpunkt för den påstådda avrättningen avgav Gordijevskij i sitt första vittnesmål att den skulle ha skett "maybe days or weeks but certainly within a year" efter arresteringen, d v s senast 1946. Vid samtalet sade Gordijevskij nu att, enligt vad han kunde minnas, skulle källan ha förmodat att det var 1946, men att mer än ett år förflöt mellan arrest och avrättning. Enligt Gordijevskij kunde sagesmannen ha tagit fel eller minnats fel. Gordijevskij betecknade själv den exakta tidsbestämningen som en svag punkt i sagesmannens minnesbild. Upplöst om att Raoul Wallenberg enligt den sovjetiska regeringen skulle ha avlidit i juli 1947 uttalade han förmodandet att det antagligen stämde. För den sovjetiska regeringen fanns enligt hans uppfattning ingen anledning att fiffla med tidsbestämningen. Det viktiga var att dölja vad som verkligen torde ha inträffat: det misslyckade rekryteringsförsöket, NKVD:s hämnd i form av arrest, tortyr, uppdikade spionerianklagelser och avrättning.

Vad gäller formen för Raoul Wallenbergs påstådda avrättning hade sagesmannen kort och gott sagt att han blev skjuten. Enligt Gordijevskijs egen gissning skedde detta i Ljubljankafängelsets källare, där man vid den aktuella tidpunkten hade ett "internt fängelse" och där likvideringar ägde rum. Denna lokal hade på 1950-talet stängts och sedermera gjorts om till personalmatsal (!). Avrättningen kunde dock också ha ägt rum i något annat Moskvafängelse, Lefortovskaja, Butyrka eller Taganka. Vid flera tillfällen ställdes frågan till

Gordijevskij om han hade något att tillägga utöver vad han redan uppgivit om sagesmannens vittnesmål. Han underströk därvid att de två centrala punkterna var dels att man sökt rekrytera Raoul Wallenberg som spion, dels att han hade avvisat försöket och till följd därav blivit avrättad. Närmast som en marginalanteckning anförde han också att han vid läsningen av Solzjenitsyns "Gulagarkipelagen" hade irriterats över författarens, som han ansåg, helt ovederhäftiga uppgifter om Raoul Wallenberg. Boken var ju i övrigt så detaljriktig.

Hantering av informationen

Jag frågade Gordijevskij om vi kunde använda hans namn vid en eventuell orientering av familjen eller möjligen ett ännu bredare forum om vad vi erfarit från honom. tog

då över samtalet och förklarade att detta f n inte var möjligt. Anledningen härtill var att Gordijevskij hade kvar sin familj i Sovjetunionen samt att de sovjetiska myndigheterna var i färd med att inleda en formell rättegång mot honom in absentiam. Om hans namn kom ut i förevarande sammanhang skulle hans och hans anhörigas situation ytterligare förvärras eftersom hans utsaga i sovjetiska ögon skulle komma att utnyttjas av den västliga propagandan.

underströk vikten av att vi höll oss till etablerade kommunikationsvägar, för att inskränka antalet invigda personer. Inom FCO var det blott utrikesministern och hans närmaste medarbetare som kände till Gordijevskij vittnesmål om Raoul Wallenberg.

bekräftade indirekt vad jag tidigare erfarit på annat håll, d v s att man på brittisk sida är angelägen att med svensk hjälp "avbörda sig" Gordijevskijs vittnesmål, dock utan att avslöja källan. Anledningen härtill är bl.a. att utrikesministern Howe erhållit flera frågor i parlamentet om Raoul Wallenbergs öde, men att man hittills inte kunnat utlämna all den information som man besitter.

Preliminär kommentar

Gordijevskijs allmänna trovärdighet har tidigare intygats av brittena (bl.a. av FCO:s Östeuropachef i samtal med departementsrådet Osvald). Det är också svårt att inse vad han skulle ha att vinna på att dikta upp en historia, komprometterad som han är som den föraktligaste av förrädare i Sovjetstatens ögon och med en säker dödsdom in absentia väntande. En av mina ursprungliga misstankar, baserad på något fragmentarisk information, var att Gordijevskij eventuellt ville söka lindra familjens situation i Sovjetunionen genom att få Raoul Wallenberg dödförklarad en gång för alla. Jag har dock svårt att föreställa mig att ett så oerhört besvärande avslöjande om Raoul Wallenbergs verkliga dödsorsak skulle kunna blidka KGB.

Det förefaller sålunda inte röra sig om desinformation, såvida : Önskar använda Gordijevskij för att kompromettera Sovjetunionen. I så fall skulle utrikesminister Howe förmodligen medverka i komplotten. - Det är ju till följd av hans svå-

righeter att besvara frågor om Raoul Wallenberg i parlamentet som brittena önskar att vi skall gå ut till offentligheten och åberopa "en absolut tillförlitlig källa". - Denna möjlighet framstår som föga trolig.

Något som underbygger sanningshalten i vittnesmålet är att bindande bevisning för att Raoul Wallenberg befann sig i rysk fångenskap föreligger blott för tiden fram till våren 1947. Senare utsagor är snarare av indiciekaraktär i den meningen att de aldrig har kunnat verifieras på ett oavvisligt sätt.

Gordijevskijs uppgift om tidpunkten för Raoul Wallenbergs påstådda död sammanfaller på ett rimligt vis med det sovjetiska beskedet att han skulle ha avlidit av hjärtinfarkt i juli 1947. Om så verkligen var fallet hade förmodligen de sovjetiska myndigheterna ingen anledning att dölja tidpunkten, blott omständigheterna.

Vad som förbryllar i utsagan är den nya uppgiften att NKVD skulle ha sökt rekrytera Raoul Wallenberg som agent. Om så var fallet kan man tycka att det skulle ha gjort ett så starkt intryck på honom att han nämnt det för sina medarbetare. Inga uppgifter föreligger härom, såvitt jag vet. Man kan vidare fråga sig om han, sedan han avvisat ett värvningsförsök, frivilligt skulle ha givit sig iväg från Budapest för att uppsöka marskalk Malinowski i Debrecen. - Eventuellt kan dock rekryteringsförsöket ha ägt rum sedan han lämnat Budapest. - Ej heller till sina medfångar uppgav Raoul Wallenberg

någon verklig eller förmodad anledning till att han arresterats, blott att han hade anklagats för spioneri. Om det misslyckade värvningsförsöket ägt rum borde väl dess betydelse för häktningen ha stått så klar för Raoul Wallenberg och ha upptagit hans tankevärld så mycket att han meddelat sig härom med medfångarna?

De olika vittnesmål som pekar på att Raoul Wallenberg skulle ha befunnit sig i Vladimirfängelset på 1950-talet, Nanna Svartz och Jan Kaplans vittnesmål av inbörd att han skulle ha varit i livet 1961 respektive 1975 är tungt vägande, men vi har inte kunnat vare sig verifiera eller vederlägga dem.

Trots att det rör sig om en andrahandskälla har Gordijevskijs vittnesmål starka drag av trovärdighet. Bortsett från möjligheten att inhämta ytterligare detaljer från honom framstår dock möjligheterna till verifiering som små.

Sven Julin

UTRIKESDEPARTEMENTET

Politiska avdelningen

Första enheten (Pol I)

1986-06-05

Minister L-Å Nilsson

MOSKVA

PERSONLIGT OCH HEMLIGT

Gordijevskijs vittnesmål om Raoul Wallenberg
(1 bil.)

Broder,

./.

Som framgår av bifogade uppteckning fick jag för någon tid sedan tillfälle att tillsammans med Nils Daag samtala med Gordijevskij. Pierre Schori önskar att Du som ett nästa steg kommenterar vittnesmålet och lämnar Dina synpunkter och förslag på det fortsatta förfarandet.

Sven Julin